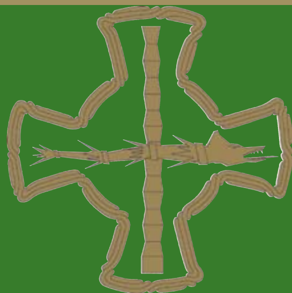

rost

cultural, politic, religios

Primejdia mărturisirii

Cum este compromisă universitatea românească

„Obscenitatea publică“ a pişcotarilor Europei

Părintele Galeriu

jertfă şi răscumpărare

an II ● nr. 21-22 ● noiembrie-decembrie 2004 ● 100 de pagini ● 40.000 lei ● www.romfest.org

Coperta I: Părintele Constantin Galeriu

sumar

numărul 21-22 ●
noiembrie-decembrie 2004

Fondată 2002

Revistă națională editată de Asociația ROMFEST XXI

DIRECTOR
Claudiu TÂRZIU
tel.: 0740.103.621
rost@romfest.org

DIRECTOR ADMINISTRATIV
Nicu BUTNARU
tel.: 0723.504.807
romfest@romfest.org

REDACȚIA
Mihail ALBIȘTEANU
Cristi PANTELIMON
Mircea PLATON

COLABORATORI PERMANENȚI
Corina BISTRICEANU
Alexandru BOER
Pr. Gheorghe CALCIU
Răzvan CODRESCU
George ENACHE
Dumitru MANOLACHE
Viorel PATRICHI
Adrian Nicolae PETCU
Marcel PETRIȘOR
Nicolae STROESCU-STÎNIȘOARĂ
Varujan VOSGANIAN

DESIGN & GRAFICĂ
Omni Press & Design

EDIȚIE INTERNET
Dragoș DORAN

CORESPONDENȚĂ
C.P. 62, O.P. 66 – București

DIFUZARE
Rodipet SA

ABONAMENTE
La redacție sau prin Rodipet SA
(nr. catalog 4843-VI)

ISSN
1583-6312

www.romfest.org/rost

Claudiu **Târziu**

Fenomenul Băsescu

Victoria lui Traian Băsescu are gustul dulce al răzbunării. Ani de umilințe, de privațiuni și de suferință au fost răzbunați printr-un moment de satisfacție. Bucuria s-a descătușat în stradă. Mii de oameni i-au scandat numele, au dansat și au deschis șampanii. Nu toți sînt fani Băsescu, dar, cert lucru, sînt anti-Năstase. Primul simbolizează luptătorul singuratic, celălalt – sistemul ticăloșit.

Puțini se așteaptă ca sub regimul Băsescu să curgă lapte și miere. Dar cei care l-au votat pe marinar sînt convinși că, prin alegerea sa la Cotroceni, a fost evitată, în ultima clipă, prăbușirea țării în dictatura înmănușată a oligarhiei PSD.

Românii au dat a doua șansă „Dreptei“[1] să desăvîrșească tranziția de la totalitarism la statul de drept și de la centralismul și etatismul comunist la o economie funcțională de piață. Responsabilitatea cade în principal pe umerii lui Traian Băsescu. De cum se va achita de aceasta depinde dacă Băsescu va face istorie. Va fi liderul la nivelul luptătorului? Înclin să cred că da.

Băsescu nu este doar un luptător, ci un adevărat fenomen. A învins în toate alegerile directe în care s-a avîntat. În 2000, a cîștigat Primăria Capitalei, îngenunchindu-l pe Sorin Oprescu, vicepreședinte al PSD și unul dintre cei mai populari lideri ai partidului. În 2001, l-a înlocuit, prin vot, la conducerea PD pe Petre Roman, fondatorul și, pînă atunci, liderul necontestat al partidului. În vara acestui an, Băsescu l-a bătut, la scor de forfait, în cursa pentru Primăria Generală a Bucureștiului, pe Mircea Geoană, ministru de Externe și fruntaș al PSD. Iar acum l-a înfrînt pe însuși Adrian Năstase, șeful autoritarist al guvernului și al partidului foștilor comuniști. Și asta în ciuda faptului că s-a lansat tîrziu în campanie, ca soluție de avarie după retragerea lui Theodor Stolojan, și chiar dacă a avut de înfruntat o mașinărie infernală de propagandă. Năstase a cheltuit zeci de milioane de dolari pentru campania sa nu atît din conturile sprijinitorilor politici, cît mai ales din bugetul statului. Nesfîrșitele pomeni electorale, susținerea de către cea mai mare parte a presei – cumpărată tot cu bani publici –, ajutorul discret dat de unii ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române[2] și turarea la maximum a aparatului de partid nu l-au putut scoate totuși învingător pe Năstase. Băsescu a convins prin stilul direct, uneori cam contondent, prin sinceritate (cel puțin aparentă), prin alura de învingător, prin discursul autoritar, dar mai ales prin impresia lăsată că își asumă responsabilitatea cu orice risc. În cîteva cazuri, a arătat limpede că este conștient de răspunderea pe care și-o ia. De pildă, răspunzînd unei întrebări-capcană, a afirmat că l-ar demite imediat pe ministrul Apărării dacă acesta i-ar propune să facă demonstrații de forță pe Prut, fără consultarea NATO, în care sîntem parte și cu care trebuie să ne consultăm în toate chestiunile de securitate.

În alte momente a știut să revină asupra unor poziții controversate. De exemplu, atunci cînd a stîrnit rumoare cu declarațiile sale pe tema homosexualității a avut puterea să spună: „Am greșit“.

Una peste alta, Băsescu a preluat frîiele puterii. Coșmarul PSD este aievea. Dar de-abia de-aici începe greul pentru Traian Băsescu. Întîi, el are datoria de a instala Alianța PNL-PD la guvernare. Eliminînd din structurile de putere PSD – principalul generator de corupție – apar premizele unei dezvoltări normale a țării. Cum va aduce Băsescu Alianța PNL-PD la putere nu importă: fie prin constituirea unei majorități în Parlament cu ajutorul PUR și UDMR, fie prin alegeri anticipate.

Apoi, să vegheze ca noii guvernanți să-și îndeplinească programul, care pe hîrtie este grozav.

La final de mandat, vom ști cine este Traian Băsescu: un mare conducător sau doar un dibaci cîștigător de alegeri. ■

[1] Pun ghilimele la „Dreapta“ pentru că Alianța PNL-PD este o grupare politică deocamdată doar declarativ de dreapta, nefundamentată ideologic și doctrinar ca atare. PD este membru al Internaționalei Socialiste, iar PNL nu s-a dovedit de dreapta cînd a participat la guvernare.

[2] Băsescu a pierdut cel puțin cîteva sute de mii de voturi din cauza frondei sale la adresa Bisericii (și-a menținut decizia de a nu autoriza construirea Catedralei Mîntuirii Neamului în Parcul Carol din București). Mai mult, Băsescu nu a mizat ipocrit, ca toți ceilalți candidați la Președinție, pe atașamentul românilor față de Biserică. El nu a avut un mesaj explicit pentru creștinii practicanți, nici nu a apărut în clipuri sărutînd icoane și închinîndu-se, spre a impresiona poporul. În schimb, la validarea victoriei sale de către Curtea Constituțională, a ținut un discurs la finalul căruia a rostit apăsat „Așa să-mi ajute Dumnezeu!“.

Fapte, vorbe, gînduri

❐ Alegeri anticipate? Electoratul român, nehotărît cum e, a pus țara într-o situație delicată: nici una dintre cele două mari alianțe nu poate face singură guvernul. Poate că PSD+PUR ar obține votul în Parlament pentru un Cabinet format alături de UDMR și celelalte minorități. Dar nu e sigur, căci nu toți deputații minorităților vor fi de acord să

sprijine PSD+PUR, iar la Senat nu există parlamentari ai minorităților, alții în afară de UDMR. În plus, Băsescu nu va accepta niciodată un guvern alcătuit de PSD. Și, pînă una, alta, el este cel care decide cine va face guvernul. Băsescu a declarat că îi va încredința lui Călin Popescu-Tăriceanu sarcina de a face cabinetul. Numai că nici PNL și PD nu au suficienți parlamentari pentru a căpăta girul legislativului. PUR și UDMR se mai gîndesc. Liderii lor se îndeamnă reciproc la trădare. Pînă la ora cînd scriem aceste rînduri, nu e clar dacă PUR și UDMR vor lăsa baltă PSD și se vor alia cu PNL-PD. Oricum, fără vrerea lui Băsescu, se va ajunge la alegeri anticipate. El singur poate să numească un premier și acela va fi, după toate probabilitățile, din partea Alianței D.A. Dacă PSD, PUR și UDMR vor respinge Cabinetul D.A. în Parlament de două ori, președintele va declanșa alegeri anticipate. Iar anticipatele vor fi cîștigate cel mai probabil de Alianța D.A. Știind bine toate acestea, credem că PUR și UDMR vor fi iarăși ce-au fost și mai mult decît atît: trădători și pragmatici. Și vor merge cu Alianța PNL-PD.

❐ Planuri pentru un mare partid de dreapta. Cu excepția PNL, nici un partid de dreapta nu a intrat în Parlament. Ca și în 2000. Am mai spus că PNL nu este cu adevărat un partid de dreapta. Eticheta „de dreapta“ este mai degrabă un deziderat decît o realitate. Nici cît a fost la guvernare, nici cît a stat în opoziție, PNL nu s-a înghesuit să propună măsuri și inițiative legislative „de dreapta“. Totuși, într-o aprigă bătălie electorală dominată de social-democrați, PNL este cel care a primit masiv votul electoratului de dreapta. Așa încît trebuie să-l considerăm ca exponent al acestuia. Și o facem cu speranța că un mai vechi plan, al cărui principal susținător este abilul Valeriu Stoica, va transforma PNL într-un partid de dreapta. Ne referim la proiectul de fuziune dintre PNL, PD și, eventual, alte formațiuni extraparlamentare de orientare creștin-democrată. Cu un blazon creștin-democrat moștenit de la PNȚCD, noul

partid rezultat ar putea să pretindă aderarea la Partidul Popular European. Intrarea în Internaționala Creștin-Democrată i-ar oferi noii formațiuni un sprijin important pe plan european. Gheorghe Ciuhandu, liderul PNȚCD, a propus o unificare a creștin-democraților în jurul partidului său, dar este destul de probabil că va accepta și o fuziune cu PNL-PD pentru a salva ce se mai poate salva. Crearea unui puternic partid de dreapta ar echilibra spectrul politic și ar desăvîrși polarizarea sa.

❐ Lider naționalist britanic, arestat. Nick Griffin, șeful Partidului Național Britanic (BNP), a fost arestat, în decembrie curent, de poliția din West Yorkshire, sub acuzația de incitare la ură rasială. Polițiștii l-au ridicat într-o dimineață de acasă, la cinci luni după ce BBC a difuzat un documentar care denunța, așa cum transmit agențiile de presă, „amploarea sentimentelor rasiste în cadrul formațiunii politice.“

Documentarul prezenta imagini filmate cu camera ascunsă. În înregistrare, activiștii BNP mărturiseau că au comis delicte din motive de ură rasială, iar Griffin, liderul partidului, condamna islamismul ca fiind „o credință malefică, amăgitoare“.

❒ **Bani europeni pentru mănăstiri.** Mănăstirile din țară pot beneficia de finanțări prin Programul SAPARD pentru proiecte în domeniul exploatațiilor agricole și agroturism, a anunțat Gheorghiță Corbu, directorul general al Agenției SAPARD România. Potrivit acestuia, pentru investițiile în exploatații agricole mănăstirile pot primi sume cuprinse între 5.000 și 500.000 de euro, iar pentru cele în diversificarea activităților, cum ar fi agroturismul, cu sume de la 5.000 de euro pînă la 200.000 de euro. Toată lauda că există șansa ca banii europeni să mai meargă și în sprijinul mănăstirilor, nu numai al baronilor PSD. Rămîne însă de văzut dacă, prin accesarea unor fonduri SAPARD, mănăstirile nu se transformă în cooperative agricole de producție, ori în mici firme de turism, abătîndu-se de la menirea lor. Nu e treaba mănăstirilor să „producă“, să facă bani din munca monahilor. Iar UE nu sprijină decît proiecte care promit să devină adevărate afaceri, pe care să se sprijine comunitățile locale.

❒ **O pomană de rîs**. Cresc alocațiile pentru copii. Cu 15.000 de lei. Este una dintre ultimele pomeni azvîrlite poporului de Cabinetul Năstase în încercarea de a se menține la putere. Gestul spune multe

despre ce crede PSD despre români: că pot fi cumpărați ieftin și că sînt proști. Măcar asupra a 50 la sută dintre noi s-au înșelat.

❒ **Băsescu şi UE**. În primele ore de la alegerea sa ca președinte al României, Traian Băsescu a declarat că va cere redeschiderea unor capitole de negociere pentru integrarea țării în UE. Omul știe bine că PSD a obținut în genunchi închiderea negocierilor, în speranța că asta va conta la votul din turul doi pentru președinție. Cabinetul Năstase a acceptat cele mai dure condiții puse, pînă azi, vreunei țări candidate. De ce? Socoteala

pesedistă a fost simplă: dacă vom cîștiga alegerile, ne descurcăm noi; dacă le pierdem, n-au decît să se descurce învingătorii. Declarația lui Băsescu a stîrnit reacții dure în UE și în țară. Oficialii europeni au atras atenția că, dacă se redeschide negocierea, există riscul ca aderarea României să fie amînată. Diverși „analiști“ au opinat și ei că „Băsescu ne îndepărtează de Europa“. Stați ușor, tovarăși, că nu se prăvale drobul de sare! Întîi, Băsescu are dreptul și datoria de a cere reluarea negocierilor pe anumite capitole, dacă apreciază că ne-au fost impuse condiții pe care nu le putem îndeplini. Doi, UE ne va primi în sînul său mai devreme sau mai tîrziu, pentru că are o politică de extindere. A pieței în primul rînd. Trei, dacă ne grăbim ca fata la măritat să intrăm în UE și nu sîntem pregătiți, am dat de necuratul. Costurile sînt atît de mari încît și pregătiți vom avea dificultăți majore, așa cum au avut și țări mai dezvoltate. De altminteri, Băsescu este singurul președinte care, încă din momentul victoriei sale, a spus că vrea ca românii să cunoască mai ales costurile integrării. Ca la intrarea într-un club, cînd aderi la UE întîi plătești și apoi beneficiezi de eventualele avantaje.

❒ **Încă o tumbă a fățarnicului Vadim**. C.V. Tudor, marele învins al recentelor alegeri, s-a mai făcut o dată de rîs. El a înțeles să răsplătească gestul interesat al lui Ion Iliescu – încă președinte al țării – de a-l decora cu Steaua României printr-o lingușeală scîrboasă la adresa „bătrînei șandramale staliniste“. Iliescu, pe care revista „România Mare“ l-a bălăcărit ani în șir, i-a atîrnat la piept extremistului de serviciu o tinichea pentru merite necunoscute. O fi contribuit Vadim la apropierea României de Europa prin atacurile isterice ➪

pe care le-a dus împotriva UE ani la rând? Va fi propus senatorul PRM vreo lege nemaipomenită în Parlamentul țării, pe unde nu calcă decît lunea, cînd își face numărul de clovn al regelui? O fi scris poetul scatofil vreo operă nemuritoare despre care va fi

știind numai Iliescu? Nu. PSD are nevoie de sprijinul PRM în Parlament pentru a rămîne la guvernare. Iliescu îl știe sensibil la onoruri pe bietul Vadim. În consecință, Iliescu l-a băgat în seamă, iar C.V. Tudor a reacționat previzibil: a șters dușmănia dintre el și „Bunicuța“, și-a cerut scuze public pentru lăturile pe care i le-a turnat în cap pînă acum și urmează să acorde un suport discret eventualului cabinet propus de PSD. Încă o dată, fățărnicia liderului PRM se dovedește fără margini.
Să recapitulăm doar cîteva dintre dubioasele și bruștele sale schimbări de poziție Din antisemit înverșunat s-a transformat în filosemit convins. Inițial s-a declarat social-democrat, iar acum umblă să adere cu formațiunea sa la Partidul Popular European. Cît nu-i ies din vorbă, toți membrii PRM sînt arhangheli ai dreptății, monumente de sfințenie, modele pentru societate, iar cînd îl părăsesc sînt denunțați ca infractori, țigani, extremiști, nespălați, vagabonzi, inculți, obsedați sexual ș.a.m.d. Și invers, cei care îl critică sînt zdrențe umane, anomalii ale naturii, iar cei care, deși l-au încondeiat cîndva, i s-au alăturat, devin exemple de onestitate, valori culturale inestimabile…

❒ **Un ziar pentru războiul fratricid din PNL**. Un ziar cu o prezență destul de discretă pe piața românească, „Gardianul“, urmează să-și schimbe patronul în curînd. Cotidianul a fost înființat, în urmă cu vreo doi ani, de către Gabriel Stănescu (nepot al liderului țărănist Gabriel Țepelea) cu banii lui Aristide Roibu, trezorierul PSD. Opt luni de relativă independență editorială au creat o oarecare credibilitate ziarului. Apoi, patronul a pus piciorul în prag: nici o dezvăluire despre afacerile dubioase ale vreunui membru al PSD nu a mai pătruns în ziar. Încet, încet, jurnaliștii cu coloană vertebrală au părăsit corabia, care s-a transformat

într-o bărcuță șubredă a presei românești. Pierderea alegerilor de către Adrian Năstase a fost lovitura de grație: barca a început să ia apă. Se pare că salvarea poate veni doar de la un nou patron, care să bage bani și să întoarcă mortul de la groapă. Interesat de cumpărarea „Gardianului“ s-ar fi arătat Sorin Roșca Stănescu, directorul ziarului „Ziua“. Rămîne de văzut dacă pentru el, pentru grupul „Ziua“ (aparținînd sindicatului petroliștilor) sau pentru Dinu Patriciu, fostul patron de la „Ziua“. Lider liberal care ar cam colabora la guvernare cu PSD, Patriciu a intrat în conflict cu cea mai mare parte a conducerii PNL. În grupul său de fideli sînt vreo zece parlamentari care ar sprijini un guvern PSD, dacă Patriciu le-o va cere. În plus, Patriciu nu îl înghite pe Traian Băsescu, care va avea în continuare un cuvînt de spus în chestiunea direcției de mers a Alianței PNL-PD. În aceste condiții, Patriciu are nevoie de un ziar ca, la nevoie, să „pac la războiu!“. Că ziarul nu va fi unul independent o intuim și din faptul că Gabriel Stănescu îl va conduce în continuare.

❒ **210 ani de la plecarea Sfîntului Paisie**. La 15 noiembrie s-au împlinit 210 ani de la plecarea la Domnul a Sfîntului Paisie de la Neamț, considerat de actualul stareț al mănăstirii, arhimandritul Benedict Sauciuc, „simbolul cel mai înalt al vieții noastre spirituale“. Cuviosul Paisie Velicikovski s-a născut în localitatea Poltava, din Ucraina, trăind însă cea mai mare parte a vieții sale în Țările Române, în special la Mănăstirea Neamțului

din Moldova. În această mănăstire se și află mormîntul său. La Mănăstirea Neamțului a tradus *Filocalia* din limba greacă în slavonă, răspîndind-o în țările slave și provocînd, prin toate scrierile sale, o înnoire duhovnicească a ortodoxiei din Rusia și Ucraina, în secolul al XIX-lea. Pe cînd era stareț la Neamț Sfîntul Paisie, în ctitoria voievodală a lui Ștefan cel Mare viețuiau peste 1.000 de călugări din 23 de țări ale lumii. În ciuda fecundei sale lucrări duhovnicești și cărturărești, pe tărîmuri românești, Sfîntul Paisie nu a fost canonizat de Biserica Ortodoxă Română, ci de Biserica Rusă, în 1988.

❐ **Despre Valeriu Gafencu la Radio România Cultural**. Joi, 25 noiembrie 2004, începînd cu ora 22.10, Cristian Curte, realizatorul emisiunii *Ziduri de lumină* de la Radio România Cultural, l-a avut invitat în studio pe Claudiu Târziu, președinte al Asociației Romfest XXI și director al revistei **rost**. În cadrul serialului „O istorie a Bisericii sub dictatura comunistă“, cei doi au discutat despre închisoarea de la Tîrgu Ocna. La Tg. Ocna comuniștii au înființat un penitenciar-sanatoriu, în care deținuții politici grav bolnavi erau duși să moară, nu să fie tratați. Împrejurimile pușcăriei sînt pline de oasele opozanților comunismului. Claudiu Târziu a evocat personalitatea exemplară a studentului Valeriu Gafencu, care, prin înalta sa trăire creștină și prin influența pe care a exercitat-o asupra celorlalți frați de suferință, a împiedicat săvîrșirea „reeducării“ în închisoarea Tg. Ocna. „Valeriu Gafencu este considerat de toți foștii deținuți politici un sfînt al închisorilor comuniste. Cei care l-au cunoscut spun despre el că avea darul clarviziunii și că și-a cunoscut ziua morții“, a spus directorul revistei **rost**. De asemenea, Claudiu Târziu a povestit cum l-a salvat Valeriu Gafencu pe pastorul protestant Richard Wurmbrand, evreu de origine și fost comunist înfocat, convertit la creștinism. Gafencu primise de la un prieten streptomicină – pentru tratarea TBC-ului de care suferea – și a cedat medicamentul lui Richard Wurmbrand, salvîndu-l pe pastorul protestant, dar condamnîndu-se pe sine la moarte. După ieșirea din pușcărie, Wurmbrand a reușit să fugă în Occident, unde a făcut cunoscută jertfa lui Gafencu. Emisiunea a inclus și un scurt interviu cu dr. Aristide Lefa, supraviețuitor al închisorii Tg. Ocna. Dr. Lefa a arătat cum a reușit Valeriu Gafencu să facă din pușcăria comunistă un fel de mănăstire, în care se făcea „Rugăciunea inimii“ 24 de ore din 24. În finalul emisiunii, a fost prezentat un documentar despre dărîmarea, la ordinul lui Nicolae Ceaușescu, a Bisericii Sf. Vineri din București.

❐ **PS Gherasim Putneanul a trecut la cele veşnice**. PS Gherasim Putneanul, Episcopul Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, a trecut la cele veșnice la 6 decembrie a.c., la vârsta de 80 de ani, după o lungă și grea suferință. Prea Sfinția Sa s-a născut la 30 mai 1924, cu numele de mirean Ioan Cucoșel, într-o familie de credincioși din localitatea suceveană Bogdănești, iar în data de 1 iulie 1945 a intrat în obștea Mănăstirii Neamț. La 23 martie 1946 a depus voturile monahale și a primit numele Gherasim. A absolvit Seminarul Teologic

de la Mănăstirea Neamț în 1953, apoi Institutul Teologic Universitar din București (1957). A fost egumen la mănăstirea Neamț (1957-1962), profesor la Seminarul Teologic din Mănăstirea Neamț (1957-1959), stareț și arhimandrit la Mănăstirea Putna (1962-1976), iar, în perioada 1977-1985, arhiereu vicar la Arad. Mai tîrziu, s-a transferat la Episcopia Buzăului, iar din 2 iulie 1992, când i s-a înmânat decretul de recunoaștere la Putna, a fost episcop vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuți. PS Gherasim s-a ocupat de restaurarea întregului complex mănăstiresc și de organizarea muzeului mănăstirii Putna. De asemenea, a organizat Muzeul Etnografic de la Mănăstirea de maici Sf. Gheorghe din Cămârzani, Vadu Moldovei, unde s-a retras, de altfel, în ultimele luni, ca urmare a problemelor de sănătate. PS Gherasim a scris lucrările: *Catalogarea manuscriselor românești din Biblioteca Mănăstirii Secu* (1994); *În duhul evlaviei ortodoxe* (1999);

➪

Cuvinte și tâlcuiri arhierești (1999); *Mierea din drumul pelinului* (2000); *Iarba din roata amurgului* (2001); *Precizări tipiconale* (2002); *Tămâie și exil* (2003); *Tihna însemnărilor* (2004). În anul 2000, PS Gherasim Putneanul a fost declarat cetățean de onoare al municipiului Rădăuți. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

❒ **PRO TV l-a scos pe Traian din imn.** La 1 decembrie este Ziua Națională, dar și ziua PRO TV. Postul de televiziune cu pricina organizează anual cîte o bîlciotecă jenantă pentru a se prea-lăuda și pentru a pune în umbră prin ziua sa de naștere o sărbătoare a întregii țări. A făcut-o și în acest an. Mai lată decît în alți ani. Între altele, o trupă de muzicanți și mai multe vedete ale televiziunii au cîntat imnul național sub bagheta Andreei Esca. Aceasta citea versurile înainte, iar ceilalți intonau după ea. Ajunsă la strofa a doua, Esca a rostit: „Acum ori niciodată să arătăm în lume/ Că-n aste mîini mai curge un sînge de roman/ Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume/ Și că-n aste mîini mai curge un sînge de roman.“ Toată lumea a repetat textul modificat, doar unul a întrebat timid: „Dom'ne, nu vă supărați, da' nu cumva ultimu' vers din strofa a doua era «Triumfător în lupte, un nume de Traian?»“. La care Andreea Esca a răspuns tîmp: „Ba da, dar fiind în campanie electorală se interzice orice referire la unul dintre candidați“. Va fi crezut că e o glumă bună. Și-atunci de ce nu a eliminat și numele „roman“ din text, că era unul Petrică fără gît care candida la președinție? Orice-ar zice, de ce s-a temut Adrian Năstase și implicit Adrian Sârbu, amic al primului și patron al PRO TV, n-au scăpat. Traian a fost iarăși triumfător în lupte.

❒ **A mai plecat un „partizan“**. Oastea cerească s-a înmulțit cu un suflet: Lucreția Jurj. A fost una dintre puținele femei care au luptat în munți și singura supraviețuitoare a grupului de luptători anticomuniști condus de Teodor Șușman. Nucleul de „partizani“ a acționat în Munții Apuseni, timp de zece ani (1948-1958). Împreună cu soțul ei, Mihai Jurj, și-a petrecut patru ani prin păduri, hăituită de trupele de Securitate. Arestată în 1954, Lucreția a rezistat cu îndîrjire periplului prin închisorile Jilava, Mislea, Miercurea-Ciuc, Cluj și Văcărești, în 1964 fiind eliberată bolnavă de turbeculoză. Toți ceilalți membri ai grupului Șușman au murit împușcați în luptele din munți sau executați imediat după arestare, iar multora, inclusiv lui Mihai Jurj, soțul Lucreției, nu li se cunoaște locul în care au fost îngropați. Din pricina imposibilității consultării integrale a dosarelor din arhiva fostei Securități, reconstituirea firului existenței grupării Șușman se realizează aproape în exclusivitate cu ajutorul istoriei orale. Mărturia Lucreției Jurj a fost transcrisă de istoricii Cosmin Budeanca și Cornel Jurju în paginile cărții *Suferința nu se dă la frați...*, apărută la Editura Dacia.

❒ **„Nu da şpagă!“ nu apare la tv.** Campania națională „Nu da șpagă!“, organizată de Fundația Concept, nu a fost susținută de TVR, PRO TV și Antena 1. Cele trei mari televiziuni au refuzat difuzarea spotului „Nu da șpagă!“ pe motiv că n-au spațiu publicitar. Spotul ironiza obișnuința de a da mită. În schimb, posturile respective au difuzat pînă la refuz clipuri în care era popularizat număr de telverde de la guvern, ajutoarele pentru căldură și alte povești de adormit vigilența electoratului.

❒ **Procesul comunismului, pe internet.** La 2 noiembrie a.c. a apărut un site, www.ProcesulComunismului.com, „dedicat unui proces public, intentat celor care au adoptat

comunismul, complotînd contra intereselor României (1917-1944), l-au instalat prin teroare și genocid (1944-1964), l-au organizat ca pe un lagăr de exploatare, exterminare și alienare (1964-1989) și l-au convertit în final într-un capitalism distructiv, pentru a valorifica prada și a evita judecata (1989-2004-?)“. Autorii acestui tribunal virtual precizează că nu vor să-i pună la stîlpul infamiei pe cei care poate au crezut în comunism sau au făcut parte formal din PCR, ci vor să radiografieze holocaustul roșu: „Ne interesează, cît mai concret, cine au fost cei exterminați, întemnițati,

schingiuiți, deportați, deposedați, mințiți, folosiți ca sclavi, dezumanizați, compromiși moral, alungați din țara lor și cine a organizat această monumentală crimă împotriva poporului român". Ei mai spun că s-au simțit chemați de datoria de a face lumină în condițiile în care nu există un „Nürnberg" care să judece crimele comunismului din Europa de Est, iar România se află încă sub controlul vinovaților.

❒ **Mănăstirea Arnota, în pragul prăbuşirii**. O exploatare de calcar amenință să distrugă Mănăstirea Arnota, din Vîlcea. Tot muntele Arnota, parte a masivului Buila, este format din calcar pentru extracția căruia se folosește dinamită. Exploziile au afectat grav mănăstirea, care este un monument vechi de patru secole și are o mare valoare de patrimoniu. Zidurile s-au fisurat, frescele și picturile interioare și exterioare au fost stricate. Biserica riscă să se prăbușească în orice moment. Culmea,

exploatarea minieră de pe Arnota nu are autorizație de mediu, iar autoritățile nu iau nici o măsură. Mănăstirea Arnota, purtînd hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, a fost ctitorită de Matei Basarab, între anii 1633 și 1634, pe temelia unei biserici mai vechi. Pridvorul cu turlă a fost adăugat de Constantin Brîncoveanu, la începutul domniei acestuia. Tot el a reconstruit catapeteasma, o adevărată operă de artă sculpturală, și a renovat pictura, fără să o înlocuiască pe cea originală. Ușa bisericii, sculptată în lemn de castan, are o inscripție în limba slavonă: „Aceste uși le-a făcut Constantin Brîncoveanu vel-logofăt". Foarte valoros este și portretul lui Matei Basarab, realizat în 1644 de zugravul Stroe din Tîrgoviște. În pronaosul bisericii se află două morminte: cel al lui Matei Basarab și cel al lui Danciu vel-vornic, tatăl lui Matei Basarab, fost oștean al lui Mihai Viteazul.

❒ **Sîrbii nu permit ridicarea unei biserici româneşti**. Preotul român Boian Alexandrovici, din Malainița-Negotin (Serbia) a cerut sprijinul trimis Asociației Învățătorilor Arădeni pentru a putea construi prima biserică românească din Timoc. Sfinția Sa a purtat o intensă corespondență cu autoritățile sîrbe, timp de doi ani, pe tema ridicării lăcașului. Într-un sfîrșit, sîrbii au refuzat categoric să autorizeze ridicarea bisericii ortodoxe românești Timocului. La 1 Decembrie, Ziua Națională a României, un grup de învățători au protestat în fața Primăriei Arad, strîngînd semnături pe o scrisoare trimisă ambasadorului Serbiei și Muntenegrului la București, în care se solicită rezolvarea cererii formulate de preotul Boian Alexandrovici. Precizăm că românii din Timocul sîrbesc au fost supuși de-a lungul timpului la o cruntă discriminare etnică, religioasă și culturală. Toți cei care vor să sprijine financiar clădirea bisericii românești din Timocul sîrbesc, pot face donații, prin ordin de plată sau mandat, în contul RO60CECEAR0137 ROL00000091, al Asociației Învățătorilor Arădeni, deschis la CEC Arad (sucursala Bd. Revoluției nr. 5-7), cu mențiunea „Pentru Românii Ortodocși Malainița". Informații suplimentare pot fi obținute la Viorel Dolha, președintele Asociației Învățătorilor Arădeni, tel.: 0744.195.155, sau direct la preotul Boian Alexandrovici, din Serbia, tel.: +381.63.81.57.209.

❒ **Pentru apărarea istoriei românilor.** Comitetul pentru Apărarea Istoriei Românilor din Republica Moldova a cerut Ministerului Educației să reintroducă în programa pentru examenul de bacalaureat Istoria Românilor și Istoria Universală și să întrerupă cursul experimental de Istorie Integrată. Istoricul Ion Varta, președintele comitetului, a declarat că prin excluderea disciplinelor Istoria Românilor și Istoria Universală de la examenul de Bacalaureat, regimul comunist de la Chișinău urmărește „demolarea valorilor naționale românești". El spune că autoritățile au ignorat opinia istoricilor, a elevilor, profesorilor și a societății. Comitetul Național pentru Apărarea Istoriei Românilor a solicitat responsabililor din domeniul educației să respecte moratoriul asupra istoriei în școală recomandat de APCE în 2002 și a amenințat că, în caz contrar, va recurge la acțiuni de protest. ■

Răzvan **Codrescu**

Părintele Galeriu
De la tinerețea fără bătrînețe la viața fără de moarte

Preoții trec, bisericile rămân… La Sf. Silvestru, biserica pe care Părintele Galeriu a prefăcut-o în frunte a parohiilor bucureștene din ultimul sfert de veac, evlavia își înalță mai departe cântările, iar bucuria praznicelor strălumineazä sufletele și chipurile credincioșilor. Au însă cu toții o strângere de inimă, căci gândul alunecă mereu, înfiorat, spre cel ce s-a mutat de la noi, dar al cărui duh dă parcă târcoale zidurilor ce au reverberat de atâtea ori la glasul lui ca un tunet suav. Iar afară, peste mormântul cu flori întotdeauna proaspete, lumina îngenunchează ca spre o tainiță a ei…

De un leat cu România împlinită între hotarele ei firești, Părintele Galeriu (21 noiembrie 1918-10 august 2003) a fost trimis s-o cheme, cu glas mare, din pustia acestui veac, la cealaltă împlinire, mai presus de hotarele Firii: împlinirea în Duh.

Dumnezeu n-a căutat la puținătatea noastră și ni l-a dăruit la vreme de cumpănă, ca să străbatem, agățați de sutana lui de lumină, prin bezna de iad a comunismului. Chitul roșu a căutat să-l înghită în pântecul lui cu zăbrele, dar Dumnezeu a vrut să fie vărsat afară, ca să strige proorocește, ca-ntr-o altă Ninive, dreptatea Celui Preaînalt.

La Biserica „Sf. Silvestru“, pe care a prefăcut-o în Templu suprem al Cetății, Părintele Galeriu s-a făcut cuvânt crucificat păstorilor și turmei, răscumpărând vremurile, cu smerită măreție. Jertfa, ca temei de înviere, cum însuși a spus-o, a fost pasiunea lui de o viață. Ca preot, ca duhovnic, ca profesor, ca orator public, pe Părintele Galeriu toată lumea îl asalta și pentru toți găsea o fărâmă de timp și de tărie. În vremea din urmă părea obosit, dar se aprindea vorbind și parcă o putere de sus pogora mereu asupra lui, însuflețindu-l. Zăbovea în el, atotprimenitoare, tinerețea fără bătrânețe a harului…

Și iarăși Dumnezeu n-a căutat la puținătatea noastră și a făcut să rămână stâlp viu de lumină în urma Părintelui Dumitru Stăniloae, Bogoslovul neamului românesc. La răscruce de veacuri și de milenii, Părintele Galeriu a fost – dincolo de toate cârtirile, de care la noi nu scapă nici sfinții! – figura tutelară a gândirii teologice românești de după prăbușirea comunismului, iar Ortodoxia a respirat prin plămânii lui ca prin puterea unei stihii...

La 10 august 2003, în Secția de Terapie Intensivă a Spitalului Clinic Universitar din București, la ceasul când se îngână lumina cu întunericul, n-a dispărut un om, ci o instituție. În contextul cel mai ingrat al istoriei noastre, Părintele Galeriu, înțelept ca șarpele și curat ca porumbelul, găsise calea mărturisitoare spre lamura neamului, aducând la asumarea credinței și a vieții creștine o adevărată oștire de tineri intelectuali, care au albit cu vrednicie sub călăuzirea lui duhovnicească…

Când ne e greu fără Părintele Galeriu, mângâiere să ne fie în încredințarea nestrămutată că ne veghează nevăzut din ceruri, iar în cuvântul lui, fie și citit dintr-o pagină tipărită, învie răbdător pentru fiecare dintre noi, în acel „acum“ inepuizabil despre care îi plăcea să vorbească adesea și de unde nici o moarte nu-l poate răpi.

Secvenţial biografic

Părintele Constantin Galeriu (numele în buletin: Costachi Galeri) s-a născut la 21 noiembrie 1918, în satul Răzeşi, comuna Răcătău, judeţul Bacău, din părinţii Neculai şi Elisabeta Galeri.

Între 1930 şi 1938 a urmat Seminarul „Sf. Gheorghe“ din Roman, apoi Facultatea de Teologie din Bucureşti (absolvită în 1942, cu lucrarea de licenţă *Îndumnezeirea omului*, sub îndrumarea lui Nichifor Crainic).

Hirotonit la Biserica „Zlătari“ (unde era deja cântăreţ şi secretar de redacţie al săptămânalului *Ortodoxia*, condus de părintele Toma Chiricuţă, marele predicator bucureştean al epocii interbelice), a fost preot în satul Podul Văleni din comuna Poenarii Burchii, judeţul Prahova (1943-1947), apoi la Biserica „Sf. Vasile“ din Ploieşti (1947-1973), iar în ultimii 30 de ani la Biserica „Sf. Silvestru“ din Bucureşti (unde a început să slujească regulat de la 1 mai 1975).

Căsătorit din 1943 (prenumele soţiei: Argentina-Cristina, n. Vărgatu), a devenit tată a patru băieţi: Rodion (viitorul director al Editurii Harisma), Serafim, Narcis, Ciprian.

Incomod ideologic noului regim comunist, a fost deţinut politic între 7.08-7.09. 1950 şi 16.08.1952-26.10.1953, fiind purtat prin mai multe penitenciare şi în lagărul de muncă Peninsula (Canalul Dunăre-Marea Neagră).

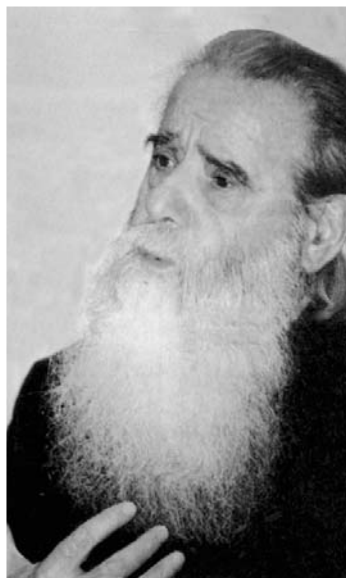
În 1973 a obţinut titlul de Doctor în Teologie, cu teza *Jertfă şi răscumpărare*.

A fost mai întâi „preot spiritual“ (1973-1974), apoi lector (1974-1977) şi profesor titular (1977-1991) la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti. În 1992 a fost numit profesor consultant şi conducător de doctorat la Universitatea din Bucureşti. După pensionare, a mai funcţionat ca profesor la Universitatea „Valahia“ din Târgovişte şi la Facultatea de Drept a Universităţii Ecologice din Bucureşti.

La 1 ianuarie 1990 a fost numit de către P. F. Părinte Patriarh Teoctist vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor.

A primit Premiul Senatului Universităţii din Bucureşti (1942), premiul revistei *Flacăra* (1990), titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii Ecologice din Bucureşti (1992), Diploma de Onoare a Societăţii Academice „Titu Maiorescu“ (1993), precum şi mai multe distincţii bisericeşti.

A fost, între altele, preşedinte de onoare al Ligii Culturale a Românilor de Pretutindeni, membru în Comisia Naţională UNESCO şi în Consiliul Naţional UNICEF, preşedinte al Editurii „Harisma“, membru fondator şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Filantropice Medicale „Christiana“, preşedinte al Fundaţiei „Elena Doamna“, preşedinte al aşezământului „Sf. Stelian“ (pentru ocrotirea copiilor străzii), memdru fondator şi preşedinte de onoare al Asociaţiei „Delphi“ (pentru recuperarea bolnavilor psihici), membru de onoare al Fundaţiei „Memoria“, preşedinte executiv al Frăţiei Ortodoxe Române.

Volume publicate (selectiv): *Jertfă şi răscumpărare* (1973; reed. 1991), *Meditaţii la „Tatăl Nostru*“ şi la „*Fericiri*“ (1990; reed. 2002), *Tâlcuiri la mari praznice de peste an: 22 de modele omiletice* (2001), *Între Geneză şi Apocalipsă. Convorbiri realizate de Dorin Popa* (2002), *Cartea celor nouă Fericiri* (2004) etc., la care se adaugă un mare număr de studii şi articole publicate în periodice din ţară şi din străinătate (*Ortodoxia, Glasul Bisericii, Studii Teologice, Mitropolia Banatului, Revista Pedagogică, România liberă, Ziua, Contemporanul, Puncte cardinale* etc.).

În ianuarie 2002, în urma unui accident vascular cerebral, rămâne parţial paralizat.

În iulie 2003 are un nou atac cerebral, fiind internat la Spitalul Clinic Universitar din Bucureşti, unde a zăcut în stare de comă, stingându-se din viaţă duminică 10 august, la ora 21.

A fost înmormântat miercuri 13 august, puţin după prânz, în coasta Bisericii „Sf. Silvestru“, iar timp de mai bine de un ceas, până ce sicriul a fost purtat spre mormânt, pe cerul de deasupra bisericii a stăruit, în jurul soarelui ascuns sub nori, un larg curcubeu circular, pe care fotografiile nu-l pot reda în toată tainica lui splendoare, dar care a rămas adânc întipărit în memoria miilor de creştini veniţi să-şi ia rămas bun de la cel mai de seamă predicator ortodox român al secolului XX. **(R.C.)** ■

Cristian **Ivănuță**

Jertfă și răscumpărare

Părintele C-tin Galeriu a fost, incontestabil, una dintre cele mai mari autorități duhovnicești ale românilor din secolul al XX-lea. Cei care l-au cunoscut, l-au auzit predicând în diferite ocazii vor păstra în ființa lor puternica pecete pe care le-a imprimat-o intensa sa trăire creștină. A adus la credința vie în Hristos tineri intelectuali, vârstnici și oameni simpli; sămânța cuvântului sădită în ogorul Domnului a încolțit și a crescut dând roade vrednice de învățătura și credința sa.

Lucrarea părintelui C-tin Galeriu, *Jertfă și răscumpărare*, este teza sa de doctorat, susținută în anul 1973. Hotărârea părintelui de a o reedita a venit să răspundă efervescenței religioase create în 1989, o dată cu îndepărtarea regimului comunist, dar în același timp a fost și un prinos de recunoștință față de jertfa supremă, conștient asumată, de sufletele curate a mii de eroi, care, în acel decembrie însângerat au strigat pe străzile Timișoarei și ale Bucureștiului: „Vom muri dar vom fi liberi!“.

În partea întâi a lucrării, intitulată „Premisele jertfei și răscumpărării“, părintele a încercat să depășească interpretarea jertfei numai în lumina Răscumpărării prin sublinierea virtuților ei de ispășire și împăcare cu Dumnezeu. În primul rând jertfa se descoperă ca act originar, precedând actul căderii și situându-se la temelia creației divine. Prin forța sa de dăruire „jertfa face posibilă continua și ascendenta asemănare cu Dumnezeu a omului, creat după chipul divin“. În substanța ei spirituală jertfa este iubire, adevăr și libertate.“ Jertfa nu s-a născut din conștiința păcatului, ca plată pentru păcat, ci a devenit pe urmă, prin însăși structura ei, antidot al păcatului“. Jertfa ne situează în zona originară a sfințeniei dumnezeiești. Creația reprezintă un dar dat nouă de către Sfânta Treime, iar jertfa noastră este darul pe care îl aducem Creatorului. Dumnezeu nu ne dorește spectatori, ci ucenici ai săi, anume ca prin aportul creativității și slujirii noastre să-i aducem acestuia răspunsul nostru original față de darurile Sale. Noi trebuie să prefacem lumea prin sufletele noastre luminate de Sfântul Duh, iar transfigurarea ei prin jertfă este darul nostru către tronul dumnezeiesc.

Părintele Galeriu vorbește, de asemenea, despre sensurile pe care le capătă actul jertfei.

Astfel, prin dăruire și lepădare de sine, jertfa este un *mijlocitor al comuniunii desăvârșite* atât în relația om-om, cât și în relația om-Dumnezeu. Lepădându-ne de sine, uitând de noi, ne identificăm cu nevoile, necazurile sau bucuriile aproapelui nostru și, în același timp, ne lăsăm cuprinși de Dumnezeu, astfel încât ajungem să spunem ca Sfântul Apostol Pavel: „Nu mai trăiesc eu, ci Iisus Hristos trăiește în mine“. În al doilea rând, jertfa are un *sens creator, aceasta fiind instrumentul creației*. În al treilea rând, jertfa ca *aspirație spre continua depășire și înnoire*. Prin acest act, noi ne depășim condiția de creaturi devenind prin înnoirea creației – creatori – fii ai lui Dumnezeu după har. Al patrulea sens la care face referire textul lucrării este cel de *răscumpărare*; salvarea făpturii din păcat și din moarte de către Arhiereul creației, Domnul nostru Iisus Hristos, pe care Sfântul Ioan Teologul ne confirmă că l-a văzut pe acesta „junghiat de la întemeierea lumii“ Apocalipsa XII-8).

Partea a doua a lucrării, intitulată „Plinirea jertfei și răscumpărării în Iisus Hristos“, insistă asupra actului jertfei din perspectiva căderii protopărinților noștri, Adam și Eva, manifestat în Noul Testament ca act al răscumpărării noastre și repunerea oamenilor în calitate de fii ai lui Dumnezeu după har odată

cu chenoza lui Adam cel Nou, Întruparea, moartea și Învierea Sa.

Chenoza presupune revelația transcendenței lui Dumnezeu în lume; deși nevăzut din fire, Dumnezeu, prin Fiul Său, se face văzut în întruparea din Sfânta Fecioară Maria, așa arătându-se marea smerenie a Creatorului față de creația sa. Părintele Galeriu distinge o chenoză anterioară Întrupării, fapt care a pregătit lumea Vechiului Testament pentru venirea lui Mesia la „plinirea vremii". Adevărata chenoză se manifestă însă o dată cu Întruparea Fiului lui Dumnezeu ce s-a golit pe sine pentru a ne umple pe noi de energiile necreate ale Sfintei Treimi. Altfel, dacă s-ar fi revelat în ființa Sa ne-ar fi copleșit și ne-ar fi anulat șansa de a parcurge drumul de la chip la asemănare cu Dumnezeu. În întâmpinarea chenozei lui Iisus vine și natura umană în persoana Maicii Domnului, ca cea aleasă și capabilă de dăruire și primire. Pe bună dreptate, părintele considera că „religia creștină nu venerează simplu fecioria, ci fecioria care naște, care rodește pe Fecioara-Mamă". În acest sens, înțelegem și învățătura ortodoxă care cheamă femeile să devină mame pentru a se mântui. Căci principalul scop al procreării nu este plăcerea soților, ci nașterea de fii. Femeia deși trupește își pierde fecioria, prin curățenie, abstinență și jertfă față de copii și Dumnezeu, dobândește fecioria spirituală. Marea taină a Maicii Domnului, care naște pe Fiul lui Dumnezeu păstrându-și fecioria, ne dezvăluie condiția originară a femeii și a bărbatului de dinaintea căderii, destinați de către Creator să perpetueze specia umană printr-o altfel de unire decât cea trupească în comuniunea acestora cu Sfânta Treime.

Răcumpărarea – înțeleasă ca izbăvire, salvare, dezrobire – este strâns împletită și cu starea păcătoasă a omului. Păcatul a dezunit, scopul răscumpărării îl reprezintă refacerea unității și a comuniunii cu Dumnezeu. Chiar în Sfânta Scriptură se constată o echivalență între a răscumpăra și a reuni. Iar în „Iisus Hristos cele două firi radical opuse, necreată și creată, sunt unite într-un singur „eu". Altfel spus, răscumpărarea noastră de către Mântuitorul înseamnă împărtășirea, sfințirea și unirea cu El. Dar pentru aceasta, Fiul Omului a trebuit mai întâi să-și asume firea umană în totalitatea ei, ceea ce nu înseamnă că Dumnezeu se substituie subiectiv anulând persoana în unicitatea și libertatea ei. Persoana lui Hristos reprezintă pentru noi pletudinea existenței, la care ne raportăm ca origine a vieții dar și ca finalitate a acesteia.

Accesul la Hristos, la actul Său restaurator, se face prin jertfa noastră. Renunțând la lumea aceasta, adică la plăcerile acesteia și la păcat și închinându-ne viața lui Dumnezeu noi ne sfințim în El. Jertfa pe care ne-o asumăm ne duce la sfințenie. Totodată, prin jertfa Sa supremă Hristos, Dumnezeu-Om sfințește firea noastră, dându-ne șansa să devenim și noi sfinți, jertfindu-ne Domnului.

Moartea și Învierea lui Hristos în opera răscumpărării sunt văzute ca unitate. Și moartea, și Învierea săvârșesc opera răscumpărării. „Prin moartea lui Hristos moare în el o lume, cea veche, iar Învierea pune început noii Împărății, celei de-a opta zi."

Învierea, deși este o inițiativă divină, reprezintă un fapt care ne privește pe noi toți: „Ne este dată s-o dobândim și s-o înțelegem" dăruindu-ne oamenilor și lui Dumnezeu. Vom înțelege că Învierea nu e un act final, ci așa cum spunea Sfântul Grigore de Nisa în veacul viitor făptura noastră va înregistra un progres infinit.

În finalul lucrării, părintele Galeriu face o analiză a jertfei și Învierii în viața Bisericii.

Aceste acte i se revelează Sfântului Ioan Evanghelistul ca facând parte din condiția eternă a Fiului. Domnul inaugurează răscumpărarea prin Înviere în persoana Sa. El revarsă puterea Învierii peste trupul său care este Biserica. „Înălțându-se la cer, Domnul se îndepărtează de ucenici sensibil pentru a-i învăța să-l poarte spiritual." De aici înainte „El devine o permanentă și universală prezență în Duhul Sfânt". Cuvântul și duhul fac să renască în noi Chipul. La Cincizecime are loc nașterea Bisericii. El nu va mai putea fi cunoscut decât în Duhul Sfânt, adică în viața Bisericii. Ruperea de Biserică înseamnă separarea de Trupul cel Răstignit și Înviat al Mântuitorului. După cum Biserica „se și multiplică și unifică cu fiecare mădular pe care-l naște".

Pentru a ne naște în Hristos noi trebuie să murim lumii. Nu ne poate ajuta decât Harul Sfântului Duh ce lucrează în Biserică prin Sfintele Taine. Murim lumii și renaștem la viața în Hristos prin Botez, Mirungere și Euharistie, și creștem duhovnicește prin participarea activă și la celelalte Sfine Taine ce culminează în Euharistie care „profetic anticipează Parusia Domnului".

Concluzia părintelui Galeriu, formulată în acest studiu, este grăitoare, credem, pentru rostul condiției pe care și-a asumat-o și a crucii pe care a dus-o marele predicator: am fost creați din iubirea lui Dumnezeu pentru a răspunde tot cu iubire, ca astfel să accedem la iubirea infinită în Împărăția și Lumina cea neînserată a Sfintei Treimi. ■

George **Enache**

Părintele Galeriu și „creștinismul social“

„Marele scandal al secolului XIX este că Biserica a pierdut clasa muncitoare“. Aceste cuvinte, aparținând abatelui Cardijn, rezumă una din dilemele majore ale bisericii creștine și anume atitudinea față de marile transformări sociale produse în epoca modernă, care au bulversat radical ordinea instituită de secole. Asimilarea noilor realități nu a fost deloc ușoară din partea bisericii, care a manifestat continuu rezerve față de societatea pe cale de a se naște, datorită rolului marginal care era rezervat religiei și bisericii. Din partea cealaltă, biserica era percepută drept un stâlp al așa-numitului „Vechi Regim“, partizană a unei ordini tiranice, care ucide sensul și semnificația libertății. De aceea, noile curente ideologice, care au pus accentul pe problemele sociale, au insistat, mai mult sau mai puțin, pe ideea că una din condițiile obținerii libertății este emanciparea de sub tutela bisericii, a religiei în general, care oferă o reprezentare falsă (falsificată) asupra lumii și a vieții, fiind necesar să se adopte o atitudine raționalistă, scientistă, față de problemele umanității. Solidaritatea dintre problemele sociale și confruntarea știință – credință va fi subliniată de diverși ideologi, mergând, în cazul marxism – leninismului, până la afirmarea unei legături de directă cauzalitate între combaterea religiei și emanciparea omului. Dacă în programul Partidului Social – Democrat din Germania, elaborat de Karl Kautsky se spunea: „Partidul nostru consideră religia drept o chestiune particulară; pentru noi ca social democrați, pentru noi ca partid, religia este o chestiune particulară“, în cazul curentului ideologic dezvoltat pe linia Marx, Engels și Lenin se afirma că religia este o chestiune particulară numai în raport cu statul, dar nu și în raport cu partidul proletariatului. Partidul Comunist nu putea să aibă o atitudine indiferentă față de religie; el trebuia să ducă o luptă ideologică împotriva concepției religioase despre lume.

În societatea comunistă religia nu-și avea sensul. În primul rând pentru că era plină de contradicții și de falsificări pe care știința modernă le-a demontat punct cu punct. Hypatia, Miguel Servet, Galileo Galilei, Giordano Bruno și alte victime ale limitelor inerente oricărui timp istoric au devenit martirii unei contrabiserici, cea a iluminaților, a celor care propovăduiesc adevărul integral, bolșevicii devenind cei mai credincioși slujitori ai acestuia.

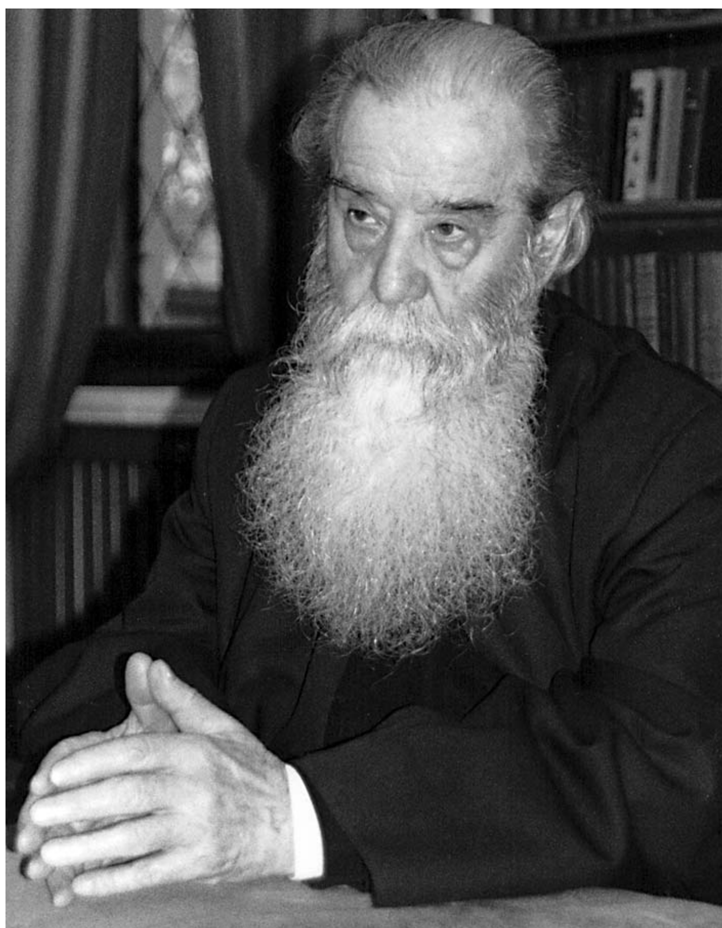
Dacă fundamentele teoretice ale creștinismului sunt șubrede, nu se poate găsi ceva pozitiv nici în diversele practici pe care acesta le impune. În primul rând, este negată posibilitatea „transformării conștiente, revoluționare, a societății“, prin inducerea unei atitudini de pasivism, prin raportarea permanentă la voința divină. Făgăduind fericirea veșnică dincolo de moarte, creștinismul îi abate pe oameni, zic ideologii comuniști, de la căutarea fericirii pe acest pământ. Religia dăunează pentru că predică individualismul, „cultivă psihologia de mic proprietar“. Mai mult, religia cultivă naționalismul și separatismul. Prin urmare, „nu există nici un domeniu al vieții sociale în care religia să nu joace un rol negativ“, iar încercările unora de a arăta că religia și comunismul sunt compatibile, că „puterea sovietică și partidul comunist ar înfăptui idealurile creștinismului“, este un fapt care trebuie respins deoarece „comunismul și religia, principiile lor, scopurile lor, sarcinile lor, morala lor sunt absolut opuse și de neîmpăcat“. Legăturile care s-au făcut între idealurile creștinismului primar și cele comuniste au fost negate cu vehemență, iar curente de gândire precum „socialismul creștin“ de la jumătatea secolului XIX și „creștinismul social“, dezvoltat la începutul veacului XX, erau calificate drept „agheasma cu care popa sfințește necazul aristocratului“.

Cu toate acuzele aduse de ateii comuniști, curentul de gândire care punea accentul pe un dialog între religia creștină și problemele sociale contemporane, pe credința că parabolele Mântuitorului oferă multe răspunsuri dilemelor cu care se confruntă omul modern, a cunoscut o dezvoltare excepțională, în ciuda unui drum sinuos și nelipsit de frământări. Nume precum F. Lamennais, F. Maurice, Ch. Kingsley sau J. Ludlow sunt printre cele mai cunoscute între cele care operează o transformare radicală în traiectul gândirii sociale creștine, anume de la accentul pus pe ideea de status,

de ordine imuabilă, la promovarea unei concepții „revoluționare“, în care se insistă pe ideile de libertate, frăție și egalitate pe care le regăsim în cuprinsul Noului Testament. De aceea, biserica trebuia să fie atentă la revendicările oamenilor muncii, la dreptul lor la un salariu decent, la limitarea numărului de ore de muncă etc. Publicarea de către papa Leon al XIII – lea a enciclicei „*Rerum novarum*“ (1891), în care se vorbește deschis despre asigurarea unui minim de trai, de ocrotirea muncii femeilor, reducerea zilei de muncă. Enciclica este un atac la adresa capitalismului liberal, văzut în continuare de biserică în același rând cu comunismul ateu. Cu toată această apropiere forțată, fondul problemei era în mare parte corect, prin afirmarea clară a ideii că societatea este subordonată în capitalism ideii de profit, fapt care orientează omenirea spre idealuri prea „materialiste“ și împiedică o adevărată armonie socială. Aceasta poate fi realizată prin asumarea de către societate a valorilor creștine, printre care la loc de cinste se află filantropia.

Impunerea regimurilor de tip totalitarist în Europa și declanșarea celui de-al doilea război mondial a făcut ca problema rolului creștinismului în viața bătrânului continent să devină mai actuală ca oricând. Unul dintre cei mai de seamă gânditori, care s-a aplecat în mod special asupra acestor probleme, este neotomistul Jacques Maritain. Refugiat în America, acesta redactează o mică lucrare ale cărei exemplare vor fi parașutate deasupra Franței. Aceasta se intitula *Creștinism și democrație* și căuta să arate că există o a treia cale între comunism, „care voia să-l alunge pe Dumnezeu, și fascism, care voia să-l aservească și să-l înregimenteze, a corupt religia din suflete și a decreștinizat Biserica însăși“. Soluția problemelor sociale este democrația, dar o democrație care să își asume idealurile creștine. Maritain este convins că „în principiul său esențial această formă și acest ideal de viață comună pe care îl numim democrație vine din inspirația evanghelică și nu poate subzista fără ea“. Apropiat de tendințele gândirii de tip personalist, Maritain este un apărător entuziast al ideii de respectare a demnității și a drepturilor persoanei, fiind convins că Iisus Hristos a oferit, prin cuvintele sale, cheia adevăratei libertăți și demnități a persoanei: „Creștinismul a proclamat că acolo unde este dragoste și caritate, Dumnezeu este și că depinde de noi să facem din fiecare aproapele nostru, iubindu-l ca pe noi înșine pentru el într-o anumită manieră. Hristos i-a ocărât pe cei bogați și pe farisei, el a promis săracilor și celor care suferă persecuții pentru dreptate că a lor va fi împărăția cerurilor, celor care plâng că se vor mângâia, celor care sunt flămânzi și însetați de dreptate că ei se vor sătura, celor milostivi că se vor milui, celor cu inima curată că vor vedea pe Dumnezeu, celor făcători de pace că se vor chema fii lui Dumnezeu“. Aceste idei, deși uneori li s-a uitat sursa, au continuat să modeleze conștiința laică, care „a înțeles dignitatea persoanei umane și a înțeles că persoana, făcând totodată parte din stat, transcede Statul prin misterul inviolabil al libertății sale spirituale și

prin vocația sa spre valorile absolute".

Considerând democrația drept cel mai dezirabil sistem politic în raport cu creștinismul, Maritain atinge o chestiune extrem de sensibilă, cea a raportului dintre politică și religie. El arată că „nici creștinismul, nici credința creștină nu trebuie să fie înfeudate nici uneia dintre formele politice oricare ar fi ea… Aceasta rezultă din distincția fundamentală introdusă de către Hristos între lucrurile care sunt ale lui Cezar și lucrurile care sunt ale lui Dumnezeu… Poți să fii creștin și să te mântuiești militând pentru nu importă ce regim politic, cu condiția, totuși, ca el să nu ofenseze legea naturală și legea lui Dumnezeu… ceea ce importă vieții politice a lumii și soluționării crizei civilizației nu este nicidecum de a pretinde: creștinismul va fi legat de democrație și credința creștină îl obligă pe fiecare credincios să fie democrat; este a constata că democrația este legată de creștinism și că direcția democrației s-a ivit în istoria umană ca o manifestare temporală a inspirației evanghelice", fiind vorba de creștinism „ca ferment al vieții sociale și politice a popoarelor".

Aceste nuanțe sunt cele care fac ca lucrarea lui filosofului neotomist să-și păstreze o certă valoare și la cei peste 60 de ani trecuți de la redactarea ei și ne permite să atragem atenția asupra pericolelor la care este supus „creștinismul social", dintre care cel mai important este dat de pierderea dimensiunii duhovnicești a religiei lui Hristos, care nu mai are drept scop îndumnezeirea omului, ci eșuează într-o searbădă asistență socială, o filantropie devenită automatism, și cultivarea unor tot mai lipsite de duh creștin „drepturi ale omului". Deși scrisă cu inteligență, cartea lui Maritain este departe de a fi convingătoare în demonstrarea legăturilor dintre creștinism și democrație, după cum la fel de șubrede sunt apropierile făcute între religia lui Hristos și rânduielile medievale, sau la fel de legitime. Francez, deci republican, Maritain se simte că este mai aproape de acest sistem politic. În România interbelică, monarhie constituțională, teologii demonstrau că acesta ar fi sistemul cel mai potrivit, conform rânduielilor creștine. Creștinismul transcede inevitabil toate determinațiile lumești, situându-se într-un plan unde libertatea și supunerea, pasiunea și înfrânarea se îngemănează într-o sinteză superioară. Omul devine liber dacă stăpânește patimile și se supune voinței divine, tinzând către „chipul nemuritor al lui Dumnezeu", de care atât de frumos vorbea părintele Stăniloae. Aceasta nu înseamnă însă neglijarea problemelor sociale. „Fermentul creștin" va fi mereu treaz la tot ceea ce ar putea aduce atingere demnității umane.

Deși a fost acuzată că pune prea mult accentul pe latura mistică și neglijează aspectele sociale, Biserica Ortodoxă Română a manifestat, cel puțin în perioada interbelică, un interes ridicat față de problemele „creștinismului social", interogațiile asupra rolului religiei, bisericii sau preotului în societate fiind numeroase iar răspunsurile diverse, unele dintre ele demne de a fi consemnate în antologii europene asupra chestiunii. Nu este locul să insistăm aici asupra tuturor aspectelor ridicate de „creștinismul social" de la noi. Ne vom mulțumi să amintim un articol, extrem de interesant, aparținând lui Dumitru Spânu, datând din 1929 și intitulat „Socialismul în marginile moralei creștine".

Autorul privește cu simpatie ideile socialiste, însă le reproșează spiritul materialist, datorat epocii în care au apărut (începutul secolului XIX). Evoluția istorică a arătat caducitatea separației dintre credință și socialism, fiind imperios necesară împăcarea dintre cele două viziuni. „După autorii aceștia (socialiști), afirmă Spânu, Hristos n-a fost decât un revoluționar proletar. Și biserica veacurilor de început cultiva spiritul comunist, așa că învățătura creștină modernă este o denaturare a credinței originale". Autorul român arată însă că „creștinii primari au primit pe robi și oameni liberi, dar nu a trecut la un plan de rezolvare a problemelor epocii, fie pașnic, fie prin forță. Sf. Scriptură recunoaște forța pentru menținerea ordinii sociale date, dar arma înfăptuirii legii creștine este pentru toate timpurile dragostea, care învinge de fiecare dată forța și teroarea. Nici pretinsul comunism al Părinților Bisericii nu este altceva decât afirmarea constantă a dreptului la viață al tuturora, și a celor lipsiți și a celor neputincioși". Încercarea de asimilare a gândirii creștine nu este altceva, consideră Spânu, decât afirmarea implicită a creștinismului ca o forță vitală pentru realizarea adevăratului ideal social. „Scopul ultim al socialismului este de fapt un cerc concentric cu cercul idealului pământesc al creștinismului".

„Într-un glas cu creștinismul, socialismul dezaprobă și condamnă abuzul de libertate, concurența neloială în goană după avere, cămătăria, stoarcerea, risipa și luxul… dar creștinismul este absolut superior socialismului; cel dintâi se bazează pe iubire, cel deal doilea pe ură, lupta de clasă. Ce este bun în socialism ca intenție, găsim de mult în creștinism ca

intenție și practică. Drumul de până acum al socialismului s-a încurcat pe terenuri imposibile, nu rămâne decât calea mai pe înconjur, anevoioasă și ea, dar sigură a moralei creștine pentru scăpare".

Dacă Spânu polemizează cu reprezentanții socialismului „clasic", în 1945, un tânăr preot din Prahova avea curajul să pună în discuție la modul deschis, de pe pozițiile creștinismului social, câteva dintre dogmele fundamentale în domeniul religiei a bolșevicilor care invadaseră țara. Tânărul se numea Constantin Galeriu.

Părintele Galeriu era membru al Uniunii Preoților Democrați. Nu trebuie blamat pentru aceasta. Utilizarea acestei organizații ca un instrument de bolșevizare se va face treptat. Inițial, mulți dintre preoți au aderat purtați de convingeri similare cu cele ale lui Maritain. Era timpul democrației, celelalte forme de guvernare fiind considerate caduce. În plus, puterile victorioase se prezentau pe ele însele drept reprezentante ale democrației, iar URSS a căutat să joace un timp acest rol în țările care ulterior vor deveni sateliți ai Moscovei. Că lucrurile se vor lămuri foarte repede, aceasta este altă chestiune. Pe moment exista o efervescență, o căutare al drumului pe care trebuie să-l apuce societatea românească și, în particular, biserica.

În acest spirit, Constantin Galeriu va publica în 1945 o broșură de 32 de pagini, intitulată *Misiunea noastră*, referindu-se la preoți și biserică. În puține rânduri, el atacă concepția bolșevică despre raporturile dintre religie și știință și despre rolul social al creștinismului. Dovedind cunoștințe științifice deosebite, din domenii diverse, de la fizica atomică la biologie, părintele Galeriu combate materialismul comunist, căutând să demonstreze prezența spiritului în natură. În consecință, contradicția dintre știință și religie devenea caducă, iar combaterea celei de-a doua nu-și mai avea sensul. Mergând mai departe pe firul raționamentului, tânărul preot ajungea la rolul social pe care trebuie să îl joace creștinismul. La fel ca și Dumitru Spânu, părintele Galeriu apreciază eforturile socialismului de a realiza fericirea oamenilor, subliniind însă limitele ideii de fericire în concepția socialistă. El spune că „fericirea adevărată nu stă într-o senzație trupească, ci într-o nobilă delectare spirituală. Dacă oamenii nu ar fi mai buni, cinstiți, iubitori, drepți, morali cu alte cuvinte, nu se poate vorbi de fericirea lumii. Aveți (oamenii politici) datoria de a preface omenirea, din păcătoasă, într-o lume spiritualizată. Aceasta n-o puteți face decât prin biserică, religie, morală, pe care vreți să le ignorați. Iar dacă acceptați domnia spiritului, atunci cu ea vine un alt adagiu: existența lui Dumnezeu și apoi nemurirea sufletului".

Foto: Bogdan Onofrei

Recuzând vechile regimuri autoritate din România, părintele Galeriu recuza în broșura citată și aberațiile ateiste ale comunismului, arătând că este posibilă o coabitare a regimului democratic cu creștinismul, fapt respins categoric de propaganda bolșevică. Prin frumusețea expresiei și prin rigurozitatea demonstrației, *Misiunea noastră* este una din lucrările de referință în ceea ce privește „creștinismul social" în România. Părintele Galeriu a fost de altfel un admirator al lui Jacques Maritain și unul din promotorii de frunte ai operei acestuia în România. Misiunea socială a bisericii a devenit o constantă a preocupărilor lui Constantin Galeriu, raportată permanent la marea tradiție a Răsăritului, fapt exprimat prin remarcabila sa operă *Jertfă și răscumpărare*. Dincolo de cărțile sale, rămâne amintirea, pentru cei care l-au cunoscut pe părintele Galeriu, unui om aflat mereu aproape de ceilalți, în preajma căruia nu te simțeai niciodată neglijat, dar care, în același timp, parcă nu era din această lume, în fața căruia orice răutate sau turpitudine se veștejea. Se poate spune, fără teama de a greși, că părintele Galeriu a fost o întruchipare a idealului social-creștin. ■

Nicolae **Stroescu-Stînişoară**

La moartea Părintelui Galeriu

Nu l-am cunoscut pe părintele Galeriu pe cînd eram încă în țară, ci abia în tumultul interior și exterior al acelui timp în care aurora promitea să biruie încă odată negurile istoriei impuse dar și a capitulărilor și slăbiciunilor noastre, în orizontul „acelei învieri spirituale din Decembrie 1989“ pe care o evoca el în cartea sa intitulată *Jertfă și Răscumpărare* (București, Harisma 1991), mărturisind că ceea ce el considera ca fiind „caracterul esențial al resurecției din Decembrie“, anume „spiritul de jertfă, îndeosebi al tineretului nostru“, ținea de ceva care l-a preocupat și pe el de-alungul întregii vieți, ca temă de meditație, ca explorare a acestei căi radicale a „împlinirii făpturii și mai ales a condiției umane“. Iar teologia părintelui Galeriu nu se sfia, în mod expres, să ducă spre rugăciune.

Cartea aceasta, care reproducea, neschimbat, textul lucrării de doctorat din 1973, am primit-o abia după ce am avut, în iunie 1991, o convorbire la Radio Europa Liberă, pentru ascultătorii din România, așa că am fost, atunci pe moment, plăcut surprins de felul cum a acceptat, imediat și bucuros, raportarea mea, în legătură cu noțiunea de jertfă, la forme de asceză pe care le găsim și în natură, de pildă lungile intervale de nemișcare, însetare și foame pe care le parcurg păsările cînd își clocesc ouăle și apoi în eforturile istovitoare de a-și hrăni puii etc. Un exemplu din mulțimea de manifestări ale unui impuls, care, chiar dacă izvorăște din zestrea genetică a instinctelor fundamentale, ar putea deschide o perspectivă asupra unor corespondențe ale ascezei în natură. Prudențele mele față de eventualele rigori teologice s-au dovedit deci dintru început de prisos în întîlnirea cu acest om al Bisericii la care amploarea impresionantă a cunoștiințelor se asocia cu spontaneitatea intuiției și a receptivității. Elanul dialogic al părintelui Galeriu, presărat cu belșuguri de erudiție și fulgurații de fervoare religioasă și înțelepciune netulburată, nu e de redat. Oricum, actul suprem de jertfă, cel al Mîntuitorului, îl tălmăcea mult dincolo de concepția oarecum familiară a unei ispășiri substitutive și anume într-o triplă abordare: 1. Ca o recapitulare, prin întruparea Mîntuitorului, a întregii umanități și a întregii creații. 2. Ca o sfințire a lumii prin pătrunderea naturii harice în natura umană. 3. Ca o ofrandă care prin moartea pe cruce a lui Hristos a realizat, odată cu Învierea Lui, transfigurarea făpturii.

În acel dialog în fața microfonului ne-am întîlnit și în gîndul că însăși creația divină poate fi înțeleasă ca o jertfă iubitoare adusă de Ființa eternei desăvîrșiri pentru „instituirea unui nou existent, a unui partener în existență“. Deci creația se întemeiază pe jertfă și a fost mîntuită prin jertfă. Părintele Galeriu a fost de acord cu o justificare religioasă și metafizică a ecologiei mai ales în măsura în care ea reprezintă și o încercare de regăsire a ascezei, prin renunțare la egoismul de putere și la consumul nestăvilit al naturii din partea omului, ceea ce implică și recunoașterea incipientă sau deplină a caracterului de făpturi al celor aflate în lumea care ne înconjoară.

Convorbirea noastră radifonică din iunie 1991 vroia să rețină și cîteva puncte de reper asupra Renașterii din secolele XV-XVI, în vederea unei eventuale renașteri pe care ar fi putut-o prefigura ieșirea din totalitarismul ateu comunist, cu toate determinările și consecințele lui de ordin planetar. Euforii post-decembriste, alunecări în utopie? Poate și asta, dar și priviri lucide aupra revoluției antropocentriste post-renascentiste și iscodiri ale șanselor unui umanism religios (poate umanismul, dus pînă la capăt, fi nereligios?), confruntări cu gravele simptome istorice ale alienării religioase. Din momentul în care religia este percepută ca experiență a apartenenței sau participării la o realitate ființială spontană și autonomă, preocuparea de relația omului cu religia dobîndește o prioritate firească și care poate explica emanciparea de convențiile academice și de prejudecățile spiritului vremii. Dar cred că în primul rînd o anumită neînfrîntă tinerețe sufletească a acestui realist creștin, care a fost părintele Galeriu, îi dădea în asemenea discuții nu numai impetuozitatea stilistică și argumentativă, ci și îndemnul la priviri de sinteză,

➪

anticipări și integrări metafizice. Fiecare întîlnire cu el te punea în prezența unei mereu suprinzătoare îmbinare între inepuizabila experiență de viață socială și istorică, intelectuală și duhovnicească, pe de o parte și o naturalețe și spontaneitate care restabilea ca prin farmec inocența lucrurilor și a relațiilor, pe de altă parte.

Personalul german al agenției particulare din München care îndeplina serviciul de recepție a oaspeților în holul de intrare al Europei Libere aveau, pentru prima oară în viața lor, prilejul de a fi salutați cu o generoasă binecuvîntare ortodoxă din partea acestui om care, de la veșmîntul preoțesc pînă la zîmbetul deschis și puțin poznaș, le aducea o adiere dintr-o altă lume, spărgîndu-le monotonia cotidiană și chiar făcîndu-i să-și uite obligațiile și rutina profesională. Cu toate că venea la mari intervale de timp, era singurul pe care nu îl mai rugau să își arate pașaportul. Era numai un schimb de zîmbete, prelungit la ei în mirare bucuroasă și respect. Sînt sigur că humorul discret dar inseparabil al părintelui Galeriu gusta acea briză de încîntare și uitare a consemnelor pe care o isca la porțile Europei Libere. Iar farmecul se repeta la membrii celorlalte secții naționale cu care ne încrucișam pe coridoarele Europei Libere, la taximetristul bavarez și mai ales la chelnării din micul restaurant, așezat la marginea străvechei pieți străjuită de biserica și mînăstirea franciscană Sfînta Ana, pe care îi binecuvînta rînd pe rînd și îi consulta asupra unei mîncări de post.

Părintele Galeriu ascultase, în anii comunismului, Radio Europa Liberă. Și era încă o sursă de mirare să-ți dai seama că acest strălucit teolog și deținător al unei vaste culturi polifonice, despre care aflasem și cu cîtă rîvnă se dăruiește credincioșilor parohiei lui și activităților multiple în ceea ce aș numi o apologetică modernă și comprehensivă, țintind toate treptele societății și culturii, găsise timp și pentru ascultarea nu numai a emisiunilor religioase și de cultură ci și de actualități politice interne și internaționale, de tineret, de cronici despre lumea comunistă, de „radio magazin" etc. Făcîndu-i acum cunoștință cu redactorii respectivi, se bucura de a-i vedea, în sfîrșit, la față și îi bucura și pe ei arătîndu-le cît de bine își amintește de conținutul emisiunilor lor și că le prețuiește munca. Cu mine, pe care, de asemenea, nu mă cunoștea decît de la Radio, a intrat dela primele cuvinte într-o comunicare și o rezonanță care pe observatorul din afară l-ar fi putut face să creadă că suntem de mult în dialog. Eu și alții l-am primit la Europa Liberă ca într-o casă care este și a lui și am văzut că se simțea

➪

ca la el acasă. Odată, venise după o călătorie obositoare, a intrat într-un lanț de convorbiri pînă după amiaza tîrziu și mai știa și că trebuie să transmită la București un text pentru nu știu care publicație. Soluția pe care i-am oferit-o a fost să punem alături două canapele din biroul meu, improvizînd un pat, pe care să doarmă cîteva ore, iar după aceea o secretară îi va bate la mașină textul respectiv. L-am convins că „transformarea biroului directorului în dormitor“ nu ne deranjează cu nimic și m-am retras în alt birou, lăsînd vorbă la ce oră trebuie deșteptat. Cînd am revenit l-am găsit dictînd de zor, cu o față radioasă. Era încîntat că dormise la Europa Liberă!

Am constatat că părintele Galeriu, de altfel foarte discret, vroia în scurtul timp cît eram împreună să-mi ofere posibilitatea de a cunoaște fundalul, adeseori ocultat, al anumitor evenimente traumatice și încărcate de durabile și grave consecințe, din istoria noastră contemporană. Cred că la mijloc era nu numai, desigur, dorința de a-l ști îndeajuns informat pe cel care conducea un departament românesc de radio la München, ci și expresia unei corespunzătoare calde solidarități. Dorea să-i dăruiască celui care se găsise atîția ani departe de țară ceva din cunoștințele lui sigure asupra unor întîmplări istorice și așa oricum voalate de vîrsta lui fragedă la timpul cînd ele se produseseră. În sensul acesta, mi-a relatat, de pildă, ce aflase de la unul dintre fii lui duhovnicești și participant direct, de voie de nevoie, la o tragică și sîngeroasă operațiune a represiunii de stat pe timpul lui Carol al II-lea și care nu a rămas fără urmări pentru destinul țării noastre, în pragul celui de-al doilea război mondial. S-a întîmplat ca eu să am în memoria mea românească (de care părintele Galeriu se îngrijea să nu aibă o anumită lacună) o confirmare neîndoielnică a celor care mi le spunea, la distanță de atîtea decenii, părintele Galeriu. Tatălui meu i se confesase cîndva (la modul profan, dar cum s-ar putea exclude, în raport cu asemenea cumplite neomenii la ordin, răsunetul cît de tîrziu al conștiinței păcatului?) în termeni identici unul dintre executanții acelei crime de stat.

Părintele Galeriu nu putea fi omul niciunui partid dar avea o profundă conștiință istorică și o viziune foarte clară a înrădăcinării pezentului în trecut ca și a datoriilor creștinului față de cetate. Pe făgașul acesta, al unei detașări față de politică și în același timp al unei ascuțite percepții a posibilelor valențe spirituale și teologice ale unor acte și așezări politice, s-a străduit pentru reînsuflețirea relațiilor dintre Coroană și Biserică, în 1992, neînțeles și zădărnicit în eforturile lui la vremea aceea de către lideri politici, de altfel bine intenționați, aparținînd tocmai opoziției monarhiste. Dar pentru părintele Galeriu, eșecurile făceau parte, acceptată fără nici o ezitare și resentiment, din drumul neîncetatei dăruiri.

Jertfa, motiv central al meditației teologice a părintelui Galeriu, oglindită și în acțiunile lui, era înțeleasă în profunzime prin ideea unei duble dăruiri: primordiale, a lui Dumnezeu, prin creație

(aș zice, în orizontul creației continue) și prin Revelație și a omului, ca răspuns, prin dăruire față de Creator și față de aproapele. Iar „în această viziune a darului și a dăruirii la care ne solicită conștiința creației, referirea credinciosului la Dumnezeu Creatorul nu înseamnă deloc renunțare la un efort personal, ci o «luptă cu Dumnezeu» (Facerea, XXXII, 28), o jertfă pentru adevăr, pentru a zidi pe alții și a mă zidi pe mine" (*Jertfă și Răscumpărare*, pag. 68). Și părintele Galeriu îl citează pe Lavelle, care a spus: „Absolutul nu e locul odihnei noastre, punctul în care creația s-a imobilizat deodată". O caracteristică esențială a personalității și vieții părintelui Galeriu, admirată de unii și neînțeleasă de alții, s-ar putea numi neodihna dăruirii.

Jertfă și Răscumpărare este, în cadrul teologiei moderne românești, o lucrare care împletește teologia fundamentală cu cea a Revelației, demersul speculativ metafizic cu teologia dogmatică și propune o antropologie creștină: „Revelația ne învață că Dumnezeu este dragoste. Existența își are începutul de asemenea în dragoste ca dar al lui Dumnezeu... Semnele Răscumpărării trebuie să reveleze în cele din urmă și în noi «chipul» lui Dumnezeu, această realitate fundamentală, pentru a putea spune: omul este dragoste" (Părintele Constantin Galeriu, Jertfă și Răscumpărare, concluzii). Această teologie și antropologie fundamentală a dragostei, avînd drept corolar o stringentă etică a slujirii aproapelui, se înfățișează ca un întreg în care teoreticul fuzionează fără fisură cu practicul. Dar această coerență ideatică și etică a elaborării teologice a părintelui Galeriu precum și consecventa respectare a criteriului concordanței ultime cu adevărul revelat în Sfînta Scriptură, nu s-au constituit într-un sistem rigid și închis. Părintele Galeriu gîndea armonic și în matca tradiției dar nici decum conformist. Adeseori spunea că trebuie să avem curajul de a gîndi antinomic. Tradiționalistul nu escamota contradicțiile cu care ne întîmpină realitatea și prețuia virtuțiile gnozeologice ale paradoxului. El avea multă sensibilitate estetică, un foarte viu interes pentru evoluția ideilor științifice, pentru istorie, pentru marile culturi ale lumii. Slujirea lui Dumnezeu, a aproapelui, a patriei o înțelegea și o practica independent de orice sisteme, ideologii și convenționalisme. Încîntătoarea comunicativitate spirituală a Părintelui Galeriu era corelatul unei puternice înzestrări hermeneutice.

Ultima dată l-am întîlnit la Nürnberg, la Mitropolia noastră Ortodoxă Română pentru Germania și Europa Centrală și de Nord, cu prilejul conferinței anuale eparhiale. Fusese invitat de Mitropolitul Serafim ca să le vorbească zecilor de preoți ortodocși români, veniți din toată Europa împreună cu mireni reprezentanți ai parohiilor. În cuvîntarea ținută, care, potrivit stilului lui de gîndire, reținea fenomene și momente ale prezentului, luminîndu-le însă din perspectiva unor întrebări și valori permanente, ne-a vorbit, cu mare însuflețire, despre ultimele comunicări ale unor americani specialiști în biologia creierului care au ajuns la concluzia că gîndirea nu poate fi dedusă din substratul material al creierului, ci vădește o origine și o dinamică imaterială. Încă odată Părintele Galeriu vroia să dea piept cu o provocare acută, căci în ultimul timp progresele făcute în investigarea și experimentarea microbiologică asupra celulei cerebrale, au dus la recrudescențe ale reducționismului materialist cu tentative nu numai de a explica, de pildă, experiențe spirituale și mistice prin cauze bio-chimice, hormonale etc. ci și de a încerca să le producă pe cale chimică, electrică etc. Savanți americani, somități ale biologiei cerebrale pe plan mondial, citați de Părintele Galeriu, cu rezultatele cercetărilor lor afirmînd teza contrară, cea a respingerii determinismului material ca explicație totală și definitivă a spiritului, reprezenta mai mult ca sigur o noutate și o excelentă piesă de dosar pentru preoții noștri în lupta lor de apărare a conștiinței religioase și a credinței, în mijlocul avalanșei informațiilor simplificatoare, pseoudo-științifice, desprinse de și nu arareori chiar contrare țelurilor superioare ale existenței.

În convorbirea noastră de la Radio, în 1991, la un moment dat, venind vorba despre semnificația noțiunii de păcat, eu am spus, trăgînd o scurtă concluzie: „Aceasta este esența păcatului, închiderea în egoul tău". La care Părintele Galeriu mi-a răspuns. „Exact. Asta este și moartea, domnule Stînișoară. Pentru că moartea înseamnă strîngerea în sine și ruperea de viață, de Dumnezeul cel viu. Așa am înțeles realitatea morții însăși". „Unde este deschidere spre Dumnezeu nu mai e moarte", am adăugat eu. Pornind de aici, Părintele Galeriu și-a exprimat dezacordul total față de formula folosită de atîtea ori în publicațiile noastre cînd a murit cineva: „a trecut în neființă". „Eu sunt revoltat de expresia aceasta. Să spui de Eminescu, de Iorga că au trecut în neființă!...".

Și am fost amîndoi de acord că această expresie conține „un sacrilegiu nu numai față de Dumnezeu, ci și față de om". ■

Antonio **Aroneasa**

De la sărăcia cu duhul la Lumina cea neînserată

Numai un fericit poate tâlcui „Fericirile“ lui Hristos din Predica de pe Munte asemenea părintelui Galeriu. Cunoaştem foarte mulţi „Cele nouă Fericiri“ spuse de Mântuitorul Hristos şi, în mare, ştim şi înţelesul lor. Însă, în mod obişnuit ne oprim la un înţeles sărac, lipsit de adâncimea unei cugetări creştine izvorâte din viaţă. Numai viaţa în Hristos tălmăceşte prin însăşi trăirea ei fericirea.

Fericiţi cu adevărat au fost sfinţii care l-au căutat pe Hristos toată viaţa şi toată viaţa lor a fost o căutare a Lui tocmai pentru că El i-a găsit mai întâi! Fericirea autentică vine din lumină şi numai lumina dumnezeiască poate inunda cu adevărat inima omului pentru a izvorî de acolo înspre lume. Dar, ce este fericirea? „Este o stare de împlinire continuă a fiinţei noastre. Această împlinire o dobândeşte creştinul vieţuind după voia lui Dumnezeu…“[1] Este un paradox, însă nu trebuie să ne mirăm întrucât creştinismul conţine un număr mare de paradoxuri pentru un om „normal“. Nu trebuie să amintim decât de unitatea în fiinţă a Celor Trei Persoane ale Dumnezeirii, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt; sau de Dumnezeul care îşi dă viaţa pentru mântuirea lumii şi exemplele ar putea continua. Pe lângă acestea şi multe altele, Hristos mai exprimă o sumă de paradoxuri, mai exact nouă, în „Cele Nouă Fericiri“ din „Predica de pe munte“. Pentru noi cei care ne imaginăm o fericire susţinută de latura materială a existenţei în mod exclusiv, Fericirile şi tâlcuirile părintelui Galeriu la acestea ar trebui să fie motiv temeinic de schimbare a opticii. Trebuie se ne vedem viaţa în lumina credinţei, pornind de la „sărăcia cu duhul“, ori aceasta implică ceea ce Părinţii numesc metanoia, o schimbare a minţii şi a viziunii asupra vieţii. „Pocăinţa, metanoia, în înţelesul ei adevărat, înseamnă schimbarea gândirii, înnoirea gândirii, a vieţii înseşi. Fericirea propovăduită de Mântuitorul cere pentru realizarea ei o asemenea schimbare“.[2] În cazul acesta ceea ce reprezintă paradox pentru omul dezrădăcinat de Biserică, va fi firesc pentru cel care îşi supune întreaga fiinţă de bunăvoie Domnului.

A fi sărac cu duhul

Prima „condiţie“ pe care o cere Mântuitorul Hristos pentru dobândirea bucuriei veşnice întru El este sărăcia cu duhul. Aceasta a reprezentat piatră de poticnire pentru multe minţi, ceea ce a făcut să se creadă că Hristos cere celor care cred în el să fie săraci cu mintea, adică, pur şi simplu proşti. Ori tocmai aici stă sărăcia minţii în înţelegerea precară, lipsită de autenticitate, a cuvintelor lui Hristos. Punând această stare ca o condiţie pentru dobândirea mântuirii, Hristos descoperă deodată sensuri adânci, deosebite şi nebănuite ale sărăciei cu duhul. Sărăcia cu duhul este înţeleasă foarte frumos de părintele Galeriu ca „sărăcie conştientă de sine în faţa nesfârşitei bogăţii a lui Dumnezeu şi a creaţiei“.[3] Şi mai spunea părintele Galeriu continuând tâlcuirea, că în această sărăcie omul este de fapt conştient că nu are de oferit lui Dumnezeu decât păcatele sale. Omul, în relaţia sa cu Dumnezeu nu poate decât să recunoască smerit că primeşte „din plinătatea Lui, har peste har“[4] oferind în neputinţa sa, spre curăţire, un

[1] *Rugăciunea Tatăl nostru; Cartea celor Nouă Fericiri. Tâlcuiri de Părintele Galeriu*, Bucureşti, Editura Harisma, 2004, p. 69

[2] *Idem*, p.70

[3] *Idem*, p.72

[4] *Ioan 1, 16*

suflet plin de păcate. Un alt sens pe care îl aduce la suprafață părintele, plecând de la tâlcuirile Sfinților Părinți, este smerenia. Numai omul smerit, lipsit de slavă deșartă, poate să își supună voința lui Dumnezeu pentru ca El, așa cum știe, să îi ofere mântuirea ca dar sacru de neprețuit. „Așa au înțeles Sfinții Părinți această Fericire. Sfântul Grigorie de Nyssa spune: «Mie mi se pare că Cuvântul a numit sărăcia duhului smerita cugetare de bunăvoie» …La fel Sfântul Ioan Gură de Aur înțelege pe: «săracii cu duhul drept cei smeriți de bună voie, adică lipsiți de trufia minții și de nemăsurata iubire de sine, păcat prin care s-au pierdut îngerii cei răi și primii oameni“.[5]

Transcenderea spațiului și a timpului prin… smerenie

Părintele Galeriu tâlcuiește „Muntele Fericirilor“ urcând treaptă cu treaptă spre restabilirea ontologică a chipului știrbit prin păcat și prin îndepărtarea de Dumnezeu. Ar fi prea mult să trecem prin fiecare fericire și nu este aici locul, însă trebuie spus că fiecare fericire are un înțeles adânc, iar Hristos urcă prin fericiri către unica fericire, pornind de la sărăcia cu duhul. De ce este nevoie să fi smerit pentru a te mântui? În primul rând pentru că nu poți primi altfel darurile dumnezeiești decât recunoscând că nu poți decât să primești. „Ce ai tu pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te fălești ca și cum nu l-ai fi primit?“[6] Tot binele pe care îl avem este un dar dumnezeiesc și cel care recunoaște acest dar ca pe o binecuvântare își oferă viața ca dar, în chip euharistic lui Dumnezeu.

Indiscutabil, smerenia este o virtute esențială, iar actualitatea ei este incontestabilă. Dacă smerenia autentică în duhul lui Hristos ar „birui“ mințile noastre în mod sigur altfel ar fi tratați cei de lângă noi. Însă, m-am oprit asupra primei fericiri și pentru că pornind de la aceasta se poate face o legătură frumoasă cu alte două realități duhovnicești dragi părintelui: cununia făpturii umane cu Creatorul și vederea luminii dumenzeiești prin transcenderea luminii fizice și a celei raționale.

Logodirea cu Lumina

De când l-a așezat în Eden, Dumnezeu l-a chemat pe om la nuntă tainică în Împărăția Sa. Chemarea se menține în continuare, însă de data aceasta omul trebuie să mai depășească o limită, și anume cea impusă de păcat. Aceasta este Evanghelia, iar „glasul celui ce strigă în pustie“[7] poate fi și glasul lui Hristos Cel ce aduce Vestea mân-

[5] *Idem, p.73*

[6] *I Corinteni 4, 7*

[7] *Matei 3, 3*

tuirii și o împlinește, pustiul nefiind altul decât locul cel tainic al inimii. Însă Hristos nu încetează să cheme. „Aici este întreg misterul existenței, întreaga taină a vocației umane. Dacă omul este conștiința universului, omul este între Creator și Făptură, veriga de legătură, inelul. Inelul sfânt al acestei logodne, al acestei cununii divine“.[8] Omul este inel – extraordinară semnificație a acestei comparații, întrucât inelul simbolizează în primul rând veșnicia, iar omul logodește creația cu Ziditorul. Însă, pentru a face aceasta, omul însuși trebuie să își împlinească menirea și să se logodească el însuși cu Hristos pentru că nu poate decât în Hristos să contemple curat fápturile și să le ofere ca jertfă Celui Căruia îi aparțin de fapt. Prin urcuș, omul se unește neîntrerupt cu Dumnezeu Care, așa cum este dragoste desăvârșită este și Lumină. Și cine putea să vorbească despre Iubire ca Lumină neînserată decât Apostolul Iubirii care spune atât de frumos că „Dumnezeu este lumină și că întru El nu-i nici un întuneric“.[9]

Am pornit de la o stare a omului, sărăcia cu duhul, fără de care unirea tainică cu Dumnezeu nu poate fi concepută. Pentru a ajunge sus trebuie mai întâi să sfredelești în adâncul inimii pentru a scoate de acolo mizeria și a primi lumina lui Hristos. Cobori în inimă ca să urci. Și urci prin porunci împlinindu-le, te bucuri trăind fericirile și toate le faci în nădejdea fericirii unice de a-l vedea neîncetat pe Hristos. Viața însăși este un urcuș și Părintele Galeriu vorbește atât de frumos despre un urcuș în lumină, în deplin acord cu Părinții Bisericii care și ei „vorbesc despre realitatea a trei lumini:

1. Lumina fizică, sensibilă, a soarelui și a electricității produse de om, pe care o percepem cu ochii firești și ne privim unii pe alții, ca și toate lucrurile;

2. Lumina inteligenței, intelectuală, care ajută la arătarea adevărului, dezvăluie adevărul lucrurilor, rațiunile, rosturile lor; pe aceasta o percepem cu mintea. Amândouă aceste lumini sunt create, ne vin din lumea creată, și, limitându-ne doar la ele, rămânem în lumea creată, trecătoare, muritoare …

3. Mai presus însă de aceste două lumini e Lumina cea de la Dumnezeu; adică din însuși «Izvorul vieții» – precum spune Psalmistul: «întru lumina Ta vom vedea lumină» – ni se împărtășește lumina cea preamărită în imnele sfinte ale Învierii drept «Lumina cea fără de ani», cea «pururea fiitoare», «cea veșnică», din care ne împărtășim cu veșnicia.“[10]

Lăsându-ne rațiunea inundată de lumina dumnezeiască nu avem cum să nu realizăm că sărăcia cu duhul a făpturii umane nu este decât o realitate care se cere conștientizată. Avem multe de primit și nimic de pierdut în dăruire. Nu este o mare minune ca celui ce se știe pe sine sărac să i se dăruiască Dumnezeu, Cel ce este Lumina cea neînserată, spre logodire veșnică? Descoperirea adâncului inimii și urcușul făpturii – unele dintre cele mai frumoase rațiuni de a exista, ale făpturii umane. Omul – adâncul care cheamă Adâncul spre neîncetata bucurie a iubirii veșnice. ■

[8] *Cu Părintele Galeriu între Geneză și Apocalipsă – Convorbiri realizate de Dorin Popa*, București, Editura Harisma, 2002, p. 217

[9] *1 Ioan 1, 5*

[10] *Rugăciunea Tatăl nostru; Cartea celor Nouă Fericiri. Tâlcuiri de Părintele Galeriu*, p. 105

Stat național, biserică națională*

Legitimitatea titulaturii de „Biserică națională“ pentru Biserica Ortodoxă Română unii poate că pur și simplu n-o înțeleg, fie din slăbiciunea minții, fie din puținătatea cunoștințelor; alții o înțeleg, dar oportunismul este mai puternic și atunci se conformează anumitor comandamente ideologice sau stereotipuri din lumea occidentală, așa cum ieri făceau ascultare față de dogmele ideologice emanate din Uniunea Sovietică: așa e omul, bietul de el, slab și ispitit să stea „sub vremi“, cum zicea cronicarul. Dar mai sînt și alții – sărmanii de ei, Dumnezeu să-i ierte! – care s-au învechit în sminteală și li s-a întinat lor și cugetul, și inima; aceștia cred că sînt stăpînii adevărului împotriva lui Dumnezeu, răstălmăcind totul și smintindu-i și pe alții, cu raționamente și vorbe meșteșugite…

De unde ar trebui să pornească o astfel de discuție? Desigur, de la *nație* sau *națiune*, de unde derivă cuvîntul *național*. Este națiunea o *realitate* sau o simplă *convenție*? Este națiunea *de la Dumnezeu* sau *de la oameni*? Și atunci, dacă națiunea este convenție omenească, ea are o valoare relativă, ca toate lucrurile omenești; dar dacă este realitate rînduită de Dumnezeu, atunci ea face parte din ordinea creației dumnezeiești, este bună în sine, iar a o nega sau a o disprețui e o lucrare cel puțin nedreaptă.

La noi, pe vremuri, se limpeziseră aceste lucruri, mai ales prin osteneala a doi mari teologi: Nichifor Crainic (*Puncte cardinale în haos* și *Ortodoxie și etnocrație*) și Dumitru Stăniloae (*Ortodoxie și românism* și *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*). Pentru gîndirea și sensibilitatea ortodoxă, națiunile, națiile, neamurile, entitățile etnice, sau oricum le-am spune, nu numai că sînt realități și nu convenții, dar ele nu au doar realitate istorică sau biologică, ci și realitate divin-transcendentă și morală. Prin urmare, specificul național, toate determinațiile care țin de o anumită ființă națională, nu sînt ceva inventat – nici interesat, nici dezinteresat – ci ceva *dat*, concret, obiectiv. Desigur, acolo unde o națiune, în cadrul unui stat național, este majoritară, acest fapt este firesc să se reflecte în toate. Părintele Arhiepiscop Bartolomeu Anania are dreptate cînd zice: „**Dacă există stat național, trebuie să existe și Biserică națională**“, adăugînd că Biserica Ortodoxă Română *este* Biserică națională indiferent de opoziția unuia sau altuia. Altfel spus, nu se poate aboli o realitate de fapt printr-un decret ideologic; ea poate fi cel mult pusă între paranteze, can cazul abuzurilor comuniste, dar nu desființată.

La unii dintre noi se constată un fel de tendință luciferică: nu Tu, Doamne, ci Eu! Iar ideologiile contestatare ale tradițiilor și realităților își creează și niște scheme de gîndire, și niște limbi de lemn; anumite lucruri sînt exaltate tendențios, altele sînt aprioric respinse. La fel și în ce privința cuvintelor. *Națiune, național, naționalism* intră în categoria celor condamnate în mod pripit, pentru că, vezi Doamne, „nu se mai poartă“!

În realitate, totul e mai simplu decît pare, pentru orice gîndire sănătoasă: așa cum un om depozitează în memoria lui o anumită experiență de viață, în funcție de care își modelează personalitatea, tot așa și neamurile sînt legate de o tradiție proprie, care se reflectă în specificul lor, și individual, și comunitar. Umanitatea răspunde – a răspuns dintotdeauna – chemării lui Dumnezeu într-o formă sau alta. Întrucît nu există umanitate pură, necondiționată, ci numai umanitate întrupată în națiuni, răspunsurile sînt diferite, chiar dacă esențial convergente (sau, în orice caz, nu neapărat antagonice). Unii zic că religia este exclusiv ceva din cer, iar națiunea exclusiv ceva de pe pămînt, așa că între ele n-ar exista punct de întîlnire necesar. Dreapta credință vede însă realitatea în mod *teandric*: cerul și pămîntul comunică prin iconomia harului; nu sunt două niveluri între care să fie o ruptură, ci două vase comunicante, prin voia și prin harul lui Dumnezeu. Hristos, bunăoară, a fost și din cer, și de pe pămînt: *divinoumanitate* ontologic-mântuitoare. Religia cheamă la o existență mai înaltă, dincolo de lumea aceasta în care noi

* a consemnat Răzvan Codrescu

➪

Foto: Bogdan Onofrei

n-avem, zice Apostolul, „cetate stătătoare"; dar ea, religia, lucrează în lume și impregnează lumea. Capătul e dincolo, dar „calea" e aici. Fiind o ordine integrală, ordinea religioasă nu poate face abstracție de factorul „națiune"; pe de altă parte, comunitățile naționale sînt solidare și printr-o anumită comunitate spirituală, istoricește cristalizată și de la sine dominantă. Noi ținem cu toții, prin naștere, de o națiune, iar națiunea – fie ea română, greacă, germană, evreiască, chineză ș.a.m.d. – ține, la rîndul ei, prin tradiție, de o anumită religie. Desigur, un individ poate să opteze pentru o altă religie; națiunea însă, în ansamblu, merge pe linia tradiției ei. Sau uneori, ca în cazul creștinării diferitelor popoare, neamul întreg se poate converti treptat, dar acestea sînt fapte organice, călăuzite de Providență, iar nu rezultate imediate ale conjuncturilor ideologice. Ce frumos spunea un francez, scriitorul Saint-Exupéry parcă, printr-o expresivă metaforă: „Recunosc dreptul Templului asupra pietrelor, dar nu recunosc dreptul pietrelor împotriva Templului; recunosc dreptul Poemului asupra cuvintelor, dar nu recunosc dreptul cuvintelor împotriva Poemului; recunosc dreptul Imperiului asupra omului, dar nu recunosc drepturile omului împotriva Imperiului". Imperiul vrea să zică, aici, comunitatea integratoare, care dă individului un sens transindividual – în ordinea naturală: *Națiunea*, în ordinea supranaturală: *Biserica*. Acestea sînt realități și valori care transcend capriciile istorice și se află într-o tainică interdependență.

Unii invocă, pripit, așa-numitul „filetism". Dar aici nu e cîtuși de puțin vorba de filetism. Filetismul e o marginală problemă bulgărească a secolului trecut. Nici un adevărat creștin nu va pune nu zic națiunea, dar nimic altceva mai presus de Dumnezeu. Cine procedează sau simte altfel, acela nu-i creștin, ci se folosește cel mult propagandistic de religia lui Hristos. Naționalul se poate subsuma religiosului, dar nu i se poate supraordona, nici substitui. În cazul nostru, a spune „Biserică națională" nu înseamnă a pune naționalul mai presus de religios, nici a exagera iubirea de neam, ci doar a defini o realitate venerabilă, în virtutea căreia tocmai spiritualul înnobilează secularul.

Cît despre raportul firesc religie-națiune, nici chiar în pervertita lume modernă el nu ajunge inactual și nu poate fi abolit. Avem marele exemplu al statului Israel, a cărui organizare este ca și teocratică. Pentru evreul credincios religia nu se poate despărți de naționalitate, iar istoria este de neconceput în afara perspectivei religioase. Sau, uitați-vă la multe din frămîntările lumii contemporane și socotiți în ce măsură sînt determinanți acolo factorii național-religioși: în fosta Iugoslavie, în Irlanda, în Cecenia ș.a.m.d. Atît conștiința religioasă, cît și conștiința națională sînt încă vii și lucrătoare în lume.

Este adevărat că, după 50 de ani de îndoctrinare ateistă și în condițiile în care spiritul secularizat din Apus întreține anumite prejudecăți chiar și după căderea comunismului, există, la noi, o anume criză a înțelegerii Tradiției. Există și neînțelegere, există și indiferentism. Tocmai de aceea instituțiile responsabile, în primul rînd Biserica și Școala, trebuie să lucreze temeinic și armonios în sens educativ, catehetic, apologetic, misionar. Tradiția vie trebuie recuperată și reasumată, pornind de la credința în Dumnezeu și de la instinctele sănătoase ale neamului românesc.

Tineretul, mai ales, trebuie să conștientizeze nu doar importanța individuală a relației cu Hristos, dar și măreția apartenenței la cea mai înaltă tradiție spirituală din istorie. Eu aș zice că noi sîntem cu certitudine *creștini*, dar încă și mai precis – sîntem *creștini ortodocși*. Căci ce înseamnă ortodox? *Orto-doxia* este „dreapta credință“, plinătatea credinței adevărate și neștirbirea ei, maxima fidelitate față de Revelație; este spiritualitatea creștină în lamura ei cea mai pură. Iar poporul nostru nu doar că a primit creștinismul, dar l-a primit chiar de la naștere, păstrînd Ortodoxia de-a lungul veacurilor, identificîndu-se și străluminîndu-se prin ea, cu mic și cu mare. Pe de altă parte, Ortodoxia nu apare la un moment dat în istorie: ea *este* dintotdeauna, de la Hristos și de la Apostoli. Și este real „firea omului“, cum observa adînc C. Noica.

Frații noștri români greco-catolici, pe care o conjunctură istorică i-a smuls de la sînul „Maicii spirituale a poporului român“, cum numea Eminescu Biserica noastră strămoșească, zic uneori, dureros, că Ortodoxia ar însemna „cețurile slave“! Eu cred că-ți trebuie mult năduf ca să nu mai vezi decît „ceață“ în lumea care i-a dat, printre atîția alții, pe Rubliov, pe Sf. Nil Sorski, pe Dostoievski, pe Florenski sau pe Soljenițîn! Dar unde erau slavii în veacul întîi, cînd Apostolul Andrei propovăduia printre geți, sau în veacul al IV-lea, cînd străromânii se închinau mai toți Domnului Hristos? Oare îndărătul „cețurilor slave“ nu stă farul de lumină al Bizanțului ortodox și imperial, nu stau Sfinții Părinți ai Răsăritului și toate Sinoadele ecumenice, nu stă marea tradiție mistică a isihasmului athonit, pînă la sacrul geniu „grec“ al Sfîntului Grigorie Palama? Cînd s-au așezat pe aici și s-au creștinat slavii, noi aveam deja o tradiție creștină venerabilă, adăpată la izvoarele bizantine. Pînă și conștiința vie a romanității imperiale ne-am păstrat-o prin Imperiul de Răsărit, al bizantinilor care-și spuneau *romei*. Această sensibilitate creștină răsăriteană a făcut ca și cuvintele moștenite de noi din latina populară (iar nu din cea vorbită la Roma și perpetuată ca limbă sacră a Apusului) să fie adeseori transfigurate „ortodox“, cunoscînd o altă evoluție decît în Apus: *lumen* (lumină) a dat „lume“, *anima* (suflet) a dat „inimă“, **conquaero* (cuceritor) a dat „cucernic“, ca să mă rezum doar la cîteva exemple.

Că s-a adoptat, circumstanțial și vremelnic, la începuturile vieții noastre statale, slavona ca limbă de cult și cancelarie? Dar aceasta nu era decît o simplă formă tîrzie în raport cu tradiția noastră creștină răsăriteană, un vehicul care transporta valori bizantine și o sensibilitate deja specific românească: „suflet românesc în haină slavă“, cum frumos a zis Nicolae Cartojan, marele istoric al literaturii noastre vechi.

Ca să se pătrundă de măreția creștin-ortodoxă a trecutului românesc și să priceapă puternica legătură ce-a existat la noi între Biserică și Stat, din epoca medievală a voievozilor și pînă-n epoca modernă a regalității (să nu uităm că pe blazonul Casei Regale scria: *Nihil sine Deo*), ca să-și cunoască tradiția și deci adevărata identitate spirituală, culturală și națională, tinerii noștri ar trebui îndrumați să asculte, dincolo de mărturiile istorice bisericești, glasul voievozilor cărturari, precum Neagoe Basarab sau Dimitrie Cantemir, al voievozilor martiri, precum Mihai Viteazul sau Constantin Brîncoveanu, al scriitorilor noștri clasici, de la Heliade-Rădulescu la Eminescu și de la Coșbuc la V. Voiculescu. Zice, bunăoară, Neagoe Basarab: „Eu, feții mei, nu știu alt rai mai dulce decît fața lui Hristos…“! Ce mărturie mai frumoasă a credinței și evlaviei ortodoxe se poate

➪

închipui? Și ea vine de la un om de stat, de la un voievod!

De aceea, trebuie să se știe și să se spună răspicat: **recunoscînd Bisericii Ortodoxe Române titlul de „Biserică Națională“, recunoaștem și poporului român titlul de supremă cinstire de a fi ortodox**.

Rezervele unora față de titlul de „Biserică națională“ sînt și reflexul anumitor idiosincrazii de proveniență occidentală. Trebuie însă precizat că, dacă în Occident nu există propriu-zis Biserici naționale (aceasta stînd în tradiția universalismului catolic), Ortodoxia este așezată instituțional pe temeiul Bisericilor locale, ce și-au căpătat treptat autocefalia. Biserica Ortodoxă Română, de pildă, este Biserică autocefală din 1885 (avîndu-și conducerea în sînul neamului ei, nu în afara granițelor naționale), iar în 1925 a fost ridicată la treapta de Patriarhie. Desigur, acest statut asigură o relație specifică a Bisericii cu Statul, cu organismul național în genere. De aceea putem vorbi, atît din perspectiva trecutului, cît și a prezentului, de Biserică națională, fără ca prin aceasta să intenționăm să lezăm pe cetățenii români de alte naționalități sau confesiuni. Desigur, la acestea se adaugă covîrșitoarea majoritate a ortodocșilor: 87%, conform recensămintelor recente. Ceea ce va să zică, mai exact, că Biserica Ortodoxă Română își merită statutul și titlul de Biserică națională și *calitativ*, și *cantitativ*, dacă mă pot exprima astfel.

Aș vrea să închei cu o observație care mi se pare esențială: noi am ajuns în situația de a ignora o tradiție – *Tradiția ortodoxă* – pe care Apusul însuși o redescoperă de la o vreme și o prețuiește ca pe un izvor viu și autentic al Revelației. Sîntem, unii dintre noi, ca aborigenii de odinioară: ne ignorăm propriile valori și sîntem gata să le dăm pe sticlele colorate ale altora! În timp ce acei alții, epuizați spiritual într-o lume secularizată, știu să preia și să chivernisească aurul și nestematele Sfinților Părinți ai Tradiției răsăritene.

Foto: Bogdan Onofrei

În Occident, interesul pentru Ortodoxie este în creștere continuă. Sînt tot mai numeroși teologii apuseni de marcă, mai ales catolici (i-aș cita măcar pe H. U. von Balthasar, H. Waldenfels, G. Habra, B. Sesboüé), care recunosc dreptatea Răsăritului în multe probleme teologice, invocînd tot mai des și mai substanțial tezaurul patristicii răsăritene, al gîndirii ortodoxe în general. Faptul este confirmat și de enciclica papală *Orientale lumen*, de acum cîțiva ani, în care se recunoaște că Răsăritul este leagănul creștinătății, dar și de vizita recentă a Sanctității Sale Papa Ioan Paul II în România (la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist), această țară latină ortodoxă pe care a numit-o, invocînd o tradiție la noi destul de uitată, „Grădina Maicii Domnului“.

Se cuvine, pe aceste temeiuri, să ne cinstim numele de **Biserică națională** și deci de popor **ortodox**, adică **drept-măritor**! Amin.

Părintele Galeriu

Varujan **Vosganian**

Cum se albesc găurile negre

În perioade tulburi, cum ar fi starea de război și penuria ce urmează păcii, sau tranzitorii, cum ar fi revoluțiile și transformările postrevoluționare, corupția găsește cîmp larg de manifestare. Instituțiile statului slăbesc, apar instituții noi, pîrghiile de control acționează sporadic. Piețele funcționează în condiții de absorbție, cu o ofertă aflată mult sub nivelul de solicitare al cererii. Este perioada în care apar „noii îmbogățiți“, care au îndemînarea de a folosi aceste circumstanțe în favoarea lor.

În situația în care nivelul corupției nu scade într-o anumită perioadă de timp, înseamnă că societatea respectivă nu a reușit să găsească cele mai potrivite căi de vindecare a fracturilor instituționale, iar „noii îmbogățiți“ sînt suficient de puternici pentru a impune o elită politică proteguitoare și care nu reprezintă, în nici un caz, un pas înainte în evoluția organică a societății. Astfel, „noii îmbogățiți“ se transformă în rentieri, iar principalul lor obiectiv este tergiversarea schimbării, păstrarea elitei restauraționiste și legitimarea acesteia.

Acesta este cazul României. Corupția a devenit principala temă de pe agenda publică. Amploarea ei este semnalată ca atare de mediile internaționale și nu poate fi trecută sub tăcere de guvernanți.

Corupția se datorează slăbiciunii instituționale și fragilității piețelor. Aceasta înseamnă că cele două dimensiuni esențiale ale tranziției, democrația în plan politic și capitalismul în plan economic sînt încă departe de a fi realizate, iar proliferarea corupției este expresia fragilității democrației și a slabei dezvoltări a relațiilor capitaliste.

Din păcate, sistemul economic românesc, în actuala sa modalitate de funcționare, nu poate genera, la scară socială, decît sărăcie și deficite. El nu este expresia unei dezvoltări, cu atît mai puțin a unei dezvoltări organice, durabile. Prin urmare, tentativele de a lupta împotriva corupției, fără a proceda la redimensionarea rolului statului și la o reformă de fond, administrativă și politică, sînt o iluzie. Actualul sistem instituțional românesc însă, nu numai că nu este capabil să lupte împotriva corupției, dar el nu poate supraviețui fără existența corupției. Iar pentru menținerea acestui sistem instituțional, persistența corupției este o necesitate organică.

Configurația politică a anilor ‘90 a creat o regulă a accesului la resurse, dintre care cele mai importante au fost legate de avuția statului. Politica românească a primului deceniu postrevoluționar a fost o întrecere ai cărei cîștigători au fost cei care și-au însușit cu mai multă abilitate și lăcomie activele imobile ori financiare ale statului. Fie că acestea erau sub forma capitalului industrial, funciar, financiar ori de altă natură. Iar cei care s-au înfruptat mai mult au avut o mai mare șansă de a ocupa un loc privilegiat în elita politică.

Cum principalul cîștigător al dispariției comunismului a fost

➪

comunismul însuși, elitelor comuniste le-au luat locul tot elitele comuniste, cu singura deosebire că ocupanții din rîndul întîi au fost împușcați, „sinuciși“, condamnați la ani mulți de închisoare sau, în cel mai bun caz, pensionați. Cei din rîndul doi au trecut în rîndul unu, fiii au luat locul părinților, finii au luat locul nașilor, ginerii locul socrilor, iar persistența acestor structuri s-a făcut în toate direcțiile, în politică, în patronate și sindicate, în armată, în structurile informative, în justitie, în administrație. Iar una dintre concluziile Raportului „Alegeri 2004“ al Societății Academice Române, raport care merită o dezbatere mai amplă, mi se pare pertinentă: „Spre deosebire de alte țări candidate sau noi membre ale UE, în România aceste grupuri dețin disproporționat de mult controlul asupra oportunităților, descurajînd astfel relațiile corecte de piață și liberă concurență“.

Un caz tipic de rezolvare clientelară îl oferă o ordonanță de urgență, adoptată de Guvern cu puțin timp în urmă, care decide preluarea de către stat, prin intermediul Agenției de Valorificare a Activelor Statului, a datoriilor către stat a două societăți, RAFO Onești și CAROM Onești. Datoriile însumează aproximativ 400 de milioane de euro și reprezintă impozite și taxe neplătite de mai mulți ani. Guvernul încearcă să acrediteze ideea că în acest fel creanțele respective vor reintra în circuitul comercial, fie prin convertirea lor în acțiuni, fie prin valorificarea lor într-un proces de reorganizare. Trebuie să privim cu multă reținere astfel de tentative pentru că exemple semnificative din timpul guvernării PSD ne arată că astfel de modalități sînt utilizate adesea pentru a favoriza rău-platnici din sfera de influență a PSD. Iată un astfel de caz, pentru ca cititorii să poată afla care este formula utilizată. La S.C. Letea S.A., AVAB a efectuat o conversie de creanță, reprezentînd datorii la fostul BANCOREX, în acțiuni în sumă de 13,4 milioane de dolari, acțiuni ce au fost transferate la APAPS (actualul AVAS) pentru vînzare. În urma vînzării acestor acțiuni către Dumitru Sechelariu, pe atunci primar PSD, statul a recuperat numai 960.000 de dolari, adică 7% din totalul creanței preluate. Cel care a cumpărat creanțele a fost tot datornicul. Cu alte cuvinte, respectivul datornic a scăpat de o datorie neplătită de 13,4 milioane de dolari, achitînd numai o mică parte din această sumă! În ce fel au acționat în interesul statului, deci al contribuabililor, cei care au decis această tranzacție, vă las pe dumneavoastră să judecați. ■

Mihail **Albişteanu**

ROMÂNIA de după alegeri

Cînd scriu aceste rânduri mai sunt destule zile până să aibă loc primul tur de scrutin al alegerilor generale. Nu știu, deci, cine va învinge, dar știu că multe speranțe se leagă în România de aceste alegeri. Cei care votează opoziția vor schimbarea, dar paradoxal este că și votanții Puterii, acei doritori de liniște, așteaptă același lucru. Cu toții sunt conștienți că se produc modificări esențiale, nu doar în societate, ci și la nivel de cadru general. Pe de o parte, se încheie epoca Iliescu, pe de altă parte, România este membru NATO și urmează să încheie negocierile cu UE.

Jocurile par făcute, mai ales în legătură cu relația externă: vestul vrea să ne integreze și acționează ca atare - nimic nu mai depinde doar de noi. Ar trebui ca, în atari condiții, să nu mai conteze prea mult, pentru cetățeanul de rând, cine va conduce țara pe drumul gata trasat. Lucrurile nu stau așa, pasiunile politice sunt foarte puternice, campania electorală are accente foarte dure pe alocuri, și asta pentru că atât partidele politice, cât și electoratul înțeleg foarte bine că acum este ultima ocazie de a face modificări de substanță ale cadrului politic. Ceea ce se trasează acum, se va păstra în linii mari până în 2007 și după aceea. Importantă nu este doar obținerea puterii; pentru multe partide și pentru mulți politicieni victoria ar însemna să fie prinși în cadru și asta presupune intrarea în Parlament. Și marile familii de partide europene știu asta și își încurajează protejații mai abitir ca altădată. Internaționala Socialistă și-a exprimat deja sprijinul pentru Năstase, iar creștin-democrația europeană a arătat părintește spre PNȚCD, lăsând cu buza umflată alte formațiuni politice românești care se înghesuiau pe același segment doctrinar. Miza este deci mare, nu atât pentru viitorul României, cât pentru cel al formațiunilor politice și al doctrinelor. Este momentul adevărului și al ultimei șanse pentru generația de politicieni (foști comuniști) lansați în ianuarie 1990: vor reuși sau nu să fie acceptați în familia politică europeană, cu drepturi egale?

Scenarii posibile

Este clar pentru oricine că majoritatea parlamentară și guvernarea se vor constitui în jurul unuia dintre cei doi poli importanți: Uniunea (PSD+PUR) sau Alianța (PNL+PD). Este greu de crezut că una din aceste două coaliții ar avea majoritatea necesară pentru a guverna de una singură (deși PSD ar putea obține un avantaj puternic, dacă guvernul reușește să încheie negocierile de aderare la UE până la 28 noiembrie, având în vedere că va negocia cu actuala Comisie Europeană, numirea programată a noii Comisii fiind amânată). Întrebarea este deci dacă una dintre cele două va găsi aliații necesari, sau dacă va fi vorba de un guvern minoritar. Mai există și posibilitatea, pe care, fiind într-o campanie electorală dură, ambele părți o neagă vehement, deși sunt perfect conștiente de această opțiune, ca inamicii, în imposibilitatea găsirii unei alte soluții, să se alieze într-un fel de guvern de uniune națională, „ca să evite alegerile anticipate, pentru binele țării, ca să o ducă-n UE“, etc., etc.[1] Această opțiune poate fi accentuată pentru cele două forțe de dificultatea unei alianțe cu PRM, care ar fi violent blamată de Occident, cu posibilitatea de a pune sub semnul întrebării însăși aderarea la UE, dar și de căderea de formă a UDMR, confruntată cu dezbinări și contestări din interior. UDMR și PRM caută să joace rolul partenerului necesar guvernării, dar nici una

➪

dintre aceste două formațiuni nu mai are forța de altădată[2] și în plus nu pot fi pentru nici un motiv în același guvern. Ca urmare, speranțele candidaților principali se îndreaptă spre formațiunile politice neparlamentare, care, dacă trec pragul electoral, pot deveni parteneri de guvernare. Sunt câțiva competitori cu anumite atuuri, dar cu șanse îndoielnice, atât la stânga (Forța Democrată), cât și la dreapta (PNȚCD, AP, URR, PNG). Electoratul pare prea divizat între cei doi poli importanți, ca să voteze în număr semnificativ și suficient aceste forțe politice.

Lupta pentru intrarea în Parlament influențează însă campania prezidențială. Din nou (și pentru ultima dată, în următorii 20 de ani), candidații la președinție reprezintă „locomotive“ pentru partidele lor. Unii (Adrian Năstase și Traian Băsescu) vor să câștige alegerile parlamentare și prezidențiale, alții (Marko Bela și Corneliu Vadim Tudor) „stau la cotitură“, negociind și aruncând la momentul oportun voturile lor pe talerul convenabil al balanței de putere, în timp ce ceilalți (Petre Roman, Gigi Becali, Gheorghe Ciuhandu) nu visează decât să-și tragă partidul dincolo de pragul electoral. Mai sunt câțiva, care nu au nici o miză, între care și Marian Miluț, candidatul AP. Dacă ar fi candidat Emil Constantinescu, AP ar fi avut măcar o șansă teoretică de a intra în Parlament. Ceea ce trebuie însă remarcat la campania prezidențială este murdăria ei, vizibilă mai mult decât în cazul parlamentarelor. Ani de zile ne-am plâns de Ion Iliescu și de Emil Constantinescu. Totuși, vi-l puteți închipui pe unul dintre aceștia doi spunându-i celuilalt „iepuraș“ sau amenințând că „îl va lipi de pereți“? Calitatea principalilor trei candidați la președinție de a ocupa această funcție este îndoielnică, în timp ce oameni mult mai potriviți, și-i numesc aici pe Gheorghe Ciuhandu, Marko Bela și Petre Roman, nu au nici o șansă.

O coabitare Băsescu - PSD, sau Năstase - D.A. este imposibilă și o atare schemă ar duce inevitabil la alegeri anticipate. Dar nici o formulă Băsescu – guvern minoritar D.A., sau Năstase – guvern minoritar PSD nu ar fi o mare fericire, datorită instabilității pe care ar genera-o. Spun asta, pentru că, în condițiile în care nici un partid neparlamentar nu reușește să treacă pragul electoral, este greu de crezut că Uniunea sau Alianța vor reuși să constituie singure guvernul sau să găsească la PRM sau UDMR procentele necesare formării unui guvern stabil. Rămâne atunci varianta coaliției între Uniune și Alianță și în acest caz, benefic pentru România ar

[1,2] vezi „rost“, nr. 9, pp.16-1

o fundătură a politicii românești) și după ce membrii cu vederi de dreapta ai PD se vor îndrepta spre PNL. Un rol în această unificare îl va avea cu siguranță Petre Roman (și mai puțin Forța Democrată, folosită de el pe post de trambulină[3] și înființată mai sigur pentru acest scop, iar nu pentru a deveni un partid viabil), având în vedere bunele sale relații cu socialiștii europeni. Nu va mai conta atunci nici intrarea Forței Democrate, ca membru fondator, în Partidul Democrat European.

Regrupări se vor produce și la dreapta spectrului politic. PNL își va putea păstra poziția și orientarea, mai ales dacă fluxul venit de la PD va fi important. Are însă și opțiunea de a se transforma într-un partid de centru-dreapta, luând locul PNȚCD în Partidul Popular European, și atunci va atrage toate grupările de factură din România, luând în contul său reunificarea creștin-democrației românești. Altfel (adică în primul caz), acest rol va trebui să și-l asume PNȚCD, prin tratative cu AP și URR (mai puțin cu Becali, al cărui rol în această campanie pare a fi acela de a ajuta PSD-ul). Dar în acest caz, Victor Ciorbea și Emil Constantinescu nu mai pot avea aspirații politice executive, nici la nivel de partid, dar nici la nivel de stat.

fi ca Traian Băsescu să fie președinte, cu un prim-ministru PSD, altul decât Adrian Năstase. Asta pentru că actualul premier este mai conciliant decât Băsescu (să ne amintim rolul acestuia din urmă în căderea guvernului Ciorbea), dar și pentru că asta va facilita, spre bucuria Internaționalei Socialiste, rezolvarea situației stranii a social-democrației românești, care are două partide importante rivale și doi candidați la președinție. Astfel, Traian Băsescu își va putea respecta promisiunea de a se retrage în 2005 de la conducerea PD (la Cotroceni, ce-i drept…), iar pe scena politică vor avea loc regrupările doctrinare necesare. În primul rând, se va putea forma un partid social-democrat puternic, dintr-o fuziune între PD și PSD, după restructurarea drastică a acestuia din urmă (probabil că mulți dintre cei eliminați se vor orienta spre PRM, care, blamat de toată lumea, va deveni mai mult ca oricând

Pentru UDMR, deși va intra în Parlament (și asta ar putea fi ultima oară), problemele de abia încep. Probabil că vom vedea frământări politice importante în sânul maghiarimii din România. Cât despre PUR, așa cum spuneam și acum un an[4], va dispărea, mai ales în masa PSD, pentru că cei care au avut de plecat la D.A., au făcut-o după alegerile locale.

Oricum ar fi însă, alegerile din 2004 vor aduce, după o perioadă scurtă de frământări, o limpezire necesară a vieții politice românești. ■

[3] vezi „rost“, nr. 14-15, pp.55-57

[4] vezi „rost“, nr. 9, pp.16-1

Evenimentele electorale din spațiul estic au condus la situații politice brutale și precipitate în ultimele săptămâni. Președintele Belarus-ului, Lukașenko, a inițiat un referendum rușinos pentru obținerea celui de-al treilea mandat, sfidând astfel principiile democrației. Vladimir Putin se gândește și el la o variantă asemănătoare, cochetând – fie și ironic – cu posibilitatea încoronării. În Ucraina, ciocnirile dintre opoziție și putere, dinainte și de după alegerile generale din 31 octombrie, riscau să termine sîngeros.

Adrian **Marcu**

Nostalgia URSS

Vocația autocrației în triunghiul slav Rusi–Belarus–Ucraina, subminarea partidelor și candidaților pro-occidentali, precum și imixtiunea deschisă a Kremlinului, conduc la ipoteza conturării unui scenariu intervenționist, în care Moscova joacă pe o carte dură pentru refacerea imperiului pierdut.

Cu doar zece ani în urmă, dizolvarea URSS-ului părea ireversibilă, iar în lipsa lui Lukașenko și Kucima, naționaliștii bieloruși și ucraineni încercau să-și definească identitatea insistând pe diferențele care îi separau de Rusia. După ce Zbigniew Brzezinski a punctat un mare adevăr și o realitate geopolitică: „Fără Ucraina, Rusia încetează să mai fie un imperiu…“, Europa și SUA au realizat importanța pe care trebuiau să o acorde Kiev-ului și Minsk-ului. Independența și democratizarea Ucrainei și Belarus-ului deveneau priorități indiscutabile, care ar fi adus efectele mult așteptate pe toată durata Războiului Rece: îndepărtarea Rusiei de Europa, construirea unei zone-tampon formată din state slave democratizate și chiar influențarea procesului democratic la Moscova.

Fără Belarus și Ucraina, Rusia aproape că nu mai avea ieșire la Europa și era forțată să se autoidentifice cu o putere eur-asiatică, situație care ar fi deturnat ambițiile europene către alte regiuni ale lumii. În plus, Ucraina era atât de mare și de importantă încât America se gândise în mod serios să îi rezerve un loc în NATO. Totuși, Kremlinul a considerat că nu poate exista un stat ucrainean care să aibă interese contrare celor rusești. Prin intervenții mai mult sau mai puțin oculte, la Kiev și Minsk au fost instalați lideri filo-ruși care, prin poziții de ostilitate față de Europa, și-au transformat țările în Rusii în miniatură.

În comparație cu optimismul de acum zece ani, astăzi suntem tentați să cădem în cealaltă extremă și să considerăm triunghiul slav deja integrat, atât economic cât și politic. Vedem o țesătură de intrigi KGB-iste și interese comune între țările din estul extrem al Europei. Încercând să aprecieze adevărata stare de spirit, mai multe institute de sondare a opiniei publice din Moscova, Minsk și Donețk au inițiat un studiu care relevă nu doar elemente de afinitate slavă ci și suficiente diferențe între fostele regiuni ale imperiului sovietic. Astfel, Ucraina pare să acumuleze mai multe insatisfacții decât celelalte două state. Oamenii nemulțumiți de viața pe care o duc ating un procent de 31% în Ucraina și doar de 17% în Rusia și 13% în Belarus. Situația țării e văzută ca fiind grea sau foarte grea de 68% din populație în Ucraina, 39% în Belarus și 38% în Rusia. De asemenea sunt diferențe între problemele concrete ale populației. Cea mai importantă chestiune pentru ruși este crima (34% îngrijorați,

doar 23% în Ucraina și 9% în Belarus) pe când ucrainenii se gândesc mai mult la șomaj (40%, pe când în Rusia numai 22%) și sistemul de sănătate iar bielorușii la criza de locuințe.

În ceea ce privește raportarea la instituțiile politice, 74% dintre ruși apreciază drept performantă activitatea lui Putin; din contra, 65% dintre ucraineni îl dezaprobă pe Kucima, iar în Belarus ne apropiem de o anume paritate atunci când e analizată conducerea prezidențială. Populația Ucrainei are un nivel înalt de neîncredere în toate instituțiile politice dar în Rusia și Belarus doar guvernul și parlamentul sunt criticate de o mare majoritate. La întrebarea cheie: „Sunteți mulțumiți de starea democrației din țara dumneavoastră?“, statistica e mai mult decât cinică, indicând că cei mai satisfăcuți sunt de fapt bielorușii (37%) deși trăiesc în cel mai nedemocratic stat. Ucrainenii mulțumiți de propria democrație ating un procent de 16%, rușii de 34%, în timp ce media în UE ajunge la 42%.

Întrebările referitoare la posibile modificări în statutul extern al țării au adus și ele anumite surprize. Șase procente dintre ruși și ucraineni și 10% dintre bieloruși afirmă că nu sunt motive care să stimuleze apropierea între aceste state slave dar marea majoritate a populației susține contrariul. Rușii consideră că trecutul istoric, chestiunile de limbă și cultură, influențează această apropiere dar la ucraineni și bieloruși decizia pare dictată aproape în exclusivitate de elemente economice și politice. Dintre ruși, 51% doresc să trăiască în propriul stat, fără a se gândi la o uniune cu statele vecine. La ucraineni acest procent e de 32% iar la bieloruși de 28%. Dacă se pune problema unei integrări, pentru bieloruși cea mai tentantă formulă ar fi în direcția UE(28%) pe cînd doar 11% dintre ruși și 15% din ucraineni visează la Europa. Dar oare cîți locuitori ai triunghiului vor să trăiască într-o uniune slavă? Răspunsul e straniu: 9% în Rusia, 17% în Belarus și 23% în Ucraina. Alții vor mai degrabă resuscitarea URSS (19% dintre ruși, 19% dintre ucraineni și 15% dintre bieloruși) sau pur și simplu păstrarea formulei cu mai multe state independente.

În mare, însă, cu tot panslavismul manifest, putem afirma că studiul relevă dorința acestor țări de reacomodare cu Europa. E adevărat, populația trimite semnale guvernelor că nu ar fi deranjată de o uniune slavă dacă acest lucru s-ar reflecta și în standardul de viață. Totuși, ideea integrării în spațiul Rusia-Ucraina-Belarus nu e una obsesivă și nici nu presează cotidian. Mai mult, pe baza eșantioanelor de vârstă, se consideră că acel ideal panslav e încă susținut masiv de voturile generației care a prins URSS-ul dar ar fi într-o continuă diminuare o dată cu ridicarea unor generații tinere, cu vocație europeană. Să ne amintim că din acea generație sovietică fac parte și conducătorii de azi ai acestor state și e suficient pentru a trage concluzia că integrarea estului extrem european e mai mult un plan politic, reactualizat de cei care nu acceptă noua structura a Europei și care doresc reînvierea gloriei imperiale. ■

Foto: Bogdan Onofrei

Adrian **Marcu**

Şarmul personal şi politica internațion-

O avalanșă de informații media – cu nuanță electorală – s-a prăbușit asupra noastră, aproape până la sufocare, în ultimul timp. În prim-plan – ideea schimbului de lideri, fie prin vot (SUA, Ucraina, Comisia europeană) fie prin înlocuire naturală (cazul Arafat). Teritorii îndepărtate, cazuri diferite, personalități controversate, dar aceeași frământare: vor schimba noii conducători politica mondială? Există o construcție a prezentului și viitorului într-o continuă metamorfoză și poate fi ea influențată decisiv de charisma și voința celor mai importanți decidenți în relațiile internaționale?

Speculațiile nu s-au lăsat așteptate, ba chiar putem spune că au fost majoritare în cadrul analizei referitoare la noii șefi de state. Un Kerry „înțelept“ ar fi întronat pacea globală și ar fi relaxat relația America-Europa, un Bush orgolios ar fi continuat încordarea generală, moștenitorii mai tineri ai lui Arafat ne pot demonstra că sunt mai intransigenți decît mentorul, iar victoria opoziției în Ucraina ar echivala cu extinderea Occidentului și bararea influenței europene a Rusiei. Scenariile, aproape obligatoriu de extremă (occidentalizare-orientalizare/pace –război), au făcut deliciul publicului și au aprins imaginația celor împătimiți de eternul joc de șah planetar. Cele mai multe ar influența și România: Kerry nu ar mai fi dat importanță bazelor militare la Marea Neagră, privându-ne de protecția americană, Iușcenko ne-ar salva de coșmarul Bâstroe, iar succesorii lui Arafat ar putea activa un front terorist mult mai vast. Îngrijorări, întrebări, angoase…

Inițial, la începutul conturării științei relațiilor internaționale, capacitatea de influențare exercitată de lideri asupra politicii mondiale nu primea o atenție deosebită din partea analiștilor. Actorul individual aproape că nu conta în spațiul internațional. Din contra, statul și sistemul global erau singurele elemente care modelau politica externă generală. Totuși, derularea evenimentelor, apariția salvatoare a unor conducători care reușeau să depășească o criză sau să provoace mutații importante în lume, au schimbat percepția asupra problemei. Personalități precum Lenin, Hitler, Stalin Gorbaciov, Papa Ioan Paul al-II-lea, Helmut Kohl sau Ronald Reagan, au creat istorie și au schimbat destinul umanității.

Exploziv, s-a trecut în cealaltă extremă și toți au devenit interesați de subiectivitatea deciziei de relații internaționale. Cursul istoriei fiind determinat de hotărârile elitei politice, s-a spus că liderii – prin caracteristici personale – sunt cei care dau o formă concretă politicii externe, finisând comportamentul statelor în arena globală. Ralph Waldo Emerson sintetiza această viziune (conform căreia indivizii mișcă istoria) într-o frază celebră: „De fapt, nu există istorie, numai biografie.“ Acest mod de a privi lucrurile echivala acțiunea statelor cu preferințele și inițiativele personale. Dintr-o dată, totul conta! Bolile și indispozițiile liderului, profilul psihologic, ce mânca, ce bea, câte amante avea, cum înțelegea o relație umană, cum își privea amicii sau rivalii, cum se raporta la Dumnezeu, câte experiențe traumatizante avusese în tine-

rețe, dacă era interesat de stimă socială…

Aflat în mijlocul acestor aprecieri, un politician precum Henry Kissinger, fost Secretar de Stat al SUA și considerat în anii '70 cel mai influent om din lume, se revolta pe bună dreptate: „Există o tentație profundă de a se afirma că politica externă e o subdivizie a psihiatriei și că relațiile dintre state sunt identice cu relațiile dintre oameni…". Pe deasupra acestor exagerări însă, liderii sunt totuși determinanții decisivi ai politicii unui stat. Indivizii sunt creativi, au idei noi, au preferințe și atunci când sunt puși înaintea a trei, patru opțiuni, ei aleg în funcție de o presupusă finalitate. În mod firesc, ne așteptăm ca liderii să conducă și dorim ca oamenii noi să conducă într-un stil nou. Consolidăm constant această convingere subiectivă atunci cînd punem un succes sau un eșec al unei țări în relațiile globale pe seama șefului statului. La rigoare însă, în ciuda popularității unui model istoric care accentuează pe indivizi, nu trebuie să dăm o importanță exagerată liderilor. Cei mai mulți dintre ei au operat sub o varietate de constrângeri: politice, militare, psihologice… Avem un exemplu chiar de la Abraham Lincoln, din secolul XIX, care schematiza experiența sa prezidențială în următorii termeni: „Nu am reușit să controlez evenimentele, ele m-au controlat pe mine." În fapt, realitatea concretă face ca omul politic să nu aibă un control total asupra situațiilor. Există numeroși factori care determină un anumit curs de acțiune: opinia publică, interesele de grup, liniile tradiționale de politică internă sau externă etc. De asemenea, decizia e împărțită cu o mașinărie guvernamentală, rigidă și birocratizată, care are tendința de a restrânge variantele alternative.

Mai degrabă ar trebui să ne întrebăm în ce condiții (cadru intern și extern) se poate manifesta liber personalitatea unui conducător? Bineînțeles, nu în vremuri apatice, de normalitate. Poate în momente de criză, de presiune politică, într-un stat totalitar, în timpul unei campanii deosebite pentru atingerea unui obiectiv deosebit de important și chiar în situațiile în care interesul personal al liderului cunoaște o implicare majoră. Atunci, opinia publică dorește lideri cu voință puternică și le oferă suficientă putere pentru a schimba în mod decisiv tendințele politice depășite.

Oricum, datorită complexității subiectului, încă se prelungește o dezbatere aprinsă și eternă: vremurile tulburi îi forțează pe oamenii obișnuiți să devină mari lideri sau personalitățile puternice se impun în chip strălucit, indiferent de timpurile în care trăiesc? ■

Foto: Bogdan Onofrei

Claudiu **Târziu**

Toader Paleologu: „Comerțul cu doctorate compromite universitatea românească“

Toader Paleologu este fiul cunoscutului scriitor și om politic liberal Alexandru Paleologu. A absolvit Ecole Normale Supérieure (Paris) în 2001 și a obținut titlul de doctor al Școlii de Înalte Studii și Științe Sociale (Paris) și a Universității din München în același an. A predat la Boston College, iar acum este conferențiar la European College of Liberal Arts din Berlin. Anul acesta, Editura Cerf (Paris) i-a publicat teza de doctorat, *Marele Inchizitor. Contribuție la teologia politică*. Volumul urmează să apară în limba română la Editura Humanitas.

- ***Purtați un nume notoriu și respectat. Cît a contat ajutorul pe care vi l-a dat tatăl dumneavoastră, Alexandru Paleologu, în formarea dumneavoastră?***

- A contat enorm și totodată n-a contat deloc. Am avut acasă o atmosferă intelectuală excepțională, am cunoscut oameni de prim rang intelectual: Constantin Noica, Nicolae Steinhardt, Theodor Enescu, Virgil Cîndea, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu. Ăsta a fost norocul nașterii mele în familia Paleologu. În rest, importanța lui tata ca scriitor și senator n-a avut nici un fel de efect pentru mine în Franța, pentru că acolo nu era cunoscut și nu putea să influențeze chiar să fi vrut.

Cariera mi-am făcut-o prin forțe proprii și-mi datorez numai mie reușita.

În România, evident, numele Paleologu înseamnă ceva. Pentru cei care îl simpatizează pe tata este un fel de garanție că nu sînt un tercheaberchea și aceste persoane mă simpatizează și pe mine aprioric. Altele, care nu-l suportă pe tata, nu mă privesc nici pe mine cu ochi buni.

- ***Ani în șir v-ați școlit în străinătate. Cum sînt tratați tinerii studioși români în străinătate? Este școala românească o bună carte de vizită?***

- Calitatea studenților este cartea de vizită care contează. Și sînt foarte mulți studenți excelenți, care își fac doctoratele în universități occidentale. Calitatea umană și știința de carte sînt cele care te fac respectat; loazele sînt tratate cum merită pentru că sînt loaze, nu pentru că sînt români.

- ***Apropo de doctorate, la noi a devenit o modă să obții un titlu de doctor…***

- În România s-au dat titluri de doctor pentru lucrări care nu îndeplinesc nici un criteriu. Sînt cunoscute cazurile unora care și-au luat doctorate susținîndu-și tezele cu profesori din propriul partid, teze de necitit. Comerțul cu titluri de doctor compromite universitatea românească. Iresponsabilitatea și nesimțirea unor șmecheri de politicieni afaceriști este profund dăunătoare pentru zecile de mii de universitari români care vor să facă o carieră în afară.

- ***În inflația de doctorate pe ochi frumoși, cît mai contează azi un titlu obținut pe merit?***

- Contează pe piața job-urilor universitare. Doctoratul meu are o greutate mult mai mare decît doctoratul luat pe puncte la universitatea Cucuieții din Deal, ca să nu dau un exemplu concret. Astfel de persoane nu pot promova decît în sistemul închis românesc; în afară nu are nici o valoare titlul lor.

Crezul de generație e o prostie

- ***Unde-i tînăra generație din cultura română?***

- Sînt tentat să răspund printr-o glumă: la Paris. Sînt reticent față de noțiunea de generație. Nu-mi place nici discursul supralicitant despre tineri. Mă delimitez de gargara juvenistă. Există o diferență de nivel extraordinară între tinerii din cultură, din domeniile de cercetare științifică și tinerii politicieni. Și fac parte, ca vîrstă, din aceeași generație.

Nu mi se pare convingătoare ideea de generație omogenă. Chiar și într-un grup ca acela format din Cristian Bădiliță, Petre Guran, Adrian Papahagi, Bogdan Călinescu și eu însumi există puncte de vedere foarte diferite. Era o carte în anii ’30 *Crez de generație*. Ei bine, consider că e un mod viciat de a pune problema. Există un singur crez, acela e Crezul de la Niceea. Crezurile de generație sînt niște prostii. Nu am nici un crez de generație comun cu Victor Ponta. El e cu Che Guevara, cu „interzis la dreapta“, cu cravată roșie de pionier, cu lucruri care mă dezgustă. Nu avem nici un punct comun. Referindu-mă și la tinerii din alte partide politice: nu sînt convingători, iar unii sînt chiar mai răi decît cei pe care îi înlocuiesc făcînd atîta tam-tam.

- ***Nu există un crez politic de generație, dar poate exista unul în cultură?***

- Nici în cultură. În lumea culturală, există de pildă un fenomen de care eu ca tînăr vreau să mă delimitez: cel al tinerilor furioși. Aceștia vin în numele generației tinere și se dau la oameni consacrați ca Andrei Pleșu sau Gabriel Liiceanu. Nu spun că aceste persoane sînt intușabile; nimeni nu e infailibil și mai presus de orice critică și de contestare. Dar ideea că există un soi de complot al așa numitelor grupuri de prestigiu e o stupizenie. Chiar și sintagma „grup de prestigiu“ e caraghioasă.

Noi, la Paris, ne spunem „grup de presiune“ pentru a lua în derîdere toate aceste marote din dezbaterea actuală.

Și eu sînt tînăr, dar nu am de-a face cu anumiți tineri care exploatează, în mod nejustificat, statutul lor biologic de oameni de 30 de ani.

„Mediocri se țin de comploturi, nu «grupurile de prestigiu»“

- ***Referitor la „grupurile de prestigiu“, există totuși personalități ale vieții culturale de la noi, care, fără a acționa după un plan prestabilit, ajută tineri cărturari să se afirme.***

- Așa este, dar acele persoane, cum sînt Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu, nu fac asta pentru că au vreun interes. Un exemplu concret: pe Liiceanu îl cunosc de multă vreme, îl admir și cred că și el mă apreciază într-o oarecare măsură, însă în ultimii ani nu am mai vorbit. Am avut opinii diferite în privința războiului din Kosovo, iar el a fost nemulțumit de un text pe care l-am scris despre atitudinea sa și a altor doi intelectuali. De atunci nu ne mai salutăm. Cu toate acestea, va publica traducerea lucrării mele de doctorat despre Carl Schmitt, apărută anul acesta la Editura Cerf. E o probă de deschidere din partea lui. Ce interes ar fi avut să facă asta?

Cei care au lansat sintagma „grupuri de prestigiu“ susțin că aceste grupuri complotează să urce pe unul, să-l dărîme pe altul. Pleșu și Liiceanu nu sînt astfel de oameni. De comploturi se țin oamenii mediocri. Mediocritățile sînt organizate și gîndesc în termeni strategici de confruntare. Oamenii valoroși nu au nevoie să tragă sfori și nici nu rîvnesc puterea de acest tip. Un om ca Pleșu poate face din generozitate anumite gesturi, dar nu din nu știu ce fel de interese. Și-a pus la bătaie propria persoană pentru a-i ajuta pe alții într-o instituție, New Europe College. Andrei Pleșu este un om foarte generos cu cei mai tineri. Și e un criteriu foarte important, care dă calitatea umană: atitudinea față de cei mai tineri. Există unii generoși față de tineri, alții meschini.

„Românismul nu e un produs vandabil de unul singur“

- ***Cum ne integrăm cultural? Cum facem să circule valorile culturale românești în Europa?***

➪

nu mă va acuza cineva că sînt agent al imperialismului rus, dar sînt multe cuvinte de origine slavă în limba română. Ideologizarea latinității limbii române este o carte perdantă. Trebuie să fim deschiși și către valențele slave ale culturii noastre. Generații întregi de intelectuali români au fost hrăniți spiritual de cultura rusă. Refuzul slavității din principiu este o sărăcire a dezbaterilor culturale de la noi, inclusiv pentru a integra cultural Basarabia. Dacă ne vom uita în continuare de sus la basarabeni, disprețuindu-i pentru că vorbesc cu accent sau uitîndu-ne chiorîș pentru că știu rusește și sînt penetrați de cultură rusă, ne tăiem singuri craca de sub picioare. Trebuie să înțelegem că ei stabilesc o punte necesară și fecundă cu una dintre marile culturi ale lumii. Mă uit cu admirație la basarabeni pentru că au natural ceva care mie îmi lipsește, au cunoașterea directă a unei culturi pe care eu tînjesc să o cunosc mai mult.

- ***Așadar, susțineți că ar trebui să punem în valoare cultura română așezînd-o într-un context…***

- Ne putem integra prin dialog cu alte sfere transnaționale din care noi facem parte în mod indubitabil. Am dat exemplul valențelor slave ale culturii române, dar la fel de bine se poate vorbi despre dimensiunea central-europeană a Transilvaniei și a Banatului, despre aspectul spiritualității ortodoxe, care este foarte important. Trebuie să facem front comun cu prietenii noștri din Bulgaria, Grecia și Rusia, pentru a prezenta această bogăție a noastră. Mai este și dialogul nostru cu catolicii. Apoi și prin francofonie ne putem face auziți în lume.

În concluzie, dincolo de vîrfurile care se afirmă ca românești, cred că trebuie să fim conștienți de diferitele planuri ale identității noastre culturale. ■

- Sînt două aspecte: există anumite vîrfuri culturale românești pe care le putem promova ca atare, Cioran, Eliade… Mai este un alt nivel: ce aducem noi ca identitate culturală? Nu putem vinde românismul ca produs care să suscite mare interes. Nu poți vinde cultură română de una singură, trebuie să o integrezi într-un ansamblu mai vast: ortodoxie, cultură central-europeană sau diferite variante în care sîntem parte. În mod paradoxal, faptul că nu considerăm limba română o limbă slavă – altminteri, nici nu este prin structura și prin vocabularul ei de bază – a jucat împotriva noastră. Pentru că nu a fost predată în departamentele de limbi slave ale marilor universități, departamente care sînt foarte puternice. Sper că

Dumitru **Manolache**

Biserica ortodoxă, casa și patria românilor din

În Lisabona și în împrejurimi trăiesc 40.000 de români, majoritatea ortodocși. Oameni plecați din țară, la muncă, pentru a-și întreține familiile rămase în România. Apropierea Crăciunului, a celorlalte sărbători de iarnă, dorul sunt tot atâtea tainice chemări spre acel „acasă“, unică și inconfundabilă simțire, indiferent de meridianul pe care te-ai afla. Pentru românii plecați, ca și pentru cei de aici, Biserica reprezintă acea frântură de patrie, cu care fiecare dintre noi ne identificăm. Recent, PS Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, a trăit emoția de a fi părtaș la bucuria românilor din Portugalia, veniți în număr mare la întâlnirea cu țara.

Era 21 noiembrie 2004. În acea zi din Postul Crăciunului, parohia ortodoxă română din Lisabona, aflată sub jurisdicția Mitropolitului de Paris, Iosif Pop, și-a serbat hramul „Intrarea Maicii Domnului în Biserică“. PS Ambrozie a participat la această sărbătoare, în calitate de delegat al PFP Patriarh Teoctist.

În capela parohiei, aflată în centrul Lisabonei, în imediata apropiere a ambasadei noastre în Portugalia, se strânseseră sute de români. Mai puțin celebri decât „căpșunarii“ din Spania, mai puțin numeroși decât ucrainenii și frații noștri de peste Prut, care sunt peste o sută de mii, ei veniseră la întâlnirea cu patria. Auziseră de prezența episcopului sosit din țară, și de aceea trăiau o mai mare bucurie.

Vorbindu-le despre Maica Domnului

„Înconjurat de credincioșii români proveniți din toate zonele țării și îndeosebi din Transilvania, am slujit Sfânta Liturghie, vorbindu-le despre Maica Domnului, cea atât de apropiată inimilor românilor. Dar nu numai lor. Portughezii o venerează și ei în mod cu totul deosebit pe Maica Domnului, iar sanctuarul de la Fatima, pe care l-am vizitat, este cea mai vie mărturie în acest sens. În zilele următoare, am vizitat comunitatea românilor din nordul Portugaliei. M-a impresionat sărăcia cu care se luptă acolo românii, dorul lor de casă, dar și atașamentul față de Biserică și hotărârea cu care se străduiesc să aibă o biserică românească. M-a uluit asemănarea lor cu băștinașii, cu limba vorbită de aceștia, firea prietenoasă, domoală, iubitoare de ospeție, față de cei veniți de departe, competiția lentă cu timpul și cu disciplina civilizației citadine“, ne-a mărturisit PS Ambrozie.

Preotul-păstor și oile sale

În Portugalia ființează o parohie ortodoxă la Lisabona, păstorită de preotul Marius Viorel Pop, și două filii, la Faro și la Porto, aflate sub jurisdicția Mitropolitului de Paris, Iosif Pop. Slujbele se desfășoară în biserici catolice, puse la dispoziția comunităților românești, care au fost adaptate, pe cât posibil, slujirii ortodoxe, prin adăugarea

➪

catapetesmei cu icoane ortodoxe, și prin folosirea obiectelor liturgice specifice.

Capela ortodoxă din Lisabona se află în imediata apropiere a ambasadei noastre în Portugalia, biserica fiind și sediul altor activități specifice unei comunități de emigranți. Aici se desfășoară cursuri de limba portugheză, dar și de limba română pentru copiii proveniți din numeroasele familii în care unul dintre părinți este de origine iberică, alte cursuri și meditații. Tot aici funcționează biblioteca românească și se desfășoară asistența socială și juridică.

Demersuri pentru un centru cultural-religios

Activitatea preotului Marius Viorel Pop se împarte între cele trei lăcașuri de cult ortodoxe amintite. În fiecare a doua vinere din lună, însă, păstorul își vizitează „oile rătăcite“. Adică asigură asistența religioasă celor câțiva români deținuți în închisoarea Caxias, de lângă Lisabona.

Preotul Pop beneficiază de o puternică susținere din partea Excelenței Sale, domnul ambasador Teodor Baconsky, cel care a reprezentat cu mare cinste și folos interesele statului român pe lângă Sfântul Scaun, nu cu mulți ani în urmă. Domnul ambasador face în prezent demersurile necesare pe lângă autoritățile portugheze, pentru a obține pentru comunitatea românilor din această țară o locație unde să se construiască centrul cultural-religios românesc.

Depărtarea apropie

Departe de cei dragi, românii din Portugalia se simt aproape de cei rămași acasă, prin Biserică. Prin rugăciune. Prin Dumnezeu. Paradoxal, dar depărtarea apropie sufletele. De aceea, prin Maica Domnului, ei s-au apropiat de portughezi. Sfântul Anton de Padova, ale cărui moaște au fost venerate anul acesta și în România, i-a apropiat și el de portughezi, fie și numai prin faptul că sfântul s-a născut în această țară. Despărțiți de o graniță vremelnică, românii de o parte și de alta a Prutului se simt frați acolo. Așa se explică de ce preotul Ioan Gherbovețchi și protodiaconul Gavriil Gemănaru, originari din Basarabia, aflați sub jurisdicția Moscovei, au ținut să-l întâlnească pe episcopul venit din țară. Și tot acolo, PS Ambrozie a simțit nevoia să rostească o rugăciune pentru sufletul celui care a fost Carol al II-lea al Romaniei, mort la Estoril, orașul în care a locuit Mircea Eliade, în perioada în care a funcționat ca atașat cultural al României în Portugalia.

Fie ca noi, cei de aici și ei, frații noștri din diaspora, să trăim precum ne învață Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Romani 12, 10-13:

„În iubire frățească, unii pe alții iubiți-vă; în cinste, unii altora dați-vă întâietate. La sârguință, nu pregetați; cu duhul fiți fierbinți; Domnului slujiți. Bucurați-vă în nădejde; în suferință fiți răbdători; la rugăciune stăruiți. Faceți-vă părtași la trebuințele sfinților, iubirea de străini urmând“. ■

Foto: Bogdan Onofrei

Mircea **Platon**

John Keats: poetică şi maniere sau

Despre întemeierea metrică a conservatorismului

Când, în 1850, Philarète Chasles scria că poezia lui Keats are de suferit din cauză că poetul *„avait peu connu les hommes“*[1], criticul francez putea fi suspectat că judecă literatura engleză pornind de la premise care nu-i erau specifice. Până la ethosul misionar al Victorienilor, literatura engleză nu și-a etalat cu obstinație specificul național, așa cum și-a fluturat literatura franceză panașul galic. Citindu-i pe scriitorii din epoca Hanoveriană nu devii anglofil. Dacă însă-i citești pe filosofii sau romanticii francezi devii francofil. Acolo unde spiritul creator britanic și-a revendicat întotdeauna excentricitatea și individualismul, literatura franceză și-a purtat întotdeauna cu sine fundalul istoric. Cu puternica excepție a lui *Candide*, literatura franceză nu a putut opune straniilor dezrădăcinări din *Gulliver's Travels* sau *Robinson Crusoe* decât texte care erau ecouri ale saloanelor, reflexe ale unor forme de sociabilitate. Dar până și Candide nu era un personaj, ci o societate, ducând după sine o întreagă suită care reproducea în miniatură lumea pariziană. Scriitorii englezi au cunoscut mai devreme decât omologii lor de peste Canalul Mânecii gustul înstrăinării, al mizantropiei, al întortocherii. Această originalitate nu a fost întotdeauna cea a evaziunii „la modă“, nu s-a născut dintr-un grăbit unison cu prezentul, ci dintr-o idiosincratică relație cu trecutul. Dar chiar și așa, judecata lui Chasles își găsește confirmată relevanța estetică în corespondența lui John Keats, făcându-ne astfel să încercăm a desluși legăturile, în amonte și în aval, dintre arta poetică și comportamentul lui Keats în societate.

Într-o scrisoare din 22 decembrie 1818 către prietenul său, pictorul Benjamin Haydon, Keats îi înfățișa acestuia inconsistența prestației sale sociale în absența prietenului său: *„Believe me I never rhodomontade any where but in your Company – my general Life in Society is silence. I feel in myself all the vices of a Poet, irritability, love of effect and admiration – and influenced by such devils I may at times say more rediculous things than I am aware of“*.[2]

Chiar dacă Lordul Houghton ne-a lăsat imaginea unui Keats a cărui societate era, în iarna 1817-1818, *„much sought after, from the delightful combination of earnestness and pleasantry which distinguished his intercourse with all men,“*[3] nici el nu poate trece cu vederea bruschețea anumitor gesturi. Confruntat cu nedreptăți sau bârfe la adresa altora, obișnuita sa blândețe lăsa locul unor *„looks of indignation almost terrible“*, ba chiar ducea la părăsirea camerei, gest însoțit de declarația că ar trebui să le fie rușine celor care zăbovesc în compania unor persoane *„who could utter and believe such things“*. Oscilațiile umorale ale poetului erau prea nestăpânite pentru a-i îngădui să fie un perfect om de lume. Deși convivialitatea prietenilor nu i-a lipsit niciodată, dificila artă a conversației de salon, în care îți trebuie mai multă luciditate decât pasiune, și mai multă ironie decât idealism, pare a-i fi fost străină. Urmarea acestui fapt a fost aceea că mulți l-au văzut drept un om incapabil de mânuirea codului social, un veșnic adolescent *„weak, constrained, and buffeted by inadequacy“*.[4]

Ajunși aici, se cuvine să ne întrebăm care e ponderea convivialității în proiectul estetic al lui Keats. Nu e el preocupat, ca tipicul „poet romantic“ vagabondând prin imaginarul colectiv, doar de evaporarea unor eterne frumuseți, sau măcar adevăruri, din sinele său izolat de corupția flecărelii generalizate? Nu locuiește el într-o mansardă, deasupra furnicarului uman, muindu-și condeiul direct în cernelurile văzduhului și scriind direct pe perga-

[1] *Études sur la littérature et les moeurs de l'Angleterre au XIXe siècle*, Paris, Amyot, 1850, p. 199.

[2] *The Letters of John Keats* (ed. M.B. Forman), London, Oxford University Press, 1960, p. 270.

[3] Richard Monkton Milnes, Lord Houghton, *Life, Letters and Literary Remains of John Keats*, London, 1848, 2 vol., I, 128.

[4] Thomas McFarland, *The Masks of Keats. The Endeavour of a Poet*, Oxford, Oxford University Press, 2000, p. 21.

mentul posterității? Nu e, în viziunea lui Keats, stinghereala antumă feștila din candela gloriei postume? Nu.

Aflăm singurătatea în concepția de viață a lui Keats, dar e o singurătate care acompaniază. Nu e singurătatea penitentului retras în deșert, ci a monahului venit în lume să predice, să ajute, să convertească: *„In the midst of the world I live like a Hermit“*.[5] Aflăm și asceză, dar e o asceză poetică, un canon al închipuirii: *„My Imagination is a Monastry and I am its Monk“*.[6] Poetul se retrage în propria-i imaginație așa cum pustnicul se retrage în rugăciune, pentru a iubi mai bine lumea. Un paragraf precum: *„I admire Human Nature but I do not like Men – I should like to compose things honourable to Man – but not fingerable over by Men“*[7] ne arată în ce măsură iubirea lui Keats pentru semenii săi trece prin poezie, la fel cum iubirea misticului trece prin Iisus Hristos.

Keats nu e un ideolog mizantrop iubind Umanitatea în pofida oamenilor. Prietenii pe care i-a avut și dragostea de care s-a bucurat din partea lor mărturisesc destul acest lucru. Acei *„Men“* pe care îi disprețuiește nu au un grad mai mare de concretețe decât *„Human Nature“* pe care o iubește. *„Men“* sunt oamenii în societate, indivizii care se adună ca să-și potențeze sau cleveteasca beteșugurile. Dragostea sa față de persoane concrete este la fel de mare ca aversiunea pe care o încearcă împotriva genericilor *„Men“*, în vreme ce iubirea sa pentru *„Human Nature“* este egalată de repulsia pe care i-o stârnesc anumite vicii și apucături ale omului social. Și toate sunt de fapt manifestări ale poeziei.

Iubirea față de oameni alimentează și e alimentată de creația literară. Binele pe care Keats dorește să-l facă omenirii e conceput nu în termeni de activism politic, ci de meditație lirică văzută ca trăire a adevărului: *„I find that I can have no enjoyment in the World but continual drinking of Knowledge – I find there is no worthy pursuit but the idea of doing some good for the world – some do it with their society – some with their wit – some with their benevolence – some with a sort of power of conferring pleasure and good humour on all they meet –* [...] *there is but one way for me – the road lies through application study and thought“*.[8]

5 *The Letters of John Keats*, p. 399.
6 *Ibid.* p. 508.
7 *Ibid.*, p. 271.
8 *Ibid.*, p. 133.

Dispreţul faţă de „Men" e, şi el, o consecinţă a poeziei – a poeziei reprimate: *„I suffer greatly by going into parties where from the rules of society and a natural pride I am obliged to smother my Spirit and look like an Idiot – because I feel my impulses given way to would too much amaze them – I live under an everlasting restraint – never relieved except when I am composing"*.[9]

Abundenţa şi calitatea şuvoiului poetic depind de curăţenia şi adâncimea albiei sufleteşti a poetului. Asemeni misticilor, el îşi taie voia, adică se leapădă de sine, pentru a face loc revelaţiei. Caracterul poetic *„it is not itself – it has no self- it is every thing and nothing – it has no character,"*[10] e doar o transparenţă care primeşte. Intensitatea poetică, care e *„the excellence of every art,"*[11] provine din această concentrare a universului în lentila sufletească. Or tocmai transparenţa sufletească e cea care e periclitată de „Men". Atunci când descrie cum personalitatea îi e anihilată în societate şi cum e locuit de ceilalţi: *„When I am in a room with People if I ever am free from speculating on creations of my own brain, then not myself goes home to myself: but the identity of every one in the room begins so to press upon me that I am in a very little time annihilated,"*[12] Keats nu e nemulţumit că nu mai e el însuşi. E supărat pentru că în acest caz lepădarea de sine, în loc să-i aducă belşugul poeziei, îi aduce întunecarea ignoranţei. Străduindu-se să practice acea *„Negative Capability"* care îi îngăduia lui Shakespeare să accepte orice *„uncertainties, Mysteries, doubts, without any irritable reaching after fact and reason,"*[13] poetul refuză să fie luat în stăpânire de duhuri opace. El nu acceptă ca adevărul artei, rezultat al renunţării la propriile-i certitudini, să-i fie tulburat de prezumţiozitatea altora: *„The only means of strenghtening one's intellect is to make up ones mind about nothing – to let the mind be a thouroughfare for all thoughts Â...â All the stubborn arguers you meet with are of the same brood. They never begin upon a subject they have not preresolved on. They want to hammer their nail into you"*.[14]

Pentru Keats, eul nu e substanţa, ci mediul poeziei. El nu e subiectiv, nu se deapănă pe sine în versuri precum Wordsworth, de al cărui *„egotistical sublime"*[15] ia distanţă. Chiar dacă multe din aserţiunile sale par a se explica prin ocasionalismul socotit de Carl Schmitt drept motor al romantismului, Keats nu consideră lumea văzută doar un pretext de speculaţie estetică. El ştie că există un adevăr diferit de cel al poeziei, şi că adevărul e mai frumos decât frumosul neadevărat: *„Though a quarrel in the Streets is a thing to be hated, the energies displayed in it are fine; the commonest Man shows a grace in his quarrel – By a superior being our reasonings may take the same tone – though erroneous they may be fine – This is the very thing in which consists poetry; and if so it is not so fine a thing as philosophy – For the same reason that an eagle is not so fine a thing as a truth"*[16]. Proclamând că *„after all there is certainly something real in the World,"*[17] poetul refuză să se închidă în solipsism. Realitatea e autonomă faţă de existenţa sa, îl precedă, constituie o Tradiţie. Acceptarea Tradiţiei constituie o formă de luptă împotriva prejudecăţilor văzute ca izolare în atomul propriilor certitudini. Acceptând realitatea, poetul îşi crează posibilitatea dialogului, a schimbului de ecouri între sine şi lume. Răsturnând perspectiva lui Wordsworth, el nu caută lumea în sine, ci se caută pe sine în lumea devenită principiu al individuaţiei. În viziunea lui Keats, spiritul omenesc e rezultatul interacţiunii a trei elemente: „These three Materials are the *Intelligence* – the *human heart* (as distinguished from intelligence or Mind) and the *World* or *Elemental space* suited for the proper action of *Mind and Heart* on each other for the purpose of forming the *Soul* or *Intelligence destined to possess the sense of Identity*".[18]

9 *Ibid.*, p. 252.
10 *Ibid.*, p. 226.
11 *Ibid.*, p. 70.
12 *Ibid.*, p. 227.
13 *Ibid.*, p. 71.
14 *Ibid.*, p. 425.
15 *Ibid.*, p. 226.
16 *Ibid.*, p. 316.
17 *Ibid.*, p. 144.
18 *Ibid.*, p. 335.

Structura lumii însă nu e liniară. Nu e un *„great chain of being“* precum cel teoretizat de A.O. Lovejoy, ci mai degrabă o *„great sphere of being“*. Lumea nu e articulată doar în amonte sau în aval. Modelul lumii nu e silogistic, ci mai degrabă simbolic, sinestezic, funcționând după modelul presocratic al logicii mitopoietice a terțiului inclus: *„The Imagination may be compared to Adam's dream – he awoke and found it truth. I am the more zealous in this affair, because I have never yet been able to perceive how any thing can be known for truth by consequitive reasoning – and yet it must be“*.[19] Imposibilitatea etanșeizării logice are drept consecință un parcurs al cunoașterii omenești care e spiralat și, preluând poate o imagine a lui Francis Bacon,[20] asemuit unei plase de păianjen: „Man should be content with as few points to tip with the fine web of his Soul, and weave a tapestry empyrean full of symbols for his spiritual eye, of softness for his spiritual touch, of space for his wandering, of distinctness for his luxury“. Deși pare să contrazică posibilitatea unei asemenea țesături diversitatea caracterelor și preocupărilor omenești nu face decât să o potențeze: „Minds would leave each other in contrary directions, traverse each other in numberless points, and at last greet each other at the journey's end Â...â Man should not dispute or assert but whisper results to his neighbour“.[21] Cu această ultimă frază în minte, întărită de ideea experienței ca principiu al individuației, e lesne de înțeles aversiunea lui Keats pentru acei „Men“ a căror conversație nu e „a search after knowledge, but an endeavour at effect“ sau o tentativă de dominare. De vreme ce poetul e convins de existența unui adevăr care nu poate fi perceput decât prin frumusețea lui („I never can feel certain of any truth but from a clear perception of its beauty“[22]); și dacă prețul pentru acuitatea simțului estetic e transparența propriului eu („Not any individuality, any determined character“[23]), e clar că dogmatismele și nimicurile prin care societatea încearcă să colonizeze poetul îi vor tulbura acestuia oglinda apei.

Pentru Keats, natura procesului cunoașterii e consecința directă a naturii obiectului cunoașterii. Dacă lumea e un sistem de energii cu ramificări sfidând linearitatea logică, singura modalitate de cunoaștere e intuirea confluențelor, a nodurilor țesăturii cosmice. De aici importanța frumuseții (uneori și a pitorescului), văzută nu ca agrement al unui parcurs, ci ca epitom al unui discurs. „This intuitive, imaginative element of the mind is essentially synthetic, not only in the concrete shaping and expression of truth but in its momentary seizure of truth as well,“ scrie marele exeget keatsian Walter Jackson Bate.[24] Având de a face cu o realitate care nu izvorăște din, și nu se lasă redusă la, eul poetic, Keats încearcă o obiectivare a versului, o dezlegare a lui de servitutea lirică. De aceea apelează la măști mitologice. Propensiunea dramatică a lui Keats[25] își află explicația în această concepție a adevărului armonic, a realității polifonice care nu poate fi exprimată doar în termenii eului romantic (precum Wordsworth a cărui filosofie e „engendered in the whims of an Egotist“[26]) sau în cei ai adevărurilor convenționale („Many have original minds who do not think it – they are always led away by Custom“[27]), neverificate prin experiență („A Proverb is no proverb to you till your life has illustrated it“[28]). Confruntat cu

19 *Ibid.*, p. 67.

20 «The wit and mind of man, if it work upon matter, which is the contemplation of the creatures of God, worketh according to the stuff, and is limited thereby; but if it work upon itself, as the spider worketh his web, then it is endless, and brings forth indeed cobwebs of learning, admirable for the fineness of thread and work, but of no substance or profit.“ Francis Bacon, *Advancement of Learning*, Macmillan, London, 1902, p. 192. Într-o notq de subsol de la pagina 512 a ediției scrisorilor lui Keats din care citez, se aflq menționatq „a much damaged copy of Bacon's **Advancement of Learning**, possessed by Keats when young, and containing many manuscrpt notes by Hazlitt.“

21 *The Letters of John Keats*, pp. 102-103

22 *Ibid.*, p. 258.

23 *Ibid.*, p. 66.

24 *Negative Capability. The Intuitive Approach in Keats*, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1939, p. 21.

25 *The Letters of John Keats*, pp. 368, 439.

26 *Ibid.*, p. 95.

27 *Ibid.*, p. 102.

28 *Ibid.*, p. 316.

această nevoie de ipostaziere a vocii poetice datorată naturii lucrurilor care se cer exprimate, Keats recurge la arhetipuri, la măștile epocilor „naive“, în sensul schillerian al cuvântului. După cum observa Thomas McFarland, „Keats's greatness as a poet is attained in large and decisive part by the successful assumption of two different masks, what may be called the mask of Hellas and the Mask of Camelot“.[29]

Această concepție a poetului ca „impersonator“ ne aduce în pragul unui text a cărui relevanță pentru posibilele interpretări ale poeziei lui Keats nu a fost niciodată, după știința noastră, pomenită. Și asta probabil datorită faptului că, deși scris între 1770 și 1780, *Le Paradoxe sur le comédien* al lui Diderot nu a văzut lumina tiparului decât în 1830, aproape un deceniu după moartea lui Keats. Și totuși, având în vedere influența *Saloanelor* lui Diderot asupra cercului lui Keats,[30] ar putea fi util să aruncăm o privire asupra opiniilor filosofului francez, surprinzător de similare celor ale lui Keats. Astfel, un mare actor nu are nevoie de pasiune: „J'en exige, par conséquent, de la pénétration et nulle sensibilité, l'art de tout imiter, ou, ce qui revient au même, une égale aptitude a toutes sortes de caractères et de rôles“.[31] Actorii care „joacă din suflet“ sunt inegali, „au lieu que le comédien qui jouera de réflexion, d'étude de la nature humaine, d'imitation constante d'après quelque model idéal, d'imagination, de mémoire, sera un, le même a toutes les représentations“.[32]

Actorul care se joacă pe sine e condamnat la sclavie față de propriile oscilații. Avântul e urmat de căderi și de aceea arta trebuie să se bazeze pe ceva mai solid decât inspirația: „Les hommes chauds, violents, sensibles, sont en scène; ils donnent le spectacle, mais ils m'en jouissent pas. C'est d'après eux que l'homme de génie fait sa copie. Les grands poètes, les grands acteurs, et peut-être en général tous les grands imitateurs de la nature, quels qu'ils soient, doués d'une belle imagination, d'un grand jugement, d'un tact fin, d'un goût tres-sur, sont les etres les moins sensibles. Ils sont également propres à trop de choses; ils sont trop occupes a regarder, à reconnaitre et a imiter, pour être vivement affectes au dedans d'eux mêmes [...] La sensibilité n'est guère la qualite d'un grand génie“.[33]

Foto: Bogdan Onofrei

29 Thomas McFarland, *The Masks of Keats. The Endeavour of a Poet*, Oxford, Oxford University Press, 2000, p. 2.

30 Amplu documentată în Martin Aske, „Still Life with Keats“ în *Keats: Bicentenary Readings*, Edinburgh, Edinburgh University Press for the University of Durham, 1997, pp. 129-43; Ian Jack, *Keats and the Mirror of Art* (1967), și Michael Fried, *Absorption and Theatricality: Painting and Beholder in the Age of Diderot* (1980).

31 *Le Paradoxe sur le comédien, în Diderot's Writings on the Theatre*, ed. F.C. Green, Cambridge, Cambridge University Press, 1936, p. 254.

32 Ibid., p. 254.

33 Ibid., p. 257.

Apelul la modele artistice, luciditatea, cameleonismul, toate trăsăturile enunțate de Diderot drept trăsături ale omului de geniu se regăsesc și la Keats, neexcluzând lipsa de sensibilitate: „I now my dear Bailey that thereafter should you observe any thing cold in me not to put it to the account of heartlessness but abstraction – for I assure you I sometimes feel not the influence of a Passion or affection during a whole week“.[34]

Dacă Keats își modelează intonația poetică, adică stilul, după elizabetani, Chaucer sau Petrarca, după cine își modelează el gesticulația măștilor sale? Dacă, așa după cum am văzut, contactele sociale îi exacerbau patetismul de care se dorea eliberat, rolul răcoritoarei oglinzi în care-și poate controla ținuta e jucat de artele plastice. Importanța picturii și sculpturii pentru imagistica poemelor lui Keats a fost minuțios și penetrant argumentată de Ian Jack; ceea ce ne rămâne de discutat e influența artelor plastice asupra comportamentului lui Keats. Pentru Keats adevărul poetic e rodul unei asceze, al unei discipline care nu e numai intelectuale sau emoționale, ci și corporale. Poezia cere un anumit comportament exterior. Shakespeare a trăit, spune el, „a life of Allegory“, în vreme ce Byron doar „cuts a figure“.[35] Or ceea ce definește alegoria e desfășurarea plastică a abstracțiunii, a categoriilor gnoseologice sau ontologice. Și tocmai acest lucru încearcă să-l facă și Keats atunci când îi scrie surorii sale Fanny Keats, la capătul unui pasaj bogat descriptiv: „I should like the window to open onto the Lake of Geneva – and there I'd sit and read all day like the picture of somebody reading“.[36] Sau când, după ce își descrie ambianța camerei și poziția sa exactă: „The fire is at its last click – I am sitting with my back to it with one foot rather askew upon the rug and the other with the heel a little elevated from the carpet“, încheie visător: „Could I see the same thing done of any great Man long since dead it would be a great delight: as to know in what position Shakespeare sat when he began 'To be or not to be' – such things become interesting from distance of time or place“.[37] Aceste atitudini nu sunt doar poze, ci ascensiunea poetului în absolutul formei, obiectivarea lui. Lucru imposibil de săvârșit de către societate.

Ceea ce ne rămâne la capătul acestei narațiuni morale e ipoteza că Keats nu și-a scris poezia ca o compensație a inadaptării sale sociale, așa cum credea Marjorie Levinson, ci că stângăcia îi era alimentată de concepția sa despre poet și poezie. Keats a suplinit lipsa societății conversând cu poeții trecutului din zorii vitraliilor medievale până în amurgul *sfumato*-urilor renascentiste. Aceste banchete de taină, iară nu singurătatea orgolioasă, l-au ajutat la țeserea minuțioasei sale tapiserii poetice pe care conversația contemporanilor nu i-a îngăduit-o. Ar fi deci o bună idee ca discutarea opțiunilor politice germinând în Keats să se facă ținându-se cont de rolul jucat de estetică în definirea poziției sale ideologice. Poate că nu întâmplător T.S. Eliot, cel care anunța coerent că e „classicist in literature, royalist in politics, and anglo-catholic in religion,“ a contribuit atât de mult la recuperarea lui Keats. Eliot și Keats erau (asemenea lui Ezra Pound, admirator moderat al lui Keats dar practicant și teoretician fervent al măștii poetice, ferm convins că sonetele lui Shakespeare sunt „ghostwriting“) poeți „with an attitude“. Deși n-aveau lavalieră. ■

NOTĂ EXPLICATIVĂ

Lungile pasaje în limba engleză din textul de mai sus nu sunt menite a exaspera cititorul. Ele garantează acuratețea comentariului unor chestiuni ce țin uneori doar de umbra frazei sau de nuanța lucrurilor. Fiind vorba despre „atitudinea“ unui poet, am preferat să nu modific „poza“ sa lingvistică, cu atît mai mult cu cît sunt circumspect din fire, conversație și experiență în ceea ce privește potențialul de fidelitate al traducerilor.
În plus, din fericire, limba engleză nu mai e de mult o necunoscută, depășind deja limba franceză în preferințele tineretului școlar românesc. Trag nădejde că acest text va contribui și el la cicatrizarea francofiliei noastre.

Mircea Platon

[34] *The Letters of John Keats*, pp. 68-69. Binomul Diderot-Keats ar trebui complicat cu Platon și al squ Ion.
[35] *Ibid.*, p. 304.
[36] *Ibid.*, p. 286.
[37] *Ibid.*, p. 306. Vezi și pp. 312-313, 326.

Nicolae **Stroescu-Stînişoară**

Pe urmele marilor confruntări

Am terminat de citit ultima carte a lui Peter Scholl-Latour, ziaristul german cu experiență de o jumătate de secol pe plan mondial, orientalist și cunoscător calificat științific al Coranului, intitulată *Kampf dem Terror – Kampf dem Islam?*, avînd subtitlul *Chronik eines unbegrenzten Krieges* (*Luptă împotriva Terorii – Luptă împotriva Islamului? Cronica unui război nelimitat*), apărută în editura Proryläen, în 2002. Cartea, de 495 de pagini, e încărcată de contemporaneitate și de istorie în același timp.

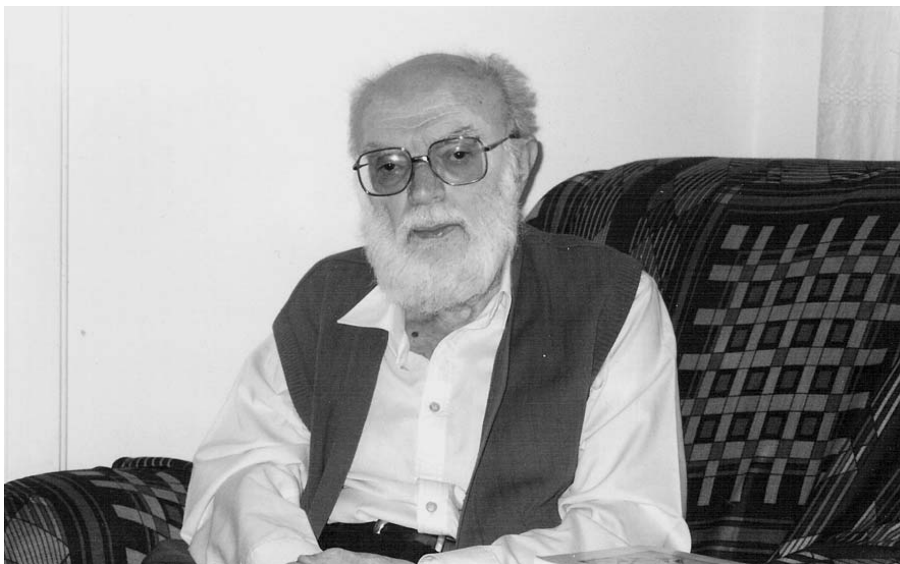
Primul capitol, scris în toamna lui 2002, e intitulat „Mama tuturor minciunilor“. Autorul amintește că, în 1991, Saddam Husein numea lupta lui împotriva Americii și a aliaților ei „mama tuturor bătăliilor“, iar sfîrșitul războiului Golfului a fost înfrîngerea dezastruoasă, de altfel pentru oricine previzibilă, a Irakului. „Astăzi se găsește occidentul în pericol ca «războiul împotriva Răului», pe care l-a pus în mișcare președintele George Bush pentru nimicirea terorismului internațional și căruia nu i se fixează nici o graniță geografică sau temporală, să devină «mamă a tuturor minciunilor»“. Scholl-Laour însuși își dă seama că o asemenea introducere le va putea apărea unora drept o provocare, dar observă că preveniri de genul acesta șocant, formulate de el, de pildă în cartea *Sabia Islamului*, în care anunța cu ani înainte „cîmpul de luptă din Asia Centrală“ sau dezvăluia „minciunile din Țara Sfîntă“, între timp s-au adeverit pînă la a deveni constatări la îndemîna oricui.

În ceea ce privește eventuala acuzație de „anti-americanism“, Scholl-Latour, acest vechi paladin al valorilor cardinale ale occidentului, statornic în convingeri dar nepatetic și transparent la contradicții, cu mereu reînnoită întîlnire cunoscătoare cu orientul, evocă distincția la care ținea Charles de Gaulle dintre „Alianța Atlantică, la care consimțise pe deplin și NATO, pe care, datorită structurii integrate de comandă și centralizării tehnice în regie americană îl respingea ca instrument al unei hegemonii străine“ (p.31). Autorul precizează imediat că în anii ’60, pe timpul masării trupelor de șoc sovietice pe Elba, Republica Federală Germania nu ar fi fost în nici un caz în situația de a adopta o asemenea poziție independentă. De altfel „magul din Palatul Elysee s-a găsit în linia întîi a solidarității atlantice atunci cînd situația se agrava“ (de pildă, în timpul crizei cubaneze, acel duel global dintre Kennedy și Hrușciov).

„Ultima iluzie a iluminismului“

Peter Scholl-Latour este un mare lucid înzestrat totodată nu numai cu informații de primă mînă pînă la cel mai înalt nivel (mărturisește că în cartea aceasta cîtorva dintre interlocutorii lui decisivi nu le va da numele real), ci și cu simț istoric, competență cultural-religioasă și capacitatea unei empatii care, fără a ceda vreunui sentimentalism, percepe dedesubturile, sursele și mobilurile atitudinilor de durată ale unor comunități, etnii, personalități reprezentative sau dominante. Convingerea lui este că actuala administrație americană riscă să nu mai poată regăsi justa măsură și să nu distingă între combaterea necesară, consecventă și necondiționată a terorismului și un „război“ cu accente apocaliptice, și coloratură maniheistă, irealist în tentativele lui de control cvasi-planetar și cu consecințe imprevizibile care pot rezulta din incitarea, voită sau nevoită, la ciocniri generalizate între activismul lipsit de subtilitate psihologică și realism geo-politic al administrației Bush și o mare comunitate religioasă islamică, cuprinzînd un miliard și jumătate de oameni. O viziune confuză a „axei răului“ și autosugestiile negative colective pe care le conjură ar putea repre-

➪

zenta o adevărată contracarare de fapt a misiunii care a constituit pînă acum „mîndria și «the Glory» a Statelor Unite, promovarea pînă la capăt a libertății și drepturilor fundamentale ale omului“. Într-adevăr că acestea din urmă nu pot fi „impuse“ prin superioritatea tehnologiei militare de orice fel. Cît despre o „globalizare“, interpretată pur și simplu ca americanizare universală și inginerie economică a unor foruri internaționale nesensibile la variațiunile socio-economice locale și regionale, Scholl-Latour îl citează pe reputatul editorialist american, Wiliam Pfaff, care a spus că globalizarea „este ultima iluzie a iluminismului“. Bineînțeles că Scholl-Latour, a cărui soră trăiește în Statele Unite, are prieteni de dialog comprehensiv americani ca și de pe alte continente, și căruia viața i-a fost un intinerariu de cunoaștere nu numai a evenimentelor fierbinți, ci și a fizionomiilor și resorturilor interioare ale unor mari culturi, e departe de orice habotnicii ale „conceptelor“ și de închistări ideologice, în schimb dovedește mereu un instinct sigur în demontarea autoînșelărilor utopice (fie ele cît de „pragmatice“) și scepticismul sănătos al cunoscătorului îndeaproape atunci cînd e confruntat cu profețiile laborioase ale unor instituții prea sigure de sine, cum ar fi unele mari servicii secrete sau cei aflați pe coama valului puterii, care ușor te poate face surd la pulsul nezgomotos dar perseverent al istoriei. Inventarul erorilor înregistrate și în parte la timp pronosticate de Scholl-Latour pe drumul acesta lung și întortocheat te poate pune într-adevăr pe gînduri.

Revoluția islamică

Autorul își îndreaptă atenția nu spre fenomenul de acum standardizat de intelectul occidental, dar mai puțin încărcat de semințele viitorului, care este „fundamentalismul islamic“, ci în primul rînd spre ceea ce el numește „revoluția islamică“, ceva mult mai puțin spectacular căci se petrece nu în centrul orașelor, ci la periferiile suprapopulate și în pătura țărănească și a micilor meșteșugari și truditori de tot felul. De ea ar trebui să se preocupe mai mult nu numai politologii occidentului, ci și clasa avută și conducătoare din țările musulmane. Cu atît mai mult toți cei care ar vrea cumva să facă istorie.

Scholl-Latour, care, vizitînd Kabulul, în 2002, stă de vorbă cu soldații germani staționați acolo pentru menținerea păcii, soldați despre care ne spune că ar putea să-i fie nepoți și este îngrijorat. Spre deosebire de contingentul acesta expediționar german, Scholl-Latour a călcat, la intervale diferite, drumurile și potecile acestei țări de munteni războinici, în permanentă învîrtejire de loialități feudale și ciocniri sîngeroase, încheieri și ruperi de alianțe, iar pentru imperialismul țarist și cel britanic, care s-au concurat aprig și zadarnic pentru dominarea lui, un tărîm al haosului niciodată controlabil sau anexabil, pentru sovietici locul unei înfrîngeri după care nu s-au mai restabilit niciodată. În plus, Scholl-Latour este un om care, privind cu acuitate și detașare prezentul, încearcă mereu să-l înțeleagă la intersecția dintre filiațiunea istorică întodeauna discernabilă și mugurii sau cel puțin șan-

sele și neșansele arborescențelor viitoare. Un asemenea demers, care nu acumulează informații pentru a le presa în mașina deducțiilor abstracte sau a le transforma în cuburi sterilizate de istorie pentru jocul de construcții al ipotezelor fără acoperire în experiența trăită, nu se poate mulțumi nici cu minciunile convenționale ale diplomației internaționale, în creștere în ciuda înăspririi practicării celui mai nud pragmatism, nici cu o optică fragmentară a lumii actuale.

În perliplul lui în timp și spațiu, Scholl-Latour poposește și meditează în focarele care răsfrîng încrucișarea și ciocnirea, cu coordonate regionale și planetare, a fluxurilor și refluxurilor energetice ale puterilor lumii, așa cum se arată și așa cum sunt pe cale să dea naștere altor configurații.

India, a cărei populație atinge un miliard (iar factorul demografic a devenit unul cu consecințe majore în lumea noastră, inclusiv în întîlnirea bîntuită de tensiuni dar neprohibitivă de dialog dintre lumea euro-americană și cea musulmană) ca și Pakistanul inamic au devenit, în contra voinței Statelor Unite puteri atomice, iar conflictul lor asupra Kașmirului rămîne insolubil. Statele Unite și Rusia au schimbat vechea rivalitate cu o sofisticată apropiere generată de alianța anti-teroristă (formulă bine venită pentru Putin împotriva aspirațiilor de autonomie ale Ceceniei, cîndva acceptate de Moscova printr-un preludiu diplomatic înfăptuit de generalul Lebed – și el unul dintre interlocutorii lui Scholl-Latour –, mort între timp) și printr-o încercare de *modus vivendi*, nelipsit de contradicții și adversități de interese, dar a cărui exersare a început în privința extracției și transportării (foarte dinamice de partea americană) a petrolului din zona caucaziană. Una dintre cunoștiințele mai vechi ale lui Scholl-Latour din Rusia, ale cărui ținută elegantă, finețe de analiză și sferă de informații cu tîlc depășesc cu mult orizontul de șef la firma Lukoil, îi spunea lui Scholl-Latour: „În curînd nu veți mai putea să-l faceți să creadă pe vreun asiat, și cu greu și pe un rus, că războiul purtat de Statele Unite în Afganistan nu a fost motivat în primul rînd de interese petrolifere“ (p. 421). Dar tot acel personaj, cu alura unui nobil ofițer din Război și Pace al lui Tolstoi, reținea că, pentru viitoarele paralelograme de forțe, decisive vor fi totuși geografia și demografia. Și aici cum s-ar putea ignora enormele presiuni demografice care se vor naște în curînd pentru Rusia dinspre China? Cît despre formele în care se vor manifesta ele, cine le-ar putea prevedea cu exactitate? Fiodor Ivanovici în orice caz recurge la o imagine cu ecouri seculare, spunîndu-i interlocutorului german: „Poate că atunci cînd ați vizitat cîmpul bătăliei de la Stalingrad ați constatat că uriașa statue a «Patriei Mame» care de pe colină își înalță sabia năprasnică, simbol al victoriei împotriva Germaniei lui Hitler, privește totuși spre răsărit, ca și cum din adîncurile Asiei ar veni o nouă năpastă, o nouă năvălire tătară asupra sfintei Rusii“ (p.421). Ceea ce nu se poate să nu te facă să-ți amintești de pasajul din cartea lui Scholl-Latour unde acesta menționează declarația unui înalt și influent consilier al președintelui american potrivit căreia rezolvarea situației conflictuale din Orientul Apropiat și Mijlociu nu este decît un preludiu, condiția prealabilă, a confruntării inevitabile care trebuie să decidă mai devreme sau mai tîrziu între America și China asupra controlului Pacificului de vest.

Redeșteptarea Chinei mistice

Despre China, care înregistrează foarte atentă asemenea declarații din preajma Casei Albe și despre care Scholl-Latour e convins că în cîteva decenii va începe să dispute rolul de putere dominantă mondială, analiza autorului merge, ca întodeauna, mînă în mînă cu punerea în orizontul mai larg al constantelor și tendințelor stilistice culturale și istorice. Crede că la perioadele de dezagregare a puterii centrale prin care a trecut China a contribuit confucianismul marcat de preeminența covîrșitoare acordată elitelor intelectule și birocratice în defavoarea dacă nu chiar disprețul clasei și virtuților mlitare. A existat în istoria Chinei un cult confucianist al ordinei cosmice rituale asociat cu un pedantism doctrinar pus în slujba păstrării unei armonii statice de la vîrful pînă la baza societății care își era sieși suficientă în invulnerabilitatea sa și ignora funcția apărării, pînă la repulsie față de elementul războinic.

Scholl-Latour arată cum dealungul civilizației chineze componenta aceasta confucianistă anti-militară a dus la înlesnirea instaurării unor cuceritori străini pe tronul Chinei sau la dezmembrarea acesteia. În clipa de față, China pare să se întoarcă spre o reabilitare și o accentuare a rolului armatei, ceea ce poate releva preocuparea și desfășurarea deliberată a efortului de menținere a coeziunii Imperiului de Mijloc, în condițiile complexe ale provocărilor modernizării și ale iniția-

➪

tivelor politico-economice de stil capitalist, fără renunțarea la monopolul puterii comuniste. Pericolul nu pare să vină din partea minorităților etnice, în descreștere, inclusiv cea musulmană. El s-ar putea isca dintr-o altă direcție mult mai greu controlabilă pentru că e legată de însăși o structură străveche sufletească a poporului chinez. Scholl-Latour ia în considerare în privința aceasta mișcarea „Falun Gong“. El a detectat just capacitatea acesteia de a genera tendințe centrifugale față de dogma statală întemeiată pe un materialism și ateism neconcesiv. Cred că Scholl-Latour încă odată a perceput un factor cu puternice virtualități de influențare a istoriei contemporane, chiar dacă am fost mai de mult înclinat să-i confer miscării „Falun Gong“ o pondere a capacității destabilizatoare de sistem în China contemporană mai mare decît cea apreciată de ziaristul german. Cred că în privința evaluării amenințării pe care o implică „Falun Gong“, care potrivit estimărilor celor mai prudente cuprinde cel puțin 100 de milioane de chinezi, conducerea de la Pekin mă confirmă îndeajuns prin interzicerea pe care a decretat-o cu ani în urmă, însoțind-o cu persecuții violente, arestări și condamnări. Scholl-Latour observă că „o ciudată dar tipic chineză învățătură sau «sectă» a apărut“ sub numele acesta de Falun-Gong, „care își trage puterile ei magige, teoriile ei de însănătoșire pe cale psihică din străvechea religie populară a taoismului, parțial din anumite interpretări ale budismului de observanță Mahayana“. Scholl-Latour nu ia însă deloc în considerare sfera principiilor etice și religiozitatea cu nunațe teiste (nu apersonale) a acestei, am putea spune, renaștere antimaterialiste în China strictului antispiritualism comunist.

În 2002 am fost martorul, la München, al unei prezențe comunicative a acestei mișcări de redeșteptare a unei Chine mistice, cu îndemnuri de înnoire morală. Peste drum de consulatul chinez, am văzut o foarte tînără chinezoaică, așezată într-o poziție meditativă pe trotoarul necirculat în acel colț al cartierului străvechi care împrejmuiește fostul palat regal al Bavariei cu un parc secular, brațe de ape pe care plutesc, majestuos și parcă sfidînd timpul, șiruri de lebede imaculate și cît vezi cu ochii se întinde rondoul vechilor case nobiliare. Neînsoțită de nimeni, mi-am dat seama că orele treceau pe lîngă ea neluate în seamă. Poziția meditativă o alterna, în tăcută și grațioasă armonie, cu ridicarea în picioare, ținînd brațele întinse către consulatul chinez ca o transmitere de energie spirituală sau invocare. Din cînd în cînd, revenea la poziția inițială, împreunînd mîinile cufundată într-o rugăciune sau regăsire lăuntrică. De partea cealaltă a străzii, funcționarii consulatului chinez intrau și ieșeau din clădirea masivă, urmărindu-și vioi și impenetrabili treburile și comportîndu-se ca și cum compatriota lor le-ar fi fost invizibilă.

Am așteptat un moment în care puteam spera să nu-i tulbur acel mod de demonstrație aproape hieratică, dar al cărui scop era foarte clar exprimat pe un afiș lipit de gard: atragerea atenției, protestul și cererea de ajutor împotriva prigoanei declanșate în China contra mișcării Falun Gong și am schimbat cîteva cuvinte în limba germană cu ea. Alături așezase pentru eventualii interesați un teanc de afișe care explicau și căutau să răspundă la unele întrebări cheie asupra caracterului și scopului acelei mișcări. În marginea afișului erau înscrise pe verticală, cu litere chinezești (însoțite de traducere) trei virtuți cardinale: „Adevăr“, „Milă“, „Toleranță“.

Dar despre semnificația actuală și coordonatele cultural-istorice și politice ale acestei mișcări spirituale chineze aș dori să revin în altă parte. Deocamdată am vrut numai să rețin un mănunchi de informații și reflecții asupra unei cărți a cărei densitate e pe măsura complexității tensiunilor și pericolelor prezente și potențiale ale lumii actuale.

Cartea aceasta a lui Peter Scholl-Latour, indiferent de cum recepționezi amploarea faptelor, orizonturilor de geografie culturală, unghiurilor de perspectivă a interpretărilor, este în același timp o operă estetică prin cuprinderea simfonică a unei îndelungi peregrinări prin felurite peisaje exterioare și interioare, asaltată de valurile nemiloase ale timpului istoric dar și mîngîiată de poezia evocărilor unui trecut, aură diafană, care însoțește totuși tenace prezentul, sub o contemplare lucidă și nepărtinitoare, dar înseninată de o înțelepciune adunată în atîtea întîlniri cu misterul uman și primejdia și care, din cînd în cînd, își arată scurt, discret, dar neîndoielnic, legătura decisivă cu o spiritualitate inconfundabilă. Pe la începutul cărții, autorul ne vorbește despre prietenia și dialogul lui cu un bine informat american de origine est-europeană, stabilit în Franța. Cei doi stau la sfat îndelung, cîntărind îngrijorări și șanse, iar în intervale Peter Scholl-Latour ascultă înregistrări de muzică monahală gregoriană iar celălalt înregistrări de coruri ortodoxe. ■

Amintiri din Berlin

Memoriile berlineze[1] ale lui Horia Stanca nu au primit atenția meritată. Criticilor, ziariștilor, cititorilor români le e frică de acea epocă: prea plină de probleme, de avânturi, de arhangheli și de demoni. De „Germania hitleristă“ sau de „România cruciată“ – de literatura, arta și sociologia acelor ani – se ocupă, cu infinite precauții, doar istoricii[2].

Din fericire, la patriarhala sa vârstă, Horia Stanca nu pare a ține cont de modele și terorile momentului și povestește. Depune mărturie. Își face datoria cu o onestitate îmblânzită doar la nivelul expresiei, nicidecum al ideilor.

Născut la 26 septembrie 1909, la Vulcan, Hunedoara, ca fiu al preotului (doctor în filosofie și publicist) Sebastian și al Mariei, Horia Stanca[3] face studii universitare la Cluj. Devine doctor în drept în 1935. Activitatea jurnalistică și-o începe în 1930, la „Națiunea“ clujeană. În perioada 1935-1940 e redactor la „Națiunea Română“ și „Tribuna“. Cronicar literar la „Symposion“. După cedarea Ardealului de Nord se refugiază la București. Lucrează la „Ardealul“ și la „Sfarmă Piatră“. Mobilizat, ia parte, ca ofițer, la bătăliile din Crimeea (1941-1942). Revenit de pe front, în concediu, e trimis ca atașat de presă la Legația română din Berlin (1942-1945). Instaurarea „republicii populare“ stârnește asupra sa întreg stolul de nenorociri și persecuții menite a distruge un „dușman al poporului“. Prin anii ’70 revine în viața literară românească. A publicat traduceri, eseuri și cronici literare în „Secolul 20“, „Transilvania“, „Viața Românească“, „Jurnalul Literar“ și altele.

Frumos curgător, de o gravitate neîncrâncenată, cu melancolie hrănită nu de zodia autorului, ci de veștejirea înainte de vreme a României, fragmentariumul berlinez pendulează între anecdotă cu miez și solide judecăți de valoare, între romantism cavaleresc-adolescentin și matură meditație ardelenească.

Avem, ilustrând prima categorie, o întreagă suită de portrete feminine: „Kathe Dyckhoff era o veritabilă frumusețe, o frumusețe care surprindea prin linie și culoare“; „Apariția Mariei Pop în salonul unde eram așteptați a stârnit o adevărată rumoare. Înaltă, platinată, ochi albaștri, rochie lungă de un albastru deschis, decoltată, umeri lați, brațe rotunde, o capă aruncată pe umeri, i-a fascinat pe invitați.“; „Charlie începuse să-mi umble pe inimă. Mă domina cu personalitatea ei, cu parfumul spiritual ce-l răspândea în jurul ei, cu privirile ei umede, provocatoare, cu seducția luciului lor opalescent, cu pieptul ei rotund turnat parcă pe mulajul sânului frumoasei surori a lui Napoleon, expus în argint ca décor de vitrină“.

Și de evocări ale unor personalități[4] răvășite mai apoi în negura pușcăriilor sau a exilului: „Cum venisem de pe front și după un refugiu cu garderoba cam sumară, m-am grăbit să-mi fac haine. După vreo lună am intrat pe poarta legației îmbrăcat tip-top, nou nouț într-un costum Prince de Gales pe maro. În poartă, gata să iasă, l-am întâlnit pe ministrul nostru Raoul Bossy, om extrem de amabil și

1 „Fragmentarium berlinez (1942-1945)“, București, Editura Enciclopedică, 2000.

2 Înghiontiți, pănă nu demult, de harnicul dar suspectul Zigu Ornea.

3 Frate mai mare al poetului Radu Stanca.

4 Al. Busuioceanu, Mircea Eliade, Sorin Pavel, Petre Țuțea, D.C. Amzăr, Bucur Țincu, N.I.Herescu, George Georgescu, Liviu Papadima, Ion Marin Sadoveanu, Sergiu Celibidache, Ionel Perlea sau Carl Schmitt

Foto: Bogdan Onofrei

de delicat. L-am salutat, s-a oprit, mi-a strâns mâna și anticipând scuze mi-a spus:

- Te văd în haine noi. Bravo. Frumos. Numai că, vezi dumneata, când porți haine în carouri, pui cravata în dungi sau cel mult uni. Și-apoi, ca să le păstrezi linia, nu bagi nimic prin buzunare.

Observându-mi jena, a adăugat apoi:

- Nu e nevoie să te jenezi. Le înveți pe toate, cu timpul!“

Atunci când amintirile o cer, penetranta cursivitate jurnalistică lasă loc unor mai largi rotiri pe bolta stilului, precum în cazul expresionistei evocări a bombardării și „agoniei Berlinului“.

Arcuită dinspre un trecut însângerat epopeic[5] înspre un prezent diminuat de la frescă la pictura de șevalet, volumul lui Horia Stanca e un îndemn discret, fără neologisme, la restaurarea persoanei. La reîntregirea omului. Dar are cineva urechi de auzit?

■

[5] „Am petrecut astfel o seară în compania locotenetului Marseille, celebrul pilot de vânătoare, venit de pe frontul din Africa, unde doborâse 102 englezi, să primească Crucea de Fier cu frunze de stejar și briliante. Foarte stingherit, aproape un adolescent, bea și tăcea. Îmbulzit de întrebări stupide, zâmbea fără să răspundă. Întors a doua zi pe front, avea să fie doborât și el câteva săptămâni mai târziu. La înmormântare, acolo în Africa, patru avioane engleze, zburând la mică înălțime, i-au lăsat pe mormânt o coroană de flori. Se mai lupta cavalerește acolo“.

Cristian **Bădiliță**

Pisica lui Petrarca și Sfîntul Mitică

(stromate)

Vorbesc mult și uneori foarte bine. Spun banalități seducătoare. Au diplome, funcții, titluri și ocupă posturi cheie. Peste ei nu poți trece. Vămuiesc, țin totul în frîu. Sînt *pseudo-katechonii* modernității (sînt moderniști, cu toții). Trăiesc în capitale, numai în capitale (detestă provincia), adeseori pe lîngă politicienii zilei. Au stofă de consilieri, trag sfori cu dexteritate. Fac parte din toate comisiile, acordă premii pentru „cele mai bune cărți, filme, piese de teatru, traduceri, eseuri, romane, poezii, tablouri, sculpturi, tratate științifice, enciclopedii, colecții". Numele lor se etalează pretutindeni. Acordă zilnic interviuri, despre orice subiect, iar în preajma unui eveniment important profetizează. Discută degajat, sclipitor, cu o mînă înfundată în buzunarul pantalonilor. Apreciază, execută, elogiază. Pun coronițe la fiecare sfîrșit de an și nu așteaptă să li se sărute indexul papal. Sînt *chou-chou*-rile posturilor de radio și televiziune. Stîrnesc reacții, produc ecou, declarațiile lor circulă din gură în gură. Conduc reviste, edituri, suplimente. Execută, taie și spînzură, ignoră și binecuvîntează. Impun respect, ce mai! Terorizează constructiv. Dar mai ales apără Valorile, cu majusculă. Stîrpesc nonvaloarea fără drept de apel. Cultivă conversația „de salon", deși mulți dintre ei locuiesc în apartamente fără salon. Au prestanță, umor, clasă, panaș. Au spirit, sînt calamburgii. Umbra lor planează peste imperiul culturii. Sînt elitiști, stilați, hiperculți și, trebuie s-o spun, absolut nesemnificativi.

Într-un interviu din *Renașterea* John Breck așază față în față icoana și pornografia. Icoana, spune el, nu ni-l arată numai pe Dumnezeu, ci ne arată în primul rînd pe noi înșine, așa cum ar trebui să devenim: în conformitate cu modelul sfințeniei. Icoana e dublă reflectare: a Privitorului ceresc și a celui pămîntesc. Pornografia e și ea o iconografie, dar demonică. Holbîndu-se la o imagine pornografică insul se vede pe sine depersonalizat, în stadiul de animalitate instinctuală. *Și* această imagine propune un „model", dar pervers. Icoana compune, pornografia descompune, adesea iremediabil. Terapia schițată de teologul american ține de utopie, dar e cît se poate de justă: consumatorul de pornografie trebuie sensibilizat la povestea persoanelor din dosul trupurilor dezgolite și exhibate. Fiecare „star" are în spatele cearcănelor o tragedie, care începe frecvent cu un abuz sexual, cu un viol, cu o maltratare. Dacă în conștiința lui mai există un strop de umanitate, atunci terapia poate avea succes. „Altfel, nu rămîne, tot vorba lui John Breck, decît rugăciunea noastră". Din păcate, John Breck nu va putea veni la congresul despre actualitatea Părinților de la București. Am vorbit cu el azi dimineață la telefon. Voce caldă, măsură, curiozitate vie, dar ambalată în discreție.

V. Nemoianu îmi scrie, din SUA, că a făcut parte din juriul unei teze despre Blaga. Un tînăr american a ajuns întîmplător la Cluj, fără să știe boabă românește, l-a descoperit pe Blaga, a rămas trei ani acolo și a învățat limba, apoi l-a citit pe autorul *Poemelor luminii* din scoarță-n scoarță. Absolut tot, de la poezie pînă la tratatele filozofice. Acum pregătește cîteva traduceri pentru o editură americană. Să fi venit oare ceasul mondial al lui Blaga? Ajunge ca un creier bine plasat și bine mobilat să fi făcut „clic".

Ce admir în primul rînd la Eminescu, Eliade, Steinhardt, Thibon, Raspail, Jünger etc.? Răspuns imediat: onestitatea intelectuală. Cînd această onestitate e dublată și de talent, rezultatul nu poate fi decît exemplar. Cinstit intelectualmente nu poate fi decît omul inteligent și neînfricat. Lașii se mint singuri și scriu cărți numai pentru a se justifica pe ei înșiși sau a-i murdări pe alții.

➪

Bruges: Bosch, *Judecata de apoi*, la muzeul Gronninge; Memling, după care tînjam de mult, la Spitalul Sfîntul Ioan, transformat în pinacotecă; Biserica Sfîntului Sînge, unde m-a bușit plînsul sărutînd relicva; plimbarea pe canale; lebăda divină care trecea pe sub un pod de piatră cu puiul între aripi, ca o zeitate a Orașului, singuratică și imperială.

La Lille prindem ultima zi a expoziției Rubens, pe care-l iubesc pentru multitudinea talentelor sale (pictor, diplomat, poliglot, desenator etc.) și pentru contrareformistul său limpede exprimat în tablouri: pretutindeni sugerată taina euharistiei, transsubstanțierea, negată de Reformă. O „Închinare a magilor" sublimă: micul Isus își pune, aparent involuntar, mînuța pe creștetul regelui închinător binecuvîntîndu-l. Acesta îi sărută piciorul ridicat spre adorare. Cine sărută piciorul lui Dumnezeu primește binecuvîntarea mîinii Sale.

Am fost invitat să particip și eu la o anchetă despre „cearta intelectualilor", realizată de revista *Dilema* (de fapt, o ceartă între două mari și late grupuri de presiune). N-am răspuns și-mi pare rău acum. Ar fi trebuit să trimit următoarea pagină din Steinhardt, pe care-o recitesc cît pot de des (e o replică la 1 Corinteni 13,13): „Degeaba le-am avea pe toate: inteligența, cultura, istețimea, supracultura, doctoratele, supradoctoratele (ca profesorul din *Lecția* lui Eugen Ionescu) dacă sîntem răi, haini, mojici și vulgari, proști și nerozi, doi bani nu facem, se duc pe apa sîmbetei și inteligența și erudiția și supradoctoratele și toate congresele internaționale la care luăm parte și toate bursele pentru studii pe care le cîștigăm prin concursuri severe. Nimic nu poate înlocui și suplini nițică bunătate sufletească, nițică bunăvoință, toleranță, înțelegere. Nițică susținută bună cuviință. Bunătatea sufletească nu-i o virtute subtilă și rafinată, e un atribut de bază al ființei omenești și totodată un atribut al culturii. Bunătatea este alt nume al definiției dată de Aristotel omului: ființă socială. Fără bunătate nu putem conviețui decît în condiții de groază și justificînd amarnica afirmație a lui Sartre: ceilalți, iată iadul! Există un altruism elementar exprimat prin bunătate care este o axiomă a vieții obștești. Berdiaev spunea: pîinea pentru mine este o problemă materială (subînțeles egoistă, vulgară), dar pîinea aproapelui meu, continua Berdiaev, este pentru mine o datorie spirituală. Reiese de aici în mod vădit că nimic nu poate suplini întru totul bunătatea. Știm că de-am vorbi toate limbile și toate dialectele pămîntului și de-am fi capabili să clasificăm conform cu clasificarea zecimală toate volumele tipărite în toate limbile pămîntului de la Gutenberg și pînă astăzi și de am fi tobă de carte și de erudiție și de am cunoaște întrebuințarea tuturor termenilor specifici, tuturor științelor și tehnicilor tot nu ne putem numi oameni culți dacă sîntem niște pizmăreți, niște bădărani și niște răi la suflet. Că de ne-o place sau nu, cultura nu este numai acumulare de cunoștințe ci o subțirime a caracterului și capacitatea de a nu considera bunătatea drept o simplă virtute desuetă și sentimentală. Să nu săvîrșim regretabila eroare de a lua drept scriitori pe simpli făcători de cărți și drept oameni de cultură pe simpli memorizatori de informații." Amin!

O dimineață, cu Ștefan, la Cernica, tăcere, blîndețe, lumină. Trecem pe la mormintele lui Stăniloae (neîngrijit; am cerut o mătură fără succes), Benetict Ghiuș, Andrei Scrima. Undeva, lîngă Scrima, citim pe o cruce de piatră: „Chiril Monahul (Barbă Roșie). Evacuat în 1944 din Mînăstirea Curchi din Basarabia și venit în Mînăstirea Cernica. Trecător cu pasul rece/Stai, oprește-te, nu trece,/Și privește acest mormînt,/Căci vei fi și tu ce sînt." Dincolo de caracterul desuet romanțat al versurilor, m-a izbit acest „sînt" final, aproape imperativ, ontologic și solar. Cum să nu tresară oricine se află *provizoriu* dincoace de crusta inefabilă a morții.

După amiază, la Cina, cu Tudorel Urian și Dan Stanca. Vorbim la telefon cu Dan C., care se află la spital, victimă a unui infarct prematur, din fericire nu și foarte grav. Tudorel și Dan C. bat recordurile la demisii. Să trăiești din demisii — ce destin de lux într-o lume a parvenitismului cronic și-a lingușelii conaturale. Sincer, visez o țară unde ascensiunea socială nu ar fi posibilă fără un număr obligatoriu de demisii în c.v. (semn de curaj și demnitate) și unde resemnarea, pasivitatea în fața nedreptății și prostiei, prudența și mușcarea limbii, carierismul și tîrîrea pe burtă ar fi aspru pedepsite prin lege.

Ultima convorbire la București, cu C.M.I., revoltat de

Foto: Bogdan Onofrei

Franța atee (episodul scoaterii din constituția europeană a frazei despre rădăcinile noastre creștine); va ține un curs pe această temă și-i voi trimite negreșit romanele lui Jean Raspail. Pînă în 2007 românii ar trebui să profite, să scrie liber și fără botniță. 2007 va fi anul reintrării la stăpîn, al cenzurii și autocenzurii ideologice, al sfîrșitului acestei libertăți precare ce va fi durat o clipă istorică, din 1990 pînă în 2007, cît viața unui adolescent. Totul va reintra cuminte în mulura goșismului occidental „de dreapta“ și ne vom scoate cu nostalgie din rafturile memoriei bancurile de vremea epocii de aur. Îmi povestește apoi, *pour la bonne bouche*, despre pisica lui Petrarca, reîmpăiată an de an la Padova. Turiștii rup din ea, ca suvenir, cîte o lăbuță, cîte o mustață, cîte un șold, pînă cînd nu mai rămîne nimic, iar anul următor animalul totemic trebuie regenerat. Anul trecut o băbuță l-a invitat direct pe C.M.I. adresîndu-i-se cu un surîs bălțat: „Prendetene, signore, prendetene, e tutto fresco!“ Moaștele pisicii lui Petrarca!

Corespondența Eliade-Culianu, indecent publicată într-o Serie Culianu (cele mai multe și interesante scrisori sînt ale lui Eliade) mi l-a făcut extrem de simpatic pe autorul *Erosului și magiei*, de care altfel n-a fost chip să mă apropiu. Îi țin cavalerește partea, cu dinții, în fața oricărui detractor, venit sau neavenit, dar dacă e să fiu sincer cu mine și cu prietenii de patru stele mă văd obligat să spun că de la Culianu n-am reușit să învăț mai nimic, decît poate din cartea despre Renaștere. Scrisorile sale către Eliade sînt simple, frumoase, deștepte foc, cu umor excelent. Ce mai, le-am pus la inimă!

Majoritatea românilor sînt formaliști și fără fond. Lucrul acesta se percepe cel mai bine în viața religioasă. Credincioșii ortodocși se închină, în general postesc, participă la liturghii, se împărtășesc, se spovedesc, se roagă, dar asta nu dintr-un sentiment mistic de evlavie, dintr-o pornire interioară, ci pur și simplu „pentru că așa se cuvine“, „așa se face“ și nu altfel. Formalismul, lipsa de fond (în religie, viață socială și familială etc.) explică de ce același ins, de pildă, după ce iese de la liturghia duminicală, e capabil să se îmbete criță, să înjure birjărește, să dea cu mașina peste tine fără scrupule, să-și ia nevasta în pumni și s-o bage în spital, să-și înjughie soacra ori să-și viziteze ibovnica nestrivit de remușcări. În cazul lui, registrul vieții „profane“ e complet diferit de cel al vieții sacre, primul fiind forma care ambalează existența, al doilea avînd consistența pitorească a fondului ontologic. Românul e un animal formalist din cap pînă-n picioare, pînă-n vîrful unghiilor. Noi, românii, trăim încă imitînd natura, nu harul divin eliberator. Cînd dă harul peste noi devenim habotnici, hulpavi, extremiști, bătuți în cap cu maiul. Natura noastră se simte acasă în cadrele

➪

formalismelor cosmosului, cu ritmurile și secvențele sale inamovibile. E vară, se coc roadele; e duminică, mergem la biserică; e noapte, apar stelele; sînt Paștile, trebuie să ne spovedim; e toamnă, se culege via; ne moare un apropiat, se cuvine să-l plîngem și să nu ne mai tăiem barba o veme. Acest „se cuvine“, imperativ formalist exterior, poate convieţui fără probleme cu laxismul vieții noastre profane, „interioare“, cu fondul nostru teluric, miticesc, mahalagesc. Căci una e formalismul legii strămoșești (adică naturale) și alta fondul vieții noastre sociale și „intelectuale“. Burghezul apusean, „om al cetății“, e la fel de formalist ca și noi, dar formalismul lui intră în consonanță cu fondul vieții psihologice, fondul și forma stimulîndu-se și influențîndu-se reciproc. De aceea în Vest n-o să prea întîlnești credincios mujic, nici popă Mitică. Stăteam și priveam zilele trecute mulțimea care se înghesuia la mormîntul Sfintei Filoteia de la Curtea de Argeș. Unii nu se sfiau să apostrofeze și să-și îmbrîncească „frații“ care „se băgau în față“. Vociferau la trei pași de racla cu osemintele sfintei fără să-și dea seama de incongruitatea situației. Apoi, ajunși lîngă moaște, se închinau automat de cîteva ori, atingeau cu degetele candelele agățate în tavan, de fapt, puneau mîna, voinicește, pe tot ce se poate pune mîna în interiorul baldachinului de piatră, și plecau mulțumiți și, în felul lor, împăcați. Își atinseseră țelul, își făcuseră datoria. Cu cîțiva ani în urmă, de Jubileul catolic, aflîndu-mă întîmplător la un congres la Torino, am avut privilegiul să văd și să mă rog în fața Sfîntului Giulgiu. Și acolo era puhoi de lume, dar traseul fusese bine organizat, iar pelerinii aveau dreptul să se oprească, individual, în fața Giulgiului pentru o rugăciune de cîteva minute. N-am simțit nimic exterior în adorația lor. Doar lacrimi și rugăciune tainică. Apusenii își rezervă apetitul formalist pentru viața publică, socială, chiar familială (politețea e primul lucru care sare în ochi unui român atunci cînd ajunge în Occident). Desigur, apusenii sînt formaliști și în actul religios, dar formaliști din respect față de conținutul trăit al credinței lor, nu simpli imitatori ai unui cod exterior. Credinciosul e credincios în toată plenitudinea și adîncimea cuvîntului. Nu încape jumătate sau sfert de măsură. În România, 100% din populație e „credincioasă“, întrucît 100% e formalistă sufletește; în Franța, doar 60% din populație e credincioasă, întrucît 0% e formalistă sufletește.

Asta nu înseamnă că Mitică mi-ar fi antipatic. Doamne ferește! Dar nici simpatic nu poate să-mi fie, mai ales Mitică de azi. Mă amuză și mă întristează în același timp, mă calcă pe bătături, dar consider că e dreptul lui „natural“ să o facă. Mitică local, ca prototip al formalismului ortodoxist, ar merita canonizat... măcar provizoriu: Sfîntul Mitică. ■

Foto: Bogdan Onofrei

Prof. Dr. Constantin **Miu**

Lumina sacră și timpul liturgic

Dintre numeroasele secvențe biblice în care se manifestă Lumina sacră, ne vom opri la două: nașterea Mântuitorului și minunea vindecării orbului.

În *Sfânta Scriptură*, motivul biblic al magilor apare într-o secvență din *Sf. Evanghelie după Matei, 2:2, 7; 9-10*. În poezia „Magii", Vasile Voiculescu alătură motivului magilor acela al stelei călăuzitoare, care îi va atrage pe cei trei crai de la Răsărit, aceștia urmând-o pe un drum parcă din totdeauna cunoscut:

Ca trei lunateci prinși de-un farmec, nici nu
priviră înapoi,
Ci s-avântară-n largul lumii,
naivii, gârbovii eroi.
....
Deși din porțile cetății
un pas afară n-au făcut,
***Mergeau** ca duși de aripi*
***pe-un drum de-a pururi cunoscut.** (s.n.).*

La Blaga, în poezia „Naștere" (volumul *La cumpăna apelor*), inhabitarea sacrului în profan ia forma Luminii sfinte, care mărturisește Slava Tatălui Luminilor, căci – spune teologul Paul Evdokimov – „Atributul Slavei este Lumina."[1]: „Făptură nouă, iată pe frunte/întâia lumină te-a uns."

Fără Lumina mântuitoare, credinciosul nu se poate naște duhovnicește. Aceeași Lumină mărturisitoare care L-a uns pe Pruncul Sfânt trebuie să se sălășluiască și în aleșii Domnului:

Griji, biruințî și uimiri încercând
în prejma ta sta-vom ades.
Dura-vei în noi o lumină,
mare ca-ncrederea cu care azi ne-ai ales.

Ideea veșniciei pe care o incumbă Lumina sacrului este reliefată de către poet atât la nivelul grupului verbal, cât și la cel al grupului nominal: prin natura sa semantică, verbul la viitor („dura-vei"), plasat în poziție inițială de vers atrage atenția asupra timpului Mântuirii care va să vină ca o lumină. Nucleul grupului nominal îl constituie substantivul „lumina" care, în relație cu determinantul „mare" și comparația „ca-ncrederea cu care ne-ai ales" se constituie într-o construcție specială, de natură calitativă, spre a evidenția *natura tainică a acestei Lumini sacre*.

Poezia „Orbul" (volumul Destin) aduce în prim plan calea dureroasă a devenirii noastre întru ființa duhovnicească. Această creație a lui V. Voiculescu *ne-a făcut să respingem ideea că poetul ar fi un simplu versificator al scenelor biblice*. De ce? Pentru că aici, imaginându-se o altă întâlnire între Mântuitorul nostru și orbul ce fusese vindecat de către Acesta, *discursul liric se încarcă de semnificații mistice*. Se poate lesne sesiza că poetul pornește de la o *teofanie*, relatată în *Sf. Evanghelie după Ioan, 9:16*. Această minune a Mântuitorului transmite o idee teologică importantă: „fără această Lumină, pământul ar fi rămas în afară de cunoștința de Dumnezeu"[2]. În poezia „Orbul" (comentată de noi în capitolul deja amintit al volumului de față), Voiculescu va aprofunda această idee sub aspect mistic: poetul dă Luminii, după care tânjește orbul vindecat, semnificația unei *lumini a iubirii și cunoașterii*[3].

Tudor Arghezi imaginează și el altfel teofania din *Ioan, 9:1-6*, în poezia „Cei doi orbi" (ciclul *Alte cuvinte potrivite*):

Mergându-și Domnul drumurile sfinte,
Doi orbi ieșiră Domnului nainte.
Legați de braț și spânzurați în bâte,
Păreau, iscați din depărtare,
O plăsmuire cu-arătări urâte,
Cu coarne, cu spinări și opt picioare.

[1] Paul Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu*, asociația creștină Christiana, București, 1995, p. 130.
[2] Arhim. Sofronie, *Mistica vederii lui Dumnezeu*, Editura Adonai, București, 1995, p. 127.
[3] Idem, p. 112.

➪

Născuți în beznă ca-ntr-un mâl de apă,
Ei au rămas încătușați de-o groapă
Și s-au târât și-au dibuit domol,
Ca mărăcinii fără de tulpină
Pe-o nentreruptă margine de gol,
Între lumină și-ntre rădăcină.

-Mântuitorule! strigară cât putură,
Trimite orbilor căutătură.
Spintecă gloata cu Cuvântul,
Că ne strivesc bolnavii și ne ceartă,
Și poruncește a cădea pământul
De pe lumina ochilor-ne moartă.

Iisus întinse mâna și
S-a luminat lumea de zi.

După cum se poate remarca din părțile narativă și descriptivă ale poeziei, cei doi orbi sunt *plăsmuiri hidoase*, ființe ale întunericului. Cei doi orbi sunt înfățișați ca fiind o *plăsmuire a monstruosului*. Enumerația din prima strofă, cu valoarea unui superlativ stilistic calitativ, de esență malefică, potențează trăsăturile acestui monstru bicefal.

Acești „Dioscuri“ ai întunericului au rămas prizonierii necredinței: „*Născuți în beznă* ca-ntr-un mâl de apă,/ *Ei au rămas încătușați de-o groapă*“ (s.n.). Reținem că bezna și groapa sunt în aceste versuri două metafore sugestive pentru desemnarea condiției subumane. La nivelul întregului vers, cea de-a doua metaforă dezvăluie ideea imposibilității celor doi orbi de a-și depăși condiția de muritori – robi ai necredinței. Lipsa lor de decizie, în ceea ce privește credința este sugerată la nivelul registrului verbal cu ajutorul a două verbe a căror sferă semantică trimite la categoria subumanului: „s-au târât“, „au dibuit“.

Imperativele din strofa a treia („trimite“, „spintecă“, „poruncește“) relevă nu atât nevoia de a li se reda lumina ochilor, ci curiozitatea față de puterile Mântuitorului. Așa ne putem explica gestul lui Iisus din finalul poeziei: „Iisus întinse mâna, și/ S-a luminat lumea de zi“. Să mai spunem că prin acest gest, Mântuitorul le arată celor doi orbi calea pe care trebuie s-o urmeze – Calea Luminii Mântuitoare.

La Blaga, sentimentul religios transpare chiar din volumul *Poemele luminii*, iar iubirea ca modalitate de cunoaștere (specifică acestui volum de debut) „se asociază cu emoția religioasă“.[4]) De reținut că metafora simbol definitorie pentru întregul volum amintit este *lumina*, aceasta fiind subsumată erosului, având sorgintea sacră: „Lumina ce-o simt/ năvălindu-mi în piept când te văd,/ oare nu e un strop din lumina/creată în ziua dintâi/din lumina aceea-nsetată adânc de viață?“ (*Lumina*). Viziunea lui Blaga asupra Luminii sacre este asemănătoare celei a lui Voiculescu. În poeziile celor doi, „iubirea se contopește cu Lumina și Lumina pătrunde în suflet“[5], iar o astfel de Iubire-Lumină – în opinia Părintelui Stăniloaie – este *Viață veșnică*.[6]

Lumina sacră îi provoacă protagonistului poeziei lui Lucian Blaga – „Lacrimile“ (volumul *Poemele luminii*) – o *durere metafizică, insuportabilă*[7]:

Când izgonit din cuibul veșniciei
întâiul om
trecea uimit și-ngândurat prin codri ori pe câmpuri,
îl chinuiau mustrându-l
lumina, zarea, norii – și din orice floare
îl săgeta c-o amintire paradisul –
și omul cel dintâi, pribeagul, nu știa să plângă.
Odată, istovit de-albastrul prea senin
al primăverii,
cu suflet de copil întâiul om
căzu cu fața-n pulberea pământului:
„Stăpâne, ia-mi vederea,
ori dacă-ți stă-n putință împăienjenește-mi ochii c-un giulgiu,
să nu mai văd
nici flori, nici cer, nici zâmbetele Evei și nici nori,
căci, vezi – lumina lor mă doare.“

și-atunci Milostivul într-o clipă de-ndurare
îi dete lacrimile.

Durerea aceasta duhovnicească este cauzată – după cum mărturisește *întâiul om* – de nostalgia Paradisului. El vede într-o serie de elemente ale

4 Tudor Vianu, *Versificația modernă*, Editura pentru literatură, București, 1968, p. 241.
5 Arhim. Sofronie, op. cit., p. 104.
6 Cf. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Spiritualitatea Ortodoxă. Ascetică și Mistică*, Editura Institutului biblic și de Misiune al BOR, București, 1992, p. 280.
7 Arhim. Sofronie, op. cit., p. 97.

Foto: Bogdan Onofrei

lumii profane (flori, nori, zâmbetele Evei) componentele care au fost cândva ale sacrului. Ca atare, solicitarea adresată Stăpânului Suprem de a-i lua vederea este perfect îndreptățită, căci numai așa poate scăpa de nostalgia Paradisului pierdut și, implicit, de durerea metafizică de care se plânge.

Întâiul om cu suflet de copil nu poate suporta lumina sacrului, pentru că el nu este pregătit s-o primească: „Oamenii nu pot să se unească cu Lumina dumnezeiască și necuprinsă și s-o vadă, decât curățindu-se prin păzirea poruncilor…"[8]

Dar cel „izgonit din cuibul veșniciei" nu știa un lucru foarte important, fără de care nu putea primi Lumina sacră: „…omul cel dintâi, pribeagul, *nu știa să plângă*" (s.n.). De aceea, Milostivul sendură de el și-i dăruie lacrimile. Sfântul Serafim de la Sarov afirmă că „Unde nu sunt lacrimi, nu este mântuire."[9] Din perspectiva afirmației Sf. Serafim, putem înțelege că lacrimile dăruite sunt premergătoare mântuirii.

S-a spus că poezia „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii" este specifică pentru *cunoașterea intuitivă*, pe care Blaga o exprimă cu mijloacele poeticului. În cele ce urmează, vom detalia acest aspect, arătând că în această creație, care deschide volumul *Poemele luminii*, eu-l poetic parcurge două etape în ceea ce privește mistica luminii: *contemplarea lui Dumnezeu în natură* și, respectiv, *contemplarea Lui nemijlocită*. Aceste două etape corespund, sub aspect structural, celor două părți ale poeziei mai sus amintite.

În cursul său de *Teologie mistică*, Nichifor Crainic distinge două feluri de contemplație: *naturală și supranaturală*. Cea naturală (artistică și filosofică) „poate să fie *sensibilă* când, angajând simțurile, gustăm (…) *frumusețile lumii creaturale…*" [10] (s.n.). „Lumea" care transpare din poezia pe care o discutăm este una a *contemplațiilor intelectuale* care, „în esența ei, este luminoasă".[11] De aceea, „Intelectul concentrat asupra problemelor metafizice poate să piardă perceperea timpului și spațiului material, ca și cum ar ieși din limitele lor. Tocmai în asemenea cazuri mintea îmi apare ca o lumină":[12] (s.n.).

Distincția pe care Blaga o face în prima parte a poeziei „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii"

[8] Placide Deseille, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, 1995, p. 188.

[9] Kallistos Ware, *Împărăția lăuntrică*, asociația creștină Christiana, București, 1996, p. 47.

[10] Nichifor Crainic, *Sfințenia – împlinirea umanului*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 187.

[11] Arhim. Sofronie, op. cit., p. 98.

[12] Idem, p. 98.

➪

între lumina mea și lumina altora (mintea = lumina) este, în fond, distincția între viața contemplativă și cea necontemplativă:

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
și nu ucid
cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc
în calea mea
în flori, în ochi, pe buze ori morminte.
Lumina altora sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adâncimi de întuneric

Să observăm că distincția între viața contemplativă și cea necontemplativă e făcută printr-o afirmație exprimată prin intermediul unei duble negații („nu strivesc“, nu ucid“), spre a evidenția în felul acesta modalitatea de cunoaștere proprie eu-lui poetic: „Contemplația – spune Nichifor Crainic – e cunoaștere intuitivă, adică o cunoaștere prin dragoste divină.“[13]

În prima parte a poeziei, se manifestă latura intuitivă a contemplației, în disjuncție cu modalitatea de cunoaștere neintuitivă, rațională (lumina mea/lumina altora). Latura afectivă a contemplației este detectabilă în partea a doua a poeziei:

dar eu,
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –
și-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micșorează, ci tremurătoare
mărește și mai tare taina nopții,
așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi fiori de sfânt mister
și tot ce-i ne-nțeles
se schimbă-n ne-nțelesuri și mai mari
sub ochii mei –
căci eu iubesc
și flori și ochi și buze și morminte.

Să spunem că în această parte ne putem lămuri în privința celor două categorii de taine: a lumii taină și taina nopții. „Taina – spune Părintele Stăniloae – nu e una cu întunericul, ca în gândirea și filosofia occidentală, ci e una cu lumina.“[14] În sprijinul

Foto: Bogdan Onofrei

afirmației sale, Părintele Profesor citează un fragment din Imnele dragostei dumnezeiești ale Sf. Simeon Noul Teolog:

„De aceea, limba mea nu are cuvinte
și mintea mea privește cele săvârșite,
dar nu le explică.“

(în *Studii de teologie dogmatică ortodoxă*, 1991, p. 331)[15]

Recunoaștem în vorbele Sf. Simeon Noul Teolog ceea ce Blaga exprimă poetic în partea a doua a poeziei „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii“: sporirea, îmbogățirea cu „largi fiori de sfânt mister“ a tainelor lumii – natura creaturală. E vorba aici de contemplarea frumosului indicibil, care, în ultimele două versuri ale poeziei, va lua forma contemplației active,[16] prin puterea de trăire prin iubire. Sporind cu lumina sa a lumii taină, prin iubire, – așa cum mărturisește răspicat –, eu-l poetic realizează de fapt un act de cunoaștere a Luminii dumnezeiești răsfrânte în frumusețea lumii creaturale. Iar natura acestei lumini – infuzate – este deiformă: „Lumina aceasta care este de la Dumnezeu este Lumina iubirii și a cunoașterii.“[17] (s.n.). ■

13 Nichifor Crainic, op. cit., p. 109.

14 Dumitru Stăniloae, Iisus Hristos – *Lumina lumii și Îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, București, 1993, p. 218.

15 Idem, p. 218.

16 Cf. Nichifor Crainic, op. cit., p. 189.

17 Arhim. Sofronie, op. cit., p. 112.

Pr. Gheorghe **Calciu**

Câteva cuvinte despre îngerul păzitor

Când Dumnezeu a creat oștile cerești – serafimi, heruvimi, tronuri, domnii, puteri, stăpâni, începători, arhangheli și îngeri, nouă ranguri cerești, împărțite în trei grupe de câte trei triade – în marea lui milă, El a hotărît ca îngerii să fie cei mai aproape de oameni, să aibă o neîntreruptă legătură cu ei spre călăuzire, ajutorare și sfințire.

Printre acești îngeri, îngerii păzitori sunt cei mai blânzi, mai apropiați și mai iubitori, pentru că misiunea lor este să aibă grijă de copii câtă vreme aceștia trăiesc pe pământ, până la bătrânețe și moarte. Acești îngeri sunt plini de iubire și dulci ca niște copii, blânzi ca niște copii, vulnerabili ca niște copii și cresc în misiunea lor ca niște copii, timizi ca niște copii și devin în atitudinea lor, tot mai maturi, mai mustrători și cer mai multe de la copil cu cât acesta crește și sporește în lucruri bune sau rele. Îngerul îl ceartă pe copilul devenit adult, dar mereu este cu el și niciodată nu se îndepărtează de el, oricâte lucruri rele ar face.

Așa cum spune Acatistul Îngerului păzitor, el priveghează neîncetat viața fiecăruia dintre noi. Niciodată nu-l părăsește pe cel care i-a fost încredințat, atâta vreme cât trăiește pe pământ, niciodată nu încetează a-l învăța și sfătui pe copil, ca și pe adult, atunci când copilul a crescut, până la sfârșitul vieții lui.

Am să vă spun o scurtă istorioară despre îngerul păzitor al unui copil care i-a fost încredințat grijii lui. Am citit această poveste în Frații Karamazow a lui Dostoiewski.

Când s-a născut o fetiță, Dumnezeu a trimis îngerul ei păzitor să o apere în toate zilele vieții ei, până la moarte. S-o păzească de păcate, s-o învețe, să n-o lase să cadă în ispite grele.

Când fetița a crescut, nu a mai ascultat de îngerul ei păzitor. Zadarnic îi sufla la urechea inimii cuvinte bune, degeaba o învăța milostenia, rugăciunea și iubirea de semeni. Fata devenea tot mai rea, mai nepăsătoare de suferința aproapelui, mai zgârcită și cu inima prinsă de averea ei. Femeia devenise foarte bogată, nu dădea nici o firimitură de pâine vreunui sărac, ci punea slugile să-i izgonească pe cerșetori cu bățul. Îngerul ei era mereu întristat și se gândea cu groază ce se va întâmpla cu sufletul femeii la moartea ei.

A venit și ziua morții și a judecății femeii. Pentru păcatele ei cele multe și pentru nemilostivirea ei față de săraci și bolnavi, Dumnezeu a trimis-o în iad să stea în iazul de smoală, unde erau aruncați zgârciții și nemilostivii. Iar îngerul ei păzitor se plimba pe malul iazului de smoală și plângea pentru sufletul pierdut și se zbătea să-și amintească dacă această femeie a făcut vreun bine în viața ei. Și-a adus aminte că o dată, mergând cu căruțele cu recoltă la oraș pentru a o vinde, femeia a dat un fir de ceapă verde unui cerșetor. Atunci a alergat îngerul la tronul lui Dumnezeu și, căzând cu fața la pământ, a spus: „Doamne, femeia aceasta a făcut o dată un bine. A dat un fir de ceapă verde unui cerșetor.“

„Bine, i-a spus Dumnezeu, uite aici firul de ceapă, ia-l și du-te pe malul iazului de smoală. Spune-i femeii să se prindă de firul de ceapă și trage-o încet afară din iaz. Să fii cu grijă că firul de ceapă este foarte subțire și se poate rupe ușor.“

Îngerul a luat firul de ceapă și s-a dus pe malul lacului. A strigat-o pe femeie și i-a spus: „Domnul Dumnezeu S-a milostivit de tine și m-a trimis cu acest fir de ceapă pe care tu l-ai dat odată unui cerșetor. Apucă-te cu grijă de el ca să nu se rupă și eu am să te trag încetișor afară din iaz“.

Femeia a făcut ce i-a spus îngerul. Acesta a început s-o tragă cu grijă afară din iaz. Când celelalte suflete au văzut că un înger o scoate pe femeie din smoală, s-au agățat de poala rochiei ei gândind ca îngerul le va trage și pe ele afară. Atunci femeia a început să-i înjure, să-i ocărască și să-i blesteme, lovindu-i cu picioarele și strigând: „Lăsați-mă în pace, nemernicilor, eu am dat firul de ceapă, nu voi. Duceți-vă în fundul iazului, blestemaților.“

În clipa aceea, s-a rupt firul de ceapă și femeia a căzut înpoi în iazul de smoală. Și îngerul a început să plângă din nou cu tristețe.

➪

V-am spus această povestioară ca să înțelegeți că, într-adevăr, îngerul păzitor nu ne părăsește niciodată, că el rămâne mereu credincios misiunii pe care Dumnezeu i-a încredințat-o pentru a mântui sufletul, pentru că el iubește sufletul încredințat grijii sale, se roagă pentru el și-i șoptește la ureche numai sfaturi bune; el este conștiința noastră bună, care ne duce pe drumul mântuirii, dacă îl ascultăm. El se bucură cu bucurie mare când îl ascultăm și plânge când ne prefacem surzi la sfaturile sale.

Fiecare ființă umană, bună sau rea, își are îngerul său păzitor. În clipa în care copilul se naște, îngerul vine la patul lui, trimis de Dumnezeu, ca să-l învețe, să-l apere de primejdii, de ispitiri, de influențele rele ale diavolului și ale oamnilor răi. Ați observat că, în clipa în care ești gata să săvârșești un păcat, o voce lăuntrică îți șoptește: „Nu face asta.“ Când un pericol necunoscut te pândește, același înger îți suflă la ureche: „Nu te duce acolo“, sau „Ferește-te de omul acesta“ etc.

Dacă păstrezi în viața ta măcar o mică parte din puritatea copilăriei, o mică parte din inocența ta, atunci vei auzi glasul îngerului păzitor conducându-te neatins de vicisitudinile vieții către un mai bun loc în societatea creștină, către o mai bună congregație ortodoxă, vei fi apărat de Dumnezeu și sufletul tău va fi liber de orice frică, incertitudine și îndoială și vei avea curajul să înfrunți nedreptatea, să iubești pe aproapele tău și chiar pe vrăjmașul tău. Vei păși în lumina lui Dumnezeu.

Uneori poți să-ți vezi îngerul păzitor, nu ca o persoană, ci ca lumină, mai mult spirituală în partea dreaptă a capului tău, ceva deosebit față de lumina soarelui sau a unei lămpi. Este o lumină dulce care vine de sus și-ți pune în suflet o bucurie neînțeleasă. Atunci să înțelegi că îngerul tău păzitor este acolo, că

Foto: Bogdan Onofrei

încearcă să-ți comunice ceva bun. Spune o rugăciune, curățește-ți inima și mintea, aminește-ți că ai un prieten, cel mai credincios și care nu te va părăsi niciodată, nici măcar în momentele tale de păcătuire. Adu-ți aminte și că un mesager al cerului te vizitează și cântă-i: „*Vestesc cu glas mare, grija ta neîncetată pentru mine păcătosul, îngerul meu păzitor; căci, prin necazurile și ispitirile care tulbură pacea sufletului meu în această lume frământată, tu te arăți a fi grabnic ajutător și mângâietor al meu.*“ (Condacul 6 din Acatistul Îngerului Păzitor)

Îngerul păzitor este de față în ultimele clipe ale vieții noastre, el ne va lua sufletul și ni-l va apăra de atacurile demonilor care vor spune că le aparține lor din cauza multelor păcate săvârșite sau nespovedite. Îngerul le va răspunde însă că atâta vreme cât sufletul nu ne-a fost judecat și condamnat, el aparține lui Dumnezeu. El ne va lua sufletul și-l va duce în toate locurile pe unde am trăit și ne va aminti tot ce am făcut bun sau rău în acele locuri. „Iată, va spune el, aici te-ai rugat, dincolo ai ajutat un bolnav, aici ai dat ceva unui cerșetor, aici ai facut rău, aici te-ai mâniat, sau ai băut, sau te-ai lăcomit“, astfel că vom vedea toate faptele pe care le-am săvârșit în viața noastră. Conduși de înger, vom vedea locurile de fericire ale sfinților și apoi locurile de durere ale celor păcătoși, pentru ca să înțelegem că Dumnezeu este drept, dar este și bun, și milostiv. Vom descoperi în această călătorie a sufletului sub conducerea îngerului nostru păzitor că și noi am dat poate, unui sărac, «un fir de ceapă verde» și îngerul va pleda pentru noi în fața Judecătorului Suprem.

Și dacă hotărîrea lui Dumnezeu, din cauza multelor noastre păcate, va fi împotriva noastră, să nu uităm că îngerul nostru păzitor nu ne va părăsi, chiar dacă am ajuns în «iazul de smoală» și că va căuta să mențină în noi nădejdea mântuirii din rău până la Judecata din Urmă, când Dumnezeu, luând în seama căința noastră, va revărsa mila Lui peste noi și vom fi mutați în Împărăția Cerurilor, prin rugăciunea îngerului nostru păzitor. Amin. ■

Dr. Violeta **Barbu**

Boieri-monahi în vremea lui Matei Basarab

„Acest boier era bogat și fără pereche în această țară... Îl vedeam cum se scula obișnuit la vremea citirii rugăciunilor de la miezul nopții, citind neîncetat psalmii profetului David și restul ritualului stabilit, de la începutul slujbei până la sfârșit, stând într-unul din colțurile bisericii, fără să privească nici la dreapta, nici la stânga și sârguindu-se cu toata inima, când se ivea prilejul, să aprindă și să stingă lumânările li [să facă] și alte slujbe bisericești, ca și când ar fi fost un paracliser sau chiar și cu mai multă însuflețire, astfel încât tare se minunau de el". Însemnarea aparține arhidiaconului Paul de Alep care a vizitat Țara Românească la sfârșitul domniei lui Matei Basarab, însoțindu-l pe patriarhul Macarie al Antiohiei în călătoria sa la Moscova. Autorul era impresionat de evlavia boierului muntean, nu altul decât Preda Brâncoveanu, nepotul lui Matei Basarab și bunicul viitorului domn Constantin Brâncoveanu. Să reținem și altă relatare din acea vreme – a misionarului catolic Petru Baksic, aflat în Valahia pe la 1640 – despre viața monastică de aici: „Egumenii sau stareții lor umblă în trăsuri, îmbrăcați în mătase, încât par tot atâția boieri... În mănăstiri, țiganii fac tot: ară, sapă, muncesc și păzesc vitele și tot ce trebuie făcut fac, chiar și țigăncile umblă prin mănăstire și muncesc, fac pâine, spală vasele, mătura, mulg vacile și fac tot ce trebuie făcut într-o casă, ceea ce e un lucru nemaipomenit". Cele două relatări surprind două stiluri de viață de la mijlocul veacului XVII: cel al boierului evlavios precum monahii și, respectiv, cel la egumenului - boier, slujit de robi țigani. Dar care dintre acestea se constituia în model în epocă: cel monahal pentru cel boieresc, sau cel boieresc pentru cel monahal? Sursele literare par să ilustreze atracția modelului monastic, reprezentat de scrieri precum Varlaam și Ioasaf (tradusă de Udriște Năsturel în 1649) sau *Cuvânt de învățătură* al bunului creștin domn Neagoe Voievod, domnul Ungrovlahiei, către două slugi credincioase ale sale și dragi, care se lepădară de lume și se dedară vieții călugărești, din aceeași perioadă (1633-1634). A fost domnia lui Matei Basarab o epocă de fervoare religioasă, așa cum pare să o arate numărul mare de ctitorii voievodale și boierești? Documentele vremii consemnează că, între 1633 și 1650, au trecut la monahism aproximativ 110 bărbați și 30 femei. Mulți dintre acești călugări și călugărițe sunt amintiți cu numele mirenesc neschimbat, fapt explicabil, credem, prin absența, în cazul lor, a ceremonialului propriu-zis al tunderii în monahism și al depunerii celor trei voturi (sărăcie, castitate și ascultare). Demn de remarcat este faptul că acești călugări își păstrau dreptul de a poseda și transmite bunuri. Documentele atesta că monahii efectuau tranzacții de ocine, vii, livezi, țigani ș.a., cu titlu personal. Dintr-un număr de 21 diete călugărești, doar patru sunt în beneficiul unei mănăstiri. Raportat la numărul mare de testamente ale laicilor care-și lasă averea unui așezământ monastic numai pentru obținerea dreptului de înhumare în lăcaș, această proporție este semnificativă pentru atașamentul puternic față de averea personală a celor ce intraseră în monahism. Din cei 140 de monahi, doar 12 sunt boieri sau soții de boieri, documentele fiind sărace în ceea ce privește informațiile referitoare la motivația care le-a călăuzit alegerea. Iată câtiva dintre acești boieri și boieroaice trecute la monahism în vremea lui Matei Basarab[1]. Unul dintre aceștia este Tudor Rudeanu, mare sluger, pentru foarte scurt timp, în 1620. Tatăl său, Ivan din Ruda, a fost mare logofăt. După 1621, Tudor a deținut dregătoria de simplu sluger, perioadă în care a achiziționat un număr de moșii printre care Priseaca, Sultănești, Curtișoara. În 1628-1629 avea ocine în Ciomăgești, Șerbănești, Vâlsești și Curtișoara. Tudor Rudeanu s-a călugărit la mănăstirea Cozia, probabil în 1632-1633, primul act în care semnează „Teofil călugăr" fiind din 6 mai 1633. Un an mai târziu, era egumen al mănăstirii Cozia. Continuă să-și administreze

[1] Un studiu mai amplu asupra acestor călugări proveniți din elită am publicat în 1996 în culegerea *Studii și materiale din istoria medie*.

➪

moșiile în prezența lui rudele își fac testament și, împreună cu cei trei fii ai săi, se judecă pentru români și vinde ocine. După cum se poate constata, statutul de călugăr care a depus votul sărăciei nu este, pentru Tudor-Teofil Rudeanu, incompatibil cu vechea lui condiție boierească. La fel ca el mai sunt și alți foști boieri deveniți monahi și care nu abandonează bunurile lumești. Udrea Logofăt, cu numele călugăresc Teofil, proprietarul unor case din Târgoviște, Pârvul ban din Mihăiești, cu numele monahal de Paisie, Mara Călugărița „Bălăceanca cea bătrână“ ș.a. Tunderea în monahism se făcea, câteodată, la bătrânețe, în schimbul de azil (asistență). Fenomenul, moștenit din Bizanț, era tot atât de frecvent ca și obiceiul călugăririi văduvelor. Un Tudor, logofăt din Vlădeni, om numai cu cap, fără copii, „se călugărește la mănăstirea Ruda, păstrându-și stăpânirea satelor Vlădeni și Vârliți, moștenite din averea părintească“. Postelnicul Iane din Câmpulung, văduv după 40 ani de căsnicie, ajuns la boale grele și nevoie și sărăcie, „intră la

mănăstire aducând cu el și trei țigănci care să-l îngrijească și care, la moartea sa, rămân moștenire obștii". Dionisia băneasa se călugărește la mănăstirea Banul din Buzău, rugându-se de călugări s-o îngrijească până la moarte, în schimbul unor vii, a șapte stânjeni de ocină, a unor buți și vase pentru vin și a caselor de la vie. „Șederea unei femei, fie ea și călugăriță, într-o mănăstire de bărbați contravenea flagrant tuturor pravilelor monahale răsăritene. Erau totuși așezăminte monahale în care coexistau două obști, una de călugări și alta de călugărițe. La mănăstirea Râncaciov, călugărițele solicitau domniei, la 1648, să fie lăsate să locuiască cum au locuit și cu alți egumeni și călugări". Teofana monahia, mama lui Mihai Viteazul, și-a sfârșit zilele la o mănăstire de călugări – Cozia. „Jupâneasa Marina, soția stolnicul Sârbu, s-a retras la Tismana, unde a și murit. În 1647, urmașii ei contestau dreptul mănăstirii de a deține moșiile moștenite de la înaintașa lor, că n-au căutat-o călugării și n-au îngrijit-o". Uneori, însă, în ciuda faptului că persoana respectivă s-a călugărit, „copiii se obligau să o îmbrace, să o încalțe și s-o hrănească pe mama lor până la moarte". O astfel de mărturie poate să sugereze și faptul că nu toți care se călugăreau intrau propriuzis în mănăstiri. Deseori, cum o dovedește și un document anterior domniei lui Matei Basarab, călugărirea era doar o problemă de raporturi de familie și de patrimoniu: doi frați, Ștefan – călugăr și Nectarie – diacon, continuă să locuiască împreună, până la moarte, pe moșiile date prin testament Patriarhiei din Alexandria, într-o obște sui-generis, în care cel dintâi a fost călugărit și îmbrăcat în mohaism de cel de-al doilea. Să consemnăm și faptul că, în vremea lui Matei Basarab, comportamentul elitei sociale feminine în monahism nu se rezumă, ca în cazul bărbaților, la implicarea în problemele patrimoniale. Unele călugărițe nu renunțau nici la privilegiul maternității. Din mănăstirea în care viețuiește, Pauna, fosta jupâneasă a marelui logofăt Nica și călugărița cu numele de Paisia, plătește datoriile fiului ei, spătarul Preda, eliberându-l din închisoare. Monahia Efimia vinde episcopului Ignatie al Râmnicului o țigancă și – mărturisește ea – „mai mult o am dat-o pentru păcatele mele, că am căzut la un păcat în călugăria mea, de am făcut un copil". Deși episcopul a adus-o cu mare scârbă la episcopie, făcându-i și liturghie timp de 40 de zile, cel dintâi martor în zapisul de vânzare al Efimiei este chiar fiul ei, Sima. Putem constata, din aceste documente, ca și din altele, că elita socială intrată în monahism se bucură de conservarea intactă a privilegiilor statutului mirenesc. Pe de altă parte, o elită monahală, egumenici, își creaseră, după modelul boieresc, un stil de viață similar, beneficiind adesea de un statut comparabil ca cel al episcopului. Uneori, cum este cazul mănăstirii Argeș, egumenul primise dreptul domnesc de a exercita pârcălăbia târgului și de a judeca, deci, între altele, cazurile de mortasipie (delictele de moravuri). Dacă erau îndrituiți s-o facă e mai greu de stabilit. Într-un document din 1649 orășenii din Câmpulung îi învinuise pe câțiva monahi că umblă cu femeile lor, „făcând mănăstirea și călugării de râs și de mascara". Cu toate certele avantaje pe care le prezenta traiul în mănăstire, vocația monastică a boierimii era de un nivel modest, ceea ce confirma teza ruralizării clerului în Țara Românească. În schimb, pentru păturile de jos, călugărirea putea să însemne o șansă în plus de schimbare a condiției economice, culturale și uneori chiar sociale. Cum este, de exemplu, cazul mitropolitului Ștefan. Fiu de răzeși din Râmești, a devenit pisar la mănăstirea Bistrița munteană, călugăr și mai apoi egumen la Tismana, episcop al Buzăului și mitropolit (1648-1653). El ilustrează perfect concepția despre „blagorodie" (noblețe) expusă în Pravila cea mare (Târgoviște, 1652): noblețea nu stă în naștere ori în averi, ci în avuțiile creștine cu care omul știe să se împodobească. Judecând care erau aceste virtuți care i-au asigurat ascensiunea: ele constau în abilitatea de a administra cu chibzuință, dinamism și eficiență un patrimoniu cu nimic diferit de cel al unei averi boierești: moșii, iazuri, mori, livezi, români, țigani. Calea ascensiunii a rămas întotdeauna deschisă în Țările Române pentru monahii proveniți din păturile de jos. Ceea ce nu se întâmpla în țările vecine. În Serbia, de exemplu, încă din 1330, le era interzis fiilor de țărani accesul la demnități eclesiastice. În încheiere, putem afirma că în epoca lui Matei Basarab elita socială și cea spirituală (consacrată) formează două structuri paralele, două domenii de putere diferite. Ele vor putea fi mai bine definite când se vor lămuri, în lumina unor noi surse de documentare, alte două cupluri de relații: boierime - domnie și Biserica-domnie. ■

Viorel **Dolha**

Transnistria – țara nimănui (3)

Transnistria a avut dintotdeauna același rol în planurile imperiale rusești: de avanpost și de cap de pod militar spre Europa civilizată. Astăzi, Noua Rusie își impune poziția la granița cu NATO printr-o politică agresivă, de forță. Documentarul, a cărei ultimă parte o publicăm în acest număr al revistei rost, prezintă istoriografic soarta acestei fîșii de pămînt transnistrean, rîvnită și folosită de-a lungul secolelor într-un singur scop: strategic.

Toponimia confirma românitatea Transnistriei

Iată în continuare o serie de nume ale localităților de dincolo de Nistru: Singuri, Volosovca, Cioban, Beseni, Volosschie, Cărăcinți-Valahi, Cotiujani, Ușita, (lîngă izvoarele Bugului); Glodoasa, Troianca, Mamaica, Adabași, Alexandria, Perepelitino, Santuia, Mălai (pe lîngă Kirovograd); Buric, Fundescleevca, Vîrșați, Curecni (între Cigirin și Novomirgorod); Babanca, Burta, Tecucica (lîngă Novoarhanghelsk); Răzmerița, Selari, Moldovca, Moldovscaia, Odaia, Moldovanca (lîngă Olviopol); Arcași, Cantacuzinca, Moldovca Brașoveanovca, Pădureț, Urîta, Șerbani, Arnautovca (lîngă Voznerensk); Baraboi, Grădinița, Dobrojeni, Grosulovo, Moldovanca (lînga Odessa); Coșuri, Gușa, Șura-Bondureni, Buda, Soroca, Chisleac, Bursuci, Odaeva, Șura (lîngă Gaisan) etc.

În 1893, Th. Burada menționează următoarele sate moldovenești din gubernia Cherson: Iasca, Grădinița, Sevartaica, Belcauca (spre Ovideopol), Mălăiești, Floarea, Tei, Coșarca, Buturul, Perperita, Goiana, Siclia, Corotna, Cioburceni, Speia, Caragaciu, Taslac, Doroțcaia, Voznisevsca (pe Bug), Moldovca și Cantacuzinovca. Același Burada găsește, în 1906, în Podolia satele românești: Lescovăț, Ruda, Ivăneț, Rogozna, Studenita, Ușița, Lipciani, Serebia, Busa, Coșnița, Grusca, Ocnița, Camenca, Lăpușna, Sărăței, Rabnița, Botușani, Pietrosul, Slobozia, Domnița, Balta, Moșneagul, Senina, Bursucul.

Tot atunci, potrivit statisticilor oficiale, trăiau în Cherson și Podolia 532.416 de români, în Ecaterinoslav 11.813, iar în Taurida (Crimeea) 4.015. Aprecierile asupra cifrelor reale merg pînă la 1.200.000. La mijlocul secolului XIV, în Transnistria existau peste 400 de sate curat românești.

Alexis Nour (care a identificat în Transnistria o localitate „Nouroaia“) numește ca ultime sate ale zonei compact românești spre răsărit Glodoși – cam la aceeași paralelă cu Cernăuțiul și Șerbani – la o paralelă cu Iașiul însă la 200-250 km de la Nistru. Acesta a găsit în Kiev un liceu care purta numele celui care îl întreținea prin donații uriașe: „Pavel Galagan“. La fel de vestiți erau cei din familiile Funduclea (numele îl purta și o stradă în Kiev), Cordunean, Frunzetti, Măcărescu, Bontaș, Gredescu.

Dintre numele de ape din Transnistria amintim Tiligul, Ingul, Inguletul, Baraboi, Voloșica, Balacliica, Berezan, Cuciurean, Tigheci, Putred, Soroca, Ocnița, Darla, Udici, Sahaidac (veche denumire pentru desagă), Moldovca, Bușa, Tătrani, Humor, Merla, Ușița.

În 1918, Transnistria cînta „Deșteaptă-te, române!“

Între 1909 și 1913, ieromonahul Inochentie a condus în Transnistria, la Balta, o „mișcare“ pentru reintroducerea limbii române în biserică. Zeci de mii de moldoveni veneau în pelerinaj la Balta unde li se vorbea și li se împărțeau gazete în limba lor. Deși apărat de țărani (60 vor cădea uciși), Inochentie este ridicat de cazaci și închis. Autoritățile vor permite însă folo-

sirea limbii române în biserici. În 1914, Austria promitea României „toată Basarabia cu Odessa", promisiune ce o va reînnoi. Prezența voluntarilor ardeleni și bucovineni în Ucraina a avut un rol benefic în redeșteptarea conștiinței naționale la românii din Imperiul țarist. Ofițerii români vor desfășura o vie activitate culturală atrăgînd de partea lor studenții din Kiev. La Odessa se aflau 40.000 de ostași și ofițeri români din armata rusă, care vor avea și ei o puternică înrîurire asupra studenților din Odessa și împreună vor organiza un congres la 23 martie 1917. În ziua de 18 aprilie a aceluiași an, la Odessa a avut loc o manifestare a soldaților români la care au luat parte 12.000 de ostași și studenți basarabeni și transnistreni. La 9 aprilie ziarul „Cuvînt moldovenesc" publicase programul P.N.M., care cuprindea printre altele și drepturi naționale pentru românii de dincolo de Nistru, iar la 14 aprilie se înființase „Asociația învățătorilor moldoveni din Basarabia și de dincolo de Nistru". Congresul învățătorilor români din Rusia, ținut la Odessa, a cerut pentru transnistreni serviciu religios, școli, inspectorat școlar, episcopie la Dubăsari, seminar la Odessa, toate în limba română.

„Pe noi cui ne lăsați?"

În ședința Radei ucrainene, deputatul transnistrean Ion Dumitrașcu va protesta împotriva pretențiilor Ucrainei asupra Basarabiei. Dumitrașcu împreună cu Ion Precul și Valeriu Cicate vor conduce „Deșteptarea – societate națională a românilor din Ucraina" înființată la Kiev la 26 noiembrie 1917.

Congresul ostășesc moldovenesc de la începutul lui noiembrie 1917 din Chișinău a avut pe ordinea de zi la punctul 8 „Moldovenii de peste Nistru" și a hotărît că în Sfatul țării, românii de peste Nistru să dețină 10 mandate. S-a mai cerut Ucrainei să recunoască românilor de peste Nistru, din Caucaz, din Siberia aceleași drepturi pe care Basarabia le recunoaște minorităților etnice. Chișinăul mai cerea administrațiilor transnistrene să notifice numărul copiilor români de vîrstă școlară. La acest congres țăranul transnistrean Toma Jalbă a întrebat „și cu noi, care trăim pe celălalt mal al Nistrului, cum rămîne, fraților, pe noi cui ne lăsați?".

La 17 decembrie 1917 s-a organizat un Congres al românilor transnistreni la Tiraspol, precedat fiind de adunări pregătitoare la Tiraspol la 16 noiembrie și Grigoriopol la 21 noiembrie, hotărîndu-se ca fiecare sat să trimită doi delegați. Ținut sub semnul tricolorului, Congresul a votat pentru crearea de școli naționale cu predare în limba română și alfabet latin; introducerea limbii române în biserici, Justiția în limba băștinașilor, medici români la sate, moldovenii să facă armata în oastea națională și alegerea a opt reprezentanți în Rada ucraineană. S-a mai hotărît tipărirea de gazete, împărțirea moșiilor la țărani și să se facă tot posibilul ca Transnistria să fie alipită Basarabiei. Și cum nu știau dacă Basarabia va lupta pentru această alipire, sublocotenentul transnistrean Bulat atenționa: „Dacă vom lăsa Ucraina să taie o ramură azi, alta mîine, din copacul nostru va rămîne buturuga". Trimisul Radei ucrainene a urat în încheiere „Slavă Moldovei slobode!".

Comitetul Național Român ales a deschis 52 școli românești, Rada ucraineană a aprobat manualele românești tipărite la Chișinău cu litere latine, Consiliul Zemstvei din Tiraspol a început să introducă și în Administrație și în Justiție cunoscători ai limbii române. Timotei Pleșca și Toma Jalbă au organizat batalionul românesc, ostașii primind echipament, armament, cazarmă. Cadrele didactice nu au fost silite să urmeze cercurile de vară în limba ucraineană, ci 30 dintre ele au urmat cursuri la Chișinău. În satul Lunca s-a jucat chiar „Piatra din casă" de Vasile Alecsandri. Pînă ce teroarea bolșevică va pătrunde peste tot, pe alocuri, în școli și în 1919 se mai cănta „Deșteaptă-te, române!".

La 9 ianuarie 1918, deputatul Ion Precul, moldovean din stînga Nistrului, ia cuvîntul în Rada ucraineană și cere drepturi egale pentru compatrioții lui. Se preconiza un Congres general al românilor din Ucraina în iunie 1918, dar abia în decembrie 1919, la o Adunare națională, se pune problema organizării lor într-un stat național. La 21 martie 1919, în urmărirea bandelor bolșevice, românii trec Nistrul și ocupă pentru scurt timp Tiraspolul și Razdelnaia.

La Conferința de pace de la Paris, România nu a reclamat Transnistria și rămîn de domeniul istoriei motivele pentru care dezrobirea fraților transnistreni nu s-a înfăptuit atunci, fiind siliți să înfrunte încă o epocă de suferințe. După spusele lui Dominte Timonu (născut în Mahala lîngă Dubăsari, membru

➪

mai apoi al Fondului Literar al Uniunii Scriitorilor din România) perioada a fost „mai grea și mai cumplită“.

Într-o cuvîntare ținută la Varșovia, în noiembrie 1920, Take Ionescu spunea că „600.000 de români trăiesc dincolo de frontiera estică“. În aprilie 1920 încep mari revolte țărănești, răsculații conduși de Tutunica ocupă Balta, răscoala întinzîndu-se în raioanele Codama și Ananev (raion despre care „Marea enciclopedie rusă“ spunea că „moldovenii sînt locuitorii autohtoni ai raionului“). În 1922, sub conducerea lui Chirsulă, revolta a reizbucnit. După înăbușirea în sînge a acestora s-au făcut deportări în masă.

Un stat românesc între Rusia și România Mare

După declarația din 3 august 1923 a Guvernului Sovietic privind naționalitățile și libera folosire a limbii materne, și ca urmare a tendințelor brutale de ucrainizare, la 3 septembrie se întrunesc la Balta delegații satelor românești. Ucrainenii au făcut opoziție la organizarea unei republici autonome. Și totuși, la 12 octombrie 1924, se crează Republica Autonomă Socialistă Sovietică Moldovenească, în cadrul Ucrainei, capitala fiind Balta, iar din 1928 Tiraspolul, cu granița vestică fixată declarativ pe Prut. La Barzula, în aprilie 1925, Congresul Pan-Moldovenesc a fixat granițele și Constituția recunoscută de ucraineni la 10 mai.

Cu o suprafață, în 1934, de 8.434 kilometri pătrați și o populație de 615.500 locuitori (din care 80% români), noua republică cuprindea raioanele: Balta, Barzula, Camenca, Crut, Dubăsari, Grigoriopol, Ananiev, Ocna Roșie, Rabnița, Slobozia, Tiraspol. A fost creată pentru a ațîța pe nemulțumiții din Basarabia. Vintilă Brătianu considera cu luciditate: „Crearea unui stat român între Rusia și noi“ va permite dezvoltarea în URSS „a unei vieți naționale românești“.

Moștenirea lăsată de țarism era înfiorătoare: populația analfabetă, școli de limba maternă lipsă, conștiința națională stinsă, oamenii în mare parte neștiind de unde se trag și cine sînt. Demn de menționat că în RASSM nu s-a vorbit totuși despre „limba moldovenească“, ci despre română. Reiese din paginile săptămînalului „Plugarul roșu“, care, la 21 august 1924, relata: „S-a hotărît ca în școale, case și în așezăminte de cultură românească să se întrebuințeze limba românească“.

În RASS Moldovenească au funcționat 145 școli românești gimnaziale, 18 școli românești de rang liceal, institut agronomic, unul pedagogic și politehnica, cu o populație școlară românească totală de 24.200 din care 800 studenți. Din 1933 se introduce alfabetul latin. Apar publicații cum ar fi: „Plugarul roșu“, „Moldova Socialistă“,

,,Comsomolistul Moldovei", ,,Moldova literară", ,,Octombrie", ,,Scînteia Leninistă". Mai existau stație radio la Tiraspol, Corul de Stat ,,Doina", teatrul de stat și secție română la școală teatrală din Odessa, institut de cercetări științifice. Tînăra republică avea un Congres General al Sovietelor, parlament local, guvern și chiar un președinte de republică.

Prigoana stalinistă

În 1937 însă, intelectualitatea din RASS Moldovenească a fost acuzată că a făcut jocul dușmanului de clasă, fiind exterminată în mod barbar. Începînd cu întregul guvern al republicii și terminînd cu inimoșii scriitori transnistreni între care: Nicolae Smochină, Toader Mălai, Nicolae Țurcanu, Simion Dumitrescu, Petre Chioru, Mihai Andreescu, Mitrea Marcu, Alexandru Caftanachi, Iacob Doibani, Ion Corcin, Dumitru Bătrîncea, Nistor Cabac. Atrocitățile staliniste au mers pînă acolo încît în satul lui Toma Jalba (Butor-raionul Grigoriopol) au fost împușcati 167 de bărbați din cei 168.

Din cauza colectivizărilor forțate și închiderii bisericilor (încheiate în 1938) a avut loc un adevărat exod peste Nistru atît de intens încît a fost nevoie de un lagăr pentru refugiații transnistreni, iar numărul intelectualilor originari de dincolo de Nistru ajunsese atît de mare încît la Chișinău, Cluj și Iași, apar reviste ale acestora: ,,Tribuna românilor transnistreni" condusă de St. Bulat, ,,Transnistria" – redactată de Ilia Zaftur, respectiv ,,Moldova Nouă" redactată de N. Smochină. Grănicerii ruși trăgeau fără milă în cei pe care îi descopereau trecînd Nistrul. Astfel de evenimente erau obișnuite, însă la 23 februarie 1932 a fost un adevărat masacru fiind uciși 40 de bărbați, femei și copii, fiind un subiect de discuție în Parlament și în presă internă și internațională.

Sfîșierea Transnistriei

Înainte de 28 iunie 1940 și în zilele următoare se vorbea despre reunirea noilor teritorii dintre Prut și Nistru cu RASSM. Agenția RATAU transmitea din Balta despre mitingul consacrat susținerii ,,întrunirii poporului basarabean cu poporul RASS Moldovenești." Ecouri ale intenției CC al PC din URSS din 11 iunie 1940 se regăsesc în paginile Moldovei Socialiste din 13 iulie 1940: ,,Cu mare bucurie am aflat noi că Sovietul Comisarilor Poporului din CC al PC Unional au susținut rugămintea organizatorilor Moldovei și au intrat cu propunere în Sovietul Suprem al URSS de a întruni locuitorimea Basarabiei cu locuitorimea RASSM și organiza Republica Confederativă Socialistă Sovietică Moldovenească".

Kremlinul comandase culegerea de date în vederea luării hotărîrii privind structura administrativ-teritorială a RSSM. Un asemenea raport, datat 15 iulie 1940 și semnat A. Scerbacov, propune cedarea dintre județele basarabene doar a Hotinului (care împreună cu Cernăuțiul să aparțină Ucrainei), iar din RASSM să cedeze Ucrainei doar raioanele Balta și Pesceansc. Viitoarea Moldovă urma să aibă cinci regiuni: Bălți, Chișinău, Bender, Akkermann și Tiraspol cu raioanele Ananiev, Valea Hotului, Grigoriopol, Dubăsari, Camenca, Codama, Cotovsc, Ocna Roșie, Rabnița, Slobozia, Tiraspol și Cerneansc). Regiunea Tiraspol ar fi avut 518.385 de locuitori.

Conducerea fostei RASS Moldovenească propune și ea cedarea către Ucraina, pe lîngă Bucovina de Nord, doar a Hotinului, Cetății Albe și Chiliei, iar de la est de Nistru să fie cedate doar raioanele Codama, Baltă și Pesciana.

Prin președintele Sovietului Suprem al Ucrainei, M. Greciuha, Kievul cerea, la 22 iulie 1940, ca Ucrainei să-i revină pe lîngă Bucovina de Nord, Hotin, Akkermann, Chilia și Ismail, Bolgradului și opt dintre raioanele RASSM (Codama, Balta, Pesciana, Ananiev, Valea Hotului, Ocna Roșie, Cerneansc, Kotovsk). Deși în urma analizării propunerilor Ucrainei și RASSM, A. Gorkin, secretar al prezidiului Sovietului Suprem îi propunea lui G. Malenkov (secretar al CC al PCUS) să se adopte varianta RASSM, la 2 august 1940, Sovietul Suprem a adoptat legea formării RSSM în varianta propusă de Ucraina.

La 10 mai 1941 se respingeau demersurile cetățenilor din următoarele localități transnistrene de a trece din componența Ucrainei în componența Moldovei: Timcov (raionul Codama) Stanislavca (raionul Kotovsc), Culmea Veche (raionul Kotovsc), Grebenichi și Slaveano-Serbca (raionul Grosu). Sînt aprobate doar cererilor satelor Dorotcaia Noua și Sadovo (raionul Ocna Roșie).

Iată cîteva dintre numele localităților din fosta RASSM ➪

Foto: Bogdan Onofrei

care treceau la Ucraina: Lunga, Hartop, Visterniceni, Borş, Dabija, Cîrleşti, Serpa, Culmea Veche şi Nouă (raionul Bîrzu); Valea Hoţului, Tocila, Grecu, Perişori, Handrabura, Şalpani (raionul Nani); Păsat, Holmu, Pîrlita, Păsăţel, Mironi, Banzari, Bursuci, Moşneanca, Raculova, Herbina (raionul Balta), Budai, Buza, Strîmba, Broşteni, Slobozia, Buchet, Timcau, Ploti, Şerbi (raionul Crutai); Ocna Roşie, Clăveni, Tiscolung, Tiscol, Odaie, Ideia, Coşari, Dihori, Mironi, Slobozia, Dubau, Tabuleanca, Sahaidac, Topală, Ciorna, Perlicani, Basarabia, Bahta, Mălăieşti, Ilie, Brînză, Untilovca, Găvănosu (raionul Ocna Roşie). Multe din numele româneşti vor fi schimbate: Bîrzu în Kotovsk, Mărculeni în Dimovka, Voloşca în Pisariovka, Întunecata în Svetloe, Nani în Ananiev, Vrabie în Vradievka, Valea Hoţului în Dolinskoie, Mălai în Karataevka, Urîta în Elenovka etc.

Numele moldovenilor au fost ucrainizate şi ele: Sandu, Rusu, Buzatu, Cherdevara au devenit peste noapte: Sandulenko, Rusulenko, Buzatenko, Kerdevarenko.

Sub administraţie românească

Între 19 august 1941 şi 29 ianuarie 1944, România a avut sub administraţie temporară „Transnistria“ ce se întindea între Nistru şi Bugul de pînă la limanul Niprului, iar în nord pînă la apa Niomjai şi a Rovului. Teritoriul, în suprafaţă de 44.000 kilometri pătraţi şi cu o populaţie de 1,2 milioane de locuitori, a fost împărţit în 13 judeţe: Ananiev, Balta, Berzovca, Dubăsari, Golta, Jugastru, Movilău, Oceacov, Odessa, Ovidiopol, Rabniţa, Tiraspol, Tulcin. În vederea deschiderii şcolilor la 1941, primarii urmau să consulte imediat obştile locale spre a stabili limba de predare a învăţămîntului (rusă sau română) după alegerea obstei. Păstrînd vechea împărţire în 64 de raioane, din cei 1623 funcţionari, doar 398 proveneau din România. Din cele peste 1000 de biserici desfiinţate de comunişti, în 1943 nu erau încă reparate decît 76. Alături de 219 preoţi localnici mai slujeau 250 de preoţi din România. S-au organizat cursuri pentru 800 de cadre didactice, româneşti din Transnistria, apar publicaţii ca „Transnistria“, „Glasul Nistrului“, „Bugul“, „Gazeta Odessei“, „Ţara Bugului“, „Molva“. La Tiraspol s-a înfiinţat liceul

românesc „Duca Vodă“, iar cinematografe s-au deschis în Tiraspol, Ananiev și Odessa. Reprezentații cinematografice au avut loc în toate satele Transnistriei. În satul Hîrjău au fost repatriați români din Kuban (504 familii de dincolo de Bug au fost repatriate între Prut și Bug la începutul acțiunii). Din relatările bulibașei Coca din Sintești – Ilfov, pe malul Bugului era amenajat un fel de lagăr unde au fost adunați 2.600 de țigani.

În 1944, o dată cu înaintarea frontului, cea mai mare parte a Transnistriei a fost încorporată în RSS Ucraineană, iar raioanele Camenca, Rabnița, Dubăsari, Grigoriopol, Tiraspol, Slobozia în componența RSS Moldovenești, situație existentă și în prezent.

O Românie extrem-orientală

În 1966, R. Udler precizează că 240 de localități cercetate în cadrul Atlasului Lingvistic Moldav se aflau în Ucraina (Transcarpatia, Cernăuți, Odessa, Nicolaev, Kirovograd, Dniepropetrovsk, Zaporojie, Donețk, Lugansk), în RSSA Abhazia, în Khirghizia. Mai existau materiale necartografiate și pentru Omsk și Primorsk. V. Buescu aduce date noi privind diaspora românească de peste Ural. În regiunea Orenburg și Turgai există sate pur moldovenești. În satul Berdianski locuiesc basarabeni ce mai întîi fuseseră colonizați în Simferopol. În satul Abiarski a întîlnit familii cu numele Septechita. În regiunea Samarkand există un sat exclusiv moldovenesc, iar în satul Orheievka din Semipalatinsk trăiau coloni din Orhei. Sate românești există în jurul Omskului și Akmolinskului și în regiunea Tansk. În jurul orașului Irkutsk există români, unul dintre satele în care aceștia sînt concentrați fiind Ceremskov. Lîngă Vladivostok pe fluviul Usuri există sate ca Teiul, Zămbreni, Bogatarca, Kișinovka, Bălcinești, Dunai, Basarabia Nouă, Logănești cuprinzînd la 1968, 30.000 moldoveni. Pe Amur, lîngă Habarovsk, există sate ca Inul, Aur, Dunărea. În Manciuria trăiau înainte de război 20.000 de români. S-au semnalat pescari români din Primorsk care au cerut azil în Japonia.

Între multele valuri de deportări, emigrări, colonizări ale românilor spre est, un rol important l-a avut și strămutarea în Siberia și Kazastan între 1906-1914 a 60.000 de basarabeni și crearea unei adevărate Românii extrem-orientale.

Destrămarea URSS nu le-a folosit românilor din Transnistria

Recensămîntul din 1989 din Ucraina atestă prezența românilor la est de Nistru, în regiunea Odessa, care cuprinde însă și sudul Basarabiei (149.534), Nikolaev (16.673), Kirovograd (10.694) și alte regiuni (73.128). Există, în 1992, la Odessa o Societate Culturală Românească „Luceafărul“ care edita și un săptămînal cu același nume condus de Vadim Bacinschi. Maria Mărgărit din Ananiev spunea despre acest săptămînal că este un „alin pentru durerea ce mă încearcă“ și că „ne dor schimbările cărora au fost supuse cîndva denumirile satelor noastre“ și vorbește de „existența de veacuri a noastră pe aceste locuri“.

Interesele rusești în zonă – a căror expresie este conflictul început în 1992 și tendințele centrifuge continuate pînă în prezent – împiedică accesul la viața națională măcar pentru românii transnistreni din raioanele Moldovei. Dacă la început 26.000 de elevi din Transnistria au cerut grafie latină, în urma presiunilor rusofonilor au rezistat doar școlile nr. 20 din Tiraspol (despre care T. Tabunscic vicepreședinte, al Societății „Transnistria“, anunța că a crescut de la 30 la 700 de elevi); nr. 4, 17, 18, 19, din Bender (Thighina) și nr. 12 din Rabnița. În întreaga Transnistrie moldovenii constituie 40% din populație (rușii și ucrainenii reprezintă doar 22, respectiv 28%); în Tiraspol unde, în 1940, românii formau 65% din populație, în 1989 reprezentau abia 12%.

Cu gîndul la acești bravi români transnistrieni va fi zis probabil Corneliu Coposu că „integritatea noastră teritorială pînă la frontierele estice ale neamului este o obligeție sfîntă, ca a XI-a porunca a decalogului românesc“.

Autoritățile autoproclamatei Republici Moldovene Transnistrene de azi controlează pe lîngă raioanele de la est de Nistru și orașul Tighina care este în Basarabia. În 1992, după ce armata Moldovei a intrat în Tiraspol, a primit ordin de la Snegur să se retragă. Ostașii au plîns de necaz. Chișinăul este îndreptățit conform dreptului internațional să restabilească ordinea constituțională în zonă, însă a avut și are niște ezitări cel puțin suspecte. ■

Corina **Bistriceanu**

Ipostazele femininului

La febrila căutare a reperelor identitare de către aceia dintre noi cărora ne vine tot mai greu să ținem piept „tranziției“ dinspre tot spre orice, există și soluția rememorării unei ipostaze pe care ne grăbim adesea să o renegăm: societatea țărănească. Rubrica de față dorește să readucă în memoria obosită a oamenilor modeni care suntem modurile de existență ale țăranilor care am fost. În aceste reîntoarceri se pot descoperi temeiuri și încredințări care să ne ajute în rezolvarea absurdului copleșitor – trepidant-halucinant – al vieții. De pildă, spre clarificarea „problemei“ femeii, supusă astăzi, se spune, arbitrariului răuvoitor și perfiziei politice a voinței bărbatului, vom aduce câteva date referitoare la condiția femeilor în societățile tradiționale.

Prima femeie – Pandora, cea dăruită de zei

Prima femeie nu se naște niciodată în același timp și prin același act cu întâiul bărbat. Vechii greci mărturiseau apariția celei dintâi femei curând după momentul despărțirii lumii zeilor de ce a oamenilor, la sfârșitul vârstei de aur. După ce Prometeu, în urma primului sacrificiu, a împărțit carnea victimei în două grămezi inegale, una, cea mai mare, de oase învelite în grăsime, iar cealaltă, mai mică, de carne, ascunsă însă sub măruntaiele respingătoare, zeii au fost puși să aleagă. Marele Zeus nu avea cum să fie păcălit de stratagema rudimentară a titanului, și tocmai de aceea a știut, alegând mormanul de grăsime, că, o dată cu acceptarea cărnii ca substanță a făpturilor pe care vroia să le protejeze, Prometeu le va fi supus legii perisabilității, a pieirii. Cu toate acestea, intenția meschină a titanului i-a mâniat pe zei, care s-au hotărât să riposteze prin păstrarea secretului focului sacru în sfera divină. Tot Prometeu, apărătorul oamenilor, le va procura acestora, printr-un furtișag, scânteile care vor lumina și încălzi pământul. Înșelăciunea lui are de astă dată consecințe mult mai nefericite. Răzbunarea părintelui zeilor a fost, la rândul ei, perfidă. El le menește muritorilor „o pacoste pe care toți/Cu dragă inimă primind-o, spre răul lor s-o-mbrățișeze!“[1]. Aceasta va fi prima femeie, Pandora, al cărei nume se tălmăcea prin „cea dăruită de toți zeii“, căci, în desăvârșirea intenției lui Zeus, după ce făurarul Hefaistos îi va modela trupul din lut amestecat cu apă, toți ceilalți olimpieni o vor înzestra: „Atena/S-o-nvețe cum să țeasă pânza cu măiestrie-mpodobită/Reverse Afrodita de-aur, pe creștetu-i, tot harul ei – /Cumplitul dor și năzuința ce-ți lasă trupul fără vlagă – /Iar crainicul Hermes, călăul-lui-Argus, a primit porunca/Să-i dea o inimă câinoasă și-o fire veșnic prefăcută.“[2] Pandora va fi, așadar, cea care, ca zestre, aduce oamenilor nu numai întinarea nobilei lor seminții (întâii oamenii au fost făuriți de zei din metale rare, aur, argint, aramă, iar cea din urmă generație, cea mai nevrednică, din fier) cu lutul pieritor, lipsit de noblețe, dar și toate relele, muncile istovitoare și molimele care accentuează nimicnicia pământenilor.

Femeia este, așadar, la greci, un adevărat agent al răului, cu o natură inferioară și străină de cea a bărbatului, oarecum temută de acesta din pricina potențialului său distructiv, care se manifestă, totuși, numai sub voința neîndurătoare a sorții sau a zeilor. Ea nu se identifică, cu alte cuvinte, cu răul în sine, căci este lipsită de voința malefică. Grecii își izolau soțiile în gineceu, nu le acordau dreptul de a vorbi în adunări sau de a purta arme. Cu toate acestei, cele două mari epopei și o mare

[1] Hesiod, *Munci și zile*, 57-58. Trad. de Ion Acsan.

[2] *Idem*, 64-68.

parte din tragediile grecilor au în centru personaje feminine: Elena și Andromaca, Penelopa și Calipso, Hecuba, Electra, Ifigenia, Antigona, Medeea, troienele și bacantele lui Euripide, ca să nu pomenim de Lysistrata lui Aristofan. Rolul femeii în Grecia veche era acela de păstrătoare, de păzitoare a căminului familial; soția era simbolul stabilității. Numai din pricina trădării acestei meniri de către Elena, la îndemnul necugetat al lui Paris, este dezlănțuit infernul războiului troian. Și numai din datorită virtuoasei și statornicei Penelopa, Odiseu găsește drumul spre casă, în ciuda obstacolelor Odiseei. Este grăitor, pentru acest din urmă caz, că iatacul Penelopei, camera de refugiu a doritului său soț (și să ne amintim de câte ori îi aflăm pe eroii troieni căutând alinarea trudei războinice în paturile nevestelor) era clădit pe rădăcina unui „măslin cu frunze late/Vânjos și verde, gros la trunchi ca stâlpul“ (*Odiseea*, XXIII, 234-235), a cărei tulpină, netezită „cu șart și drept pe ciripie“ chiar de către erou, (*idem*, 243) a devenit picior de pat. Crivatul nu putea fi, astfel, mișcat, după cum nici Penelopa nu a putut fi ademenită de tinerii pețitori să-și abandoneze căminul.

Eva și urmașele sale

În filiație indirectă cu mitologia greacă, doctrina creștină rezervă, la rândul ei, femeii o condiție inferioară față de cea al bărbatului. Totuși, în mitul creștin această condiție este sensibil îmbunătățită, căci cei doi împărtășesc aceeași substanță telurică, femeia fiind plăsmuită din coasta întâiului om. În mitologia populară românească scenariul biblic este urmat aproape total. Faptul că provine dintr-o creație considerată desăvârșită îi poate da atributul perfecțiunii, dar nu îi anulează statutul de creație secundară, cu rang inferior, asemănător celui pe care îl au copii în fața genitorilor lor. «Și a zis Adam: „Iată, aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său.“» (*Facerea*, 2, 23). În creștinism, așadar, bărbații ar trebui să recunoască în femeie propria lor natură, propria substanță, chiar dacă aceasta se află, cumva, împuținată. În pofida acestei consubstanțialități consacrate ferm de Vechiul Testament, catolicii și protestanții au considerat multă vreme femeia drept o natură străină, ostilă lumii bărbătești, înălțată prin morală creștină mult deasupra statutului de ființă carnală. De altminteri, încă de la începuturile creștinismului, din secolul IV, noua morală intervine cu severitate pentru a izola femeia într-un spațiu al circumspecției, ba chiar al, panicii. Problema femeii păcătoase nu este cea mai

[3] Vezi Georges Duby, Philippe Ariès, *Istoria vieții private*, vol. I-VI, București, Ed. Meridiane, 1994.

➪

nouă din cele pe care morala recentă le ridică. După cum vom vedea, aceasta este preluată și rezolvată în mod asemănător în cadrul societăților tradiționale, prin aplicarea unei morale comunitare ce nu ține neapărat de canoanele bisericești. În Evul mediu, în occidentul european se considera că femeile, „mai slabe și mai înclinate spre păcat, trebuiau ținute în frâu“[3] de conducătorul casei (*caput mansi*), care avea drept de viață și de moarte asupra soției, surorilor, fiicelor și văduvelor sau orfanelor celorlalți bărbați din neamul său. Nu se punea la îndoială conduita sau statutul care se cuveneau femeilor, ci chiar natura lor. Întreaga fire femeiască era contaminată de păcat, de aceea nici o slăbiciune nu le putea fi îngăduită, căci fiecare abatere de la morală putea fi asemenea unei porți imense spre infern, întâi abia întredeschise, dar care oricând se putea prăvăli sub năvala răului. Femeile erau așadar chiar primejdia prăbușirii lumii credincioase, așa cum, în mitul creștin al prăbușirii, al separării lumii divine de cea profane, Eva este unealta șarpelui, maleficul întruchipat. Moraliștii bisericii creștine se pare că au omis lipsa voinței distructive care se regăsește la Eva, ca și în cazul Pandorei. Pentru aceștia, femeia era unul dintre acoliții lui Satan, la fel ca ereticii, musulmanii și evreii, o momeală pentru pierzania sexului tare. În secolul al XV-lea, autorul unui tratat intitulat *Malleus maleficarum* înfățișa astfel etimologia denumirii celui de-al doilea sex: *femina* provine de la *fe* și *minus*, traducându-se, adică, prin *cea fără de credință*. Demonismul părea că ține de însăși natura feminină, căci aceasta este „un diavol domestic“, „amazoană a diavolului“, care se înarmează din cap până în picioare cu frumusețea trupească pentru a porni războiul împotriva castității. Petrarca o descrie ca pe „un adevărat diavol, o dușmancă a liniștii, un izvor de sâcâieli, un prilej de gâlcevi de care bărbatul trebuie să se țină departe dacă vrea să trăiască în tihnă…“ și dacă, trebuie să adăugăm împreună cu predicatorii epocii medievale, vrea să se păzească de căderea în păcat; măcar să fi învățat ceva din greșeala lui Adam[4].

În evul mediu occidental, așadar, femeile erau excluse de la orice fel de manifestare publică. Singurul domeniu al vieții sociale în care le mai era permisă intruziunea era cel al romanelor galante, al iubirii cavalerești, care le idealiza frumusețea angelică. În rest, chiar și în ceea ce privește menirea lor casnică, erau suspectate de trădare și erau considerate asemenea unor făpturi periculoase, care trebuie ținute ocupate cu truda gospodărească pentru a nu da ocazia naturii lor distructive să se manifeste. ■

[4] Cf. Jean Delumeau, *Frica în Occident (secolele XIV-XVIII). O cetate asediată*, cap. X, București, Ed. Meridiane, 1986.

Sf. Iustin **Popovici**

Primejdia mărturisirii

Vorbeam cu cineva, un om bun, desigur, despre „celălalt“. De această dată, „celălalt“ era privit din punct de vedere religios; era cel neortodox: romano-catolic, protestant, musulman etc. Și vorbind noi despre „ceilalți“ care își zic creștini, i-am spus că nu sînt creștini, chiar dacă ei își zic așa. L-a deranjat afirmația și m-a întrebat triumfător, sigur pe argumentul subînțeles: „Ce, ei nu au Duhul Sfînt?“. Se vedea că este sigur de răspunsul afirmativ. „Nu. Nu au Duhul Sfînt“, i-am răspuns.

După un moment de blocaj din partea lui, discuția a continuat. El considera că poziția mea este una, să-i zicem, exagerat de dură; că trebuie să fii mîndru, trufaș, încrezut – ca să afirmi că „celalalt“ nu se mîntuiește, sau ca se mîntuiește doar în mod excepțional. El prefera să le lase și celorlalți șanse, chiar dacă s-au abătut de la adevăr în nenumărate puncte. „Și eu sunt păcătos, spunea el, deci cum aș putea să spun despre altul că nu se mîntuiește!? Este o mîndrie foarte la modă la noi, la ortodocși, să spunem că ceilalți nu se mîntuiesc, să ne lăudăm că noi sîntem deținătorii adevărului“. Recunoaștem ușor aceste cuvinte. Le-am auzit din gurile multor oameni care sunt îndoctrinați, conștient sau nu, de „ecumenism“. Și pare greu să răspunzi acestor lozinci pline de smerenie și înțelegere față de „celălalt“ dacă nu ai puncte de reper cu adevărat stabilite. Cel mai bun punct de reper este Hristos. I-am replicat, iubitului meu interlocutor, simplu, întrebîndu-l dacă își mai aduce aminte de Hristos, de ceea ce a făcut El pentru noi. Căci Hristos pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire, S-a pogorît din ceruri, S-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și S-a făcut Om. Și S-a răstignit, pentru noi, în zilele lui Ponțiu Pilat, fiind hulit, batjocorit, scuipat, bătut. Și sîngele Lui cel preasfînt a picurat în țărîna Palestinei și a fost călcat în picioare de oameni, cai, măgari și cîini; pentru a noastră mîntuire. Și S-a pogorît pînă la iad propovăduind sufletelor celor robite și a înviat a treia zi, după cum proorociseră Scripturile. Și a întemeiat Biserica, al cărei Cap și este. Tot pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire. Iar această Biserică este Trupul Lui; iar El fiind Calea, Adevărul și Viața, și Biserica Lui este stîlp și temelie a adevărului; este una, sfîntă, sobornicească și apostolească Biserică; iar porțile iadului nu o vor birui. Iar noi creștinii dreptcredincioși, sîntem cu toții un trup, căci din aceeași pîine mîncăm, adică din Hristos-Pîinea cea adevărată care S-a pogorît din cer. Și prin El, Pîinea cea adevărată și Adevărul Însuși, crește Biserica Lui,

formată din cei care vin la El să se vindece și Îl primesc pe El ca pe singurul medicament adevărat, cu tot ceea ce implică aceasta. „Ori dacă Hristos a făcut acestea pentru mîntuirea noastră, cum poți să crezi ca orice credință, orice religie, orice cult mîntuiește? Ce rost mai avea să vină Hristos?“. „Dar ei – a mai încercat prietenul să-și susțină părerea – nu vorbesc tot în numele lui Hristos?“... „Și? Oricine poate pretinde că vorbește în numele lui Hristos. Dar o și face? Chiar și diavolii pretind că vorbesc în numele lui Hristos. Dar este o minciună. Cînd vorbești în numele lui Hristos, nu-ți spui păreri personale, ci ceea ce spune Hristos. Ei nu fac aceasta, ei fie scot din cuvintele Lui ce-i deranjează, ori adaugă altele care practic anulează învățătura Sa. Prin aceasta, ei devin propovăduitori ai minciunii, lepădîndu-se de Hristos Adevărul“. Prietenul meu a fost uimit de concluzie. „De ce, mi-a zis el, să pun semnul egal între orice altă religie decît Ortodoxia și minciună? Chiar dacă sunt unele diferențe, chiar crezi că anulează orice har al «celorlalți»?“. „Nu contează ce cred eu, i-am răspuns, contează ce spune Dumnezeu. Ori în Scripturi stă scris clar că Hristos este Capul Bisericii, nu al «bisericilor». În Crez, mărturisim o Biserică, nu mai multe, deci nu există decît o Biserică mîntuitoare, cea care este stîlp și temelie a ADEVĂRULUI! Și, ca să ne întoarcem de unde am plecat, dacă ar mîntui și altele, nu mai era nevoie să vină Hristos. De aceea Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți au vestit Evanghelia în toată lumea. Pentru că și-au asumat iubirea jertfitoare a lui Hristos. Ei știau de la Dumnezeu că cel care nu crede în Iisus Hristos așa cum El S-a arătat a fi, nu se va mîntui. Și pentru că doreau și ei, cu Dumnezeu, ca toți oamenii să se mîntuiască, au încercat să-i aducă la cunoștința adevărului. Este foarte comod să te minți că și cei de alte religii se mîntuiesc. Nu mai trebuie să fii, atunci, creștin mărturisitor. Îți vezi de credința ta pentru tine și gata. Dar atunci, de ce S-a mai jertfit Hristos? Nu tocmai că să elibereze pe om din robia satanei, tatăl minciunii? Și acceptînd că și minciuna mîntuiește, nu consimt de fapt la lucrarea satanei?“... Prietenul meu a fost foarte ţncurcat. Recunoștea că Apostolii au propovăduit și răspîndit credința ca pe singura cale de mîntuire, dar îi era greu să gîndească altfel decît fusese obișnuit în anii de propagandă anticreștină din mass-media. Recunoștea că trebuie să urmezi exemplul Sfinților Apostoli, dar ... nu putea să o facă. „Ca să nu trăiești conform cu Adevărul este o problemă, i-am spus, dar de mărturisit, trebuie să-L mărturisești așa cum este. Cine greșește poate fi iertat, dar pentru cel ce stă împotriva Duhului Sfînt nu poate fi iertare“. ■

Foto: Bogdan Onofrei

Pr. Dan **Bădulescu**

O coincidență[1]: prima carte prin care am luat cunoștință de părintele Serafim Rose este *Ortodoxia și religia viitorului*, apărută în 1995, la Chișinău, și pe care eu am primit-o cadou în 1996.

Un model pentru convertiți

Haideți să plonjăm direct în lumea paradoxurilor. Pe vremea aceea, eram student la Teologie, la a doua facultate, dar, cetățean suedez fiind, stăteam în străinătate, în Suedia. N-am auzit în Suedia de părintele Serafim Rose, deși căutam și citeam și acolo. Foarte interesant! Acum m-aș gândi care ar fi motivul. Un motiv ar fi că, în Suedia, Ortodoxia este o zonă destul de mică și pricăjită și al doilea că mai este și foarte ecumenistă. Așa s-ar explica. În sfârșit, mi-a plăcut foarte mult cartea, m-am regăsit, eram pe aceeași lungime de undă și, între timp, am citit din ce în ce mai multe, și în engleză, colecția *The Orthodox Word*, plus *cărămida* aceea, *Not of This World*, a părintelui Damaschin Christensen, carte ce are vreo mie de pagini și care prezintă viața părintelui.

Părintele Rafail spune că omul din fire e ortodox și este cel puțin un paradox. Pentru mine. Iată de ce. Am fost numit *convertit*. Dacă m-au numit pe mine convertit, îl numesc și eu pe Danion Vasile și zic: „Uitați, alt convertit!“. A fost coleg cu mine. Dar cum ne-am convertit noi? Părintele Rafail Noica[2] era, pare-mi-se, anglican, botezat anglican, iar părintele Serafim Rose era protestant. Ei s-au convertit în sensul cel mai concret al cuvântului. Dar Danion Vasile și cu mine, și cu alți *Danioni* și *Părinți Dani*, cum ne-am convertit? Căci noi eram botezați, mirunși și împărtășiți în Biserica Ortodoxă. Care este convertirea? Ia să vedem dacă părintele Rafail poate să spună că, din fire ortodox fiind, s-a întors la Ortodoxie. Eu tot timpul am fost în Ortodoxie, nu? Am Certificatul de Botez. Prima întrebare: cum ne considerăm noi oare niște convertiți? Pentru că așa spunem: suntem convertiți, suntem întorși. Eu pot să zic că sunt întors, pentru că am fost în Biserică de mic copil, am părăsit-o și m-am întors mai la bătrânețe. Danion Vasile s-a întors mai devreme.

Dar, dacă într-adevăr omul este din fire ortodox, ce caută convertiți de tipul ăsta? Asta

[1] Primul vorbitor fusese părintele Gheorghe Holbea, care a spus: „prima mea informație despre părintele Serafim Rose am avut-o din cartea *Ortodoxia și religia viitorului*, în limba engleză, și îmi amintesc că părintele Serafim Rose mi-a atras atenția asupra unui filosof pe care eu, în perioada studenției, l-am admirat foarte mult. Este vorba de Nicolae Berdiaev. Având ca temă de licență, pe atunci, *Persoană și comuniune*, cineva mi-a sugerat să caut problema personalismului la Nicolae Berdiaev. Având la dispoziție cărțile lui Nicolae Berdiaev – asta se întâmpla în 1987 – cărți care au fost traduse după aceea în limba română, este vorba despre *Pentru un nou Ev Mediu, Despre destinul omului, Personajele lui Dostoievski, Certitudine și adevăr, Sensul Creației*, îmi venea foarte greu atunci să am o privire clară asupra lui Nicolae Berdiaev, pentru că Nicolae Berdiaev pare uneori foarte ortodox, adică atunci când se referă la filosofia lui Dostoievski, mai ales atunci când alcătuiește el această metafizică a libertății, dar, dacă cercetăm mai cu amănuntul, vedem că Berdiaev este cel care vorbește despre *neființa originară*, din care se naște *libertatea originară*, din care iese *ființa* și apoi din ființă iese Dumnezeu – Dumnezeu și libertatea fiind două lucruri care merg paralel. Cel care mi-a atras atenția asupra faptului că Berdiaev se înscrie în acest curent al holismului, al *new age*-ului, era tocmai părintele Serafim Rose. După aceea, provocat de aceste aprecieri critice ale părintelui Serafim Rose, am descoperit faptul că în această filosofie a lui Berdiaev, cel puțin partea de început și partea finală țin de altceva, și anume de ezoterism; Berdiaev poate fi numit filosof gnostic, maniheic ș.a.m.d., dar nu trebuie să fie asimilat, așa cum se întâmplă de multe ori – și am citit chiar un studiu asupra lui Berdiaev, într-o revistă de la Sibiu, în care, paradoxal, nu era sesizată nici o abatere de la învățătura de credință a Bisericii“ [n. red.].

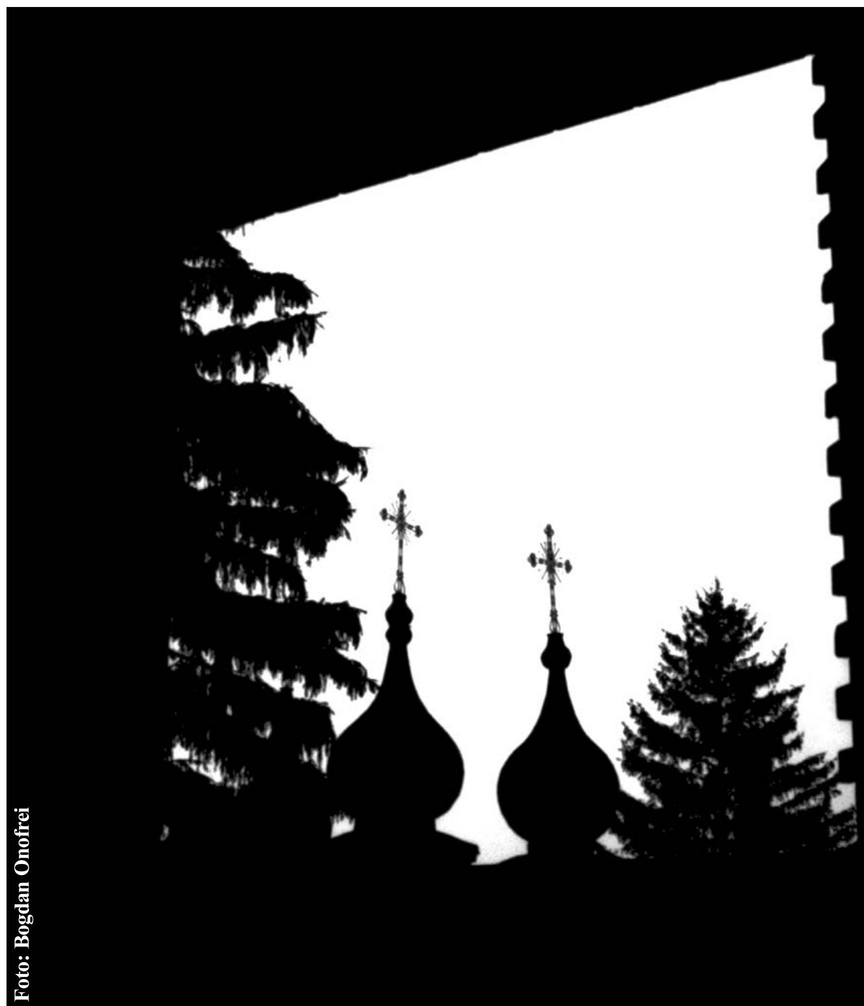
[2] Părintele Holbea făcuse o paralelă între părintele Serafim Rose și părintele Rafail Noica [n.red.].

➪

este o întrebare care a dat multă bătaie de cap. Eu am simțit că omul din fire este heterodox. Este o fire căzută, așa cum s-a spus, iar convertirea este un rezultat al chemării Duhului Sfânt. Pasul acestor părinți este total supranatural, suprafiresc, este o excepție care confirmă regula, și eu văd că noi, mulți botezați ortodocși, avem o fire mult mai heterodoxă decât Serafim Rose și decât Rafail Noica, care sunt modele de ortodoxie pentru noi. Omul din naștere și din firea lui este heterodox. Se naște din nou din apă și din Duh. Da, noi suntem toți născuți a doua oară, însă nu în sensul neoprotestant, ci în sensul ortodox – și erezia se lipește de noi. Eu simt că este un efort imens de a sta pe linia ortodoxă, sprijinit de Duhul Sfânt.

Ortodoxia și religia viitorului abordează, mai mult sau mai puțin, o temă care pentru mine a devenit esențială în lucrarea de doctorat: *New Age*-ul – Religia vărsătorului, religia viitorului. S-a vorbit despre preocupările ecumeniste. Părintele Serafim a venit dintr-o zonă protestantă, a trecut și prin zona asiatică, cu *zen*, având și un moment de ateism, deci a traversat multe perioade. Părintele Sofronie, duhovnicul părintelui Rafail Noica, a avut și el o perioadă yoghină. A trecut prin căutări artistice, pictând la Paris. Este și el un *convertit*? În sensul *Danion și părintele Dan*, da! Pentru că el era ortodox și rus. Deci această convertire, ca aspect, este foarte interesantă.

Părintele Serafim Rose însă vine direct dintr-un mediu heterodox și a ajuns unul dintre părinții cei mai influenți pentru genul acesta de oameni cum sunt eu și cum este și Danion Vasile. De ce? Pentru că sunt oameni care au urmat un traseu bine stabilit, care reprezintă linia: gimnaziu – seminar – facultate, adică ortodocși de mici și

Foto: Bogdan Onofrei

până acum, provenind din familii preoțești, familii de la țară, medii curate și oarecum mai ferite. Mediul celălalt, cel urban, din care provenim noi, orășenii, urmând traseul: gimnaziu – liceu laic, facultate, preocupați de rock, de new age, de yoga, karate, antropozofism și multe altele. După '90, s-au deschis porțile Facultății de Teologie și pentru cei ca noi.

Însă noi și cei ca noi simțim, desigur, mare reazem în părinți precum părintele Rafail Noica sau părintele Serafim Rose. Vă amintiți cum a apărut sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi? Unul zicea: „Sfântul Vasile-i cel mai mare!" „Ba nu, este Ioan!" „Ba nici unul dintre ei, Grigore este cel mai mare!" și ajunseseră să se certe. De ce? Pentru că fiecare avea o afinitate. Părintele Rafail tot timpul citează: „cum spune părintele Sofronie", „părintele Sofronie" în sus, „părintele Sofronie" în jos. Părintele Serafim: „Vlădica Ioan Maximovici așa făcea, așa făcea, așa făcea!" Părintele Sofronie: „Siluan Athonitul spunea…" ș.a.m.d. Deci există o așa evlavie față de un părinte, dar nu spunând că e mai mare decât ceilalți – de genul ăsta noi ne ferim – sau spunând că Sfântul Siluan e mai bun decât Sfântul Ioan Maximovici. Mai auzim și vorbe din astea. Nu este normal.

Afinitatea pe care o am pentru Serafim Rose nu o pot avea față de părintele Cleopa, pentru că sunt orășean, acela era cioban, eu sunt din oraș, acela-i din Moldova, deci, m-am trezit că – alt paradox! – mă simt mai apropiat de un părinte american, deși sunt din București. Genul acesta de tineri de la oraș se regăsesc foarte mult în părintele Serafim Rose și foarte puțin în părintele Cleopa. Alt paradox. Ca temă de gândire, deci, nu ca răspuns: de ce sunt atâția care se regăsesc mai mult în părintele Serafim Rose și mai puțin în părintele Cleopa?

Părintele Serafim Rose a fost un părinte special, un părinte foarte îndrăzneț și liber în gândire, în sensul bun al cuvântului. În Rusia este aproape un cult pentru el, căci el nu se închista și nu se poticnea în două lucruri: o dată în gândirea juridică, *cine-i canonic, de unde până unde e cineva canonic sau nu*, iar, pe de altă parte, avea îndrăzneala să nu se afilieze – citez din altă lucrare – „unei biserici de partid, sau politicii bisericii" care de multe ori urmărește criterii ideologice și nu duhovnicești. Părintele Serafim este admirabil pentru noi și unii îi zic „fericit", i s-a făcut și icoană și nu au exagerat.

Gândiți-vă că este primul care a făcut Acatistul și slujba Sfântului Cuvios Paisie Velicicovski de la Neamț. Deci slujba sa vine de la mare distanță, de la Frăția Sfântului Gherman din Alaska.

Părinți precum Serafim Rose sau Rafail Noica beneficiază de o libertate a duhului pe care noi o inspirăm cu bucurie, și nu se împotmolesc în interese extrabisericești sau extraduhovnicești, și ne dau și nouă curaj de a gândi în libertate în duhul ortodox, care nu-i duh ideologic și nici duh dogmatist. Au această libertate a duhului, care exprimă adevăruri exacte.

Părintele Serafim nu are bariere duhovnicești și, din această cauză, și-a atras multe probleme încă în timpul vieții. Cu Kalomiros, legat de problema evoluționistă, ce polemică a dus! Scrisori de câte patruzeci de pagini – cine dintre noi a scris scrisori de patruzeci de pagini? Și situația cu Kalomiros tot nu s-a lămurit, căci au murit amândoi, unul *hăis* și unul *cea*, și nu s-au împăcat pe acel subiect.

Și ce ne mai spune acest exemplu? Că, în momentul în care devii o personalitate, îți asumi acest gen de polemici și îți poți atrage multe dușmănii.

Cât a trăit, s-au convertit mulți dintre rockeri și dintre punk-iști. Iată, eu nu sunt un rocker convertit, căci eu, repet, am fost ortodox și pe urmă am devenit rocker. Acolo, invers, din rockeri au ajuns ortodocși și unii s-au și călugărit.

Lucrarea asta ne arată ce duh a adus părintele acolo. Și despre ce duh este vorba? Este duhul Sfinților Părinți, un duh patristic care te impresionează. și l-a avut, paradoxal, un american cu rădăcini norvegiene, suedeze, pe undeva nemțești, letone, cine știe, o amestecătură.

Părintele Serafim Rose simte duhul Sfinților Părinți mai bine decât mulți dintre noi. Deși n-a fost profesor, are valoare teologică, iar noi avem multe de învățat de la el și ca ascet, și ca mistic. Un mare semn de întrebare se ridică: unde ne aflăm noi față de el?

Închei aici. Am spus câteva cuvinte, subliniind de ce eu și alții care simt și gândesc ca mine avem atâta evlavie și afinitate față de acest gen de convertiți cu adevărat de la protestantism și de la lipsa de har. Iată, pe părintele Serafim noi îl avem la evlavie, ca model de comportare duhovnicească, patristică, un părinte deosebit ce a scris atâtea cărți folositoare. ■

Puterea duhovnicească a Părintelui Arsenei Boca

În numărul trecut al revistei rost am publicat un amplu grupaj despre Părintele Arsenie Boca, una dintre cele mai luminoase și totodată misterioase figuri ale Ortodoxiei românești. Între timp, am intrat în posesia mărturiilor unor credincioși care au cunoscut influența binefăcătoare a Părintelui Arsenie. Le redăm aici spre pildă.

❒ *Mă bucur cât voi trăi că l-am cunoscut pe Părintele Arsenie, reușind prin aceasta să-mi mențin credința și să mi-o întăresc. Eram bolnavă și slăbită [n. red. – din cauza avorturilor făcute sub amenințările soacrei] și am fost pentru un sfat la Maica Teoctista, care zăcea la pat, în Voila (răbda multă durere, fiind bolnavă cu coloana vertebrală și auzind un sunet insuportabil în cap). Ea m-a îndrumat să merg la Părintele Arsenie, la Drăgănescu. Când am ajuns la Drăgănescu, Părintele era în curtea bisericii cu mai mulți creștini. Le știa păcatele la fiecare și-i îndruma cum să o ia pe calea cea bună, să se lase de păcate. Când mi-a venit rândul, știind de ce sunt acolo, mi-a zis: „Unde-s ceilalți?“. I-am spus: „Părinte, sunt pierdută“ și, cu lacrimi în ochi, l-am rugat să-mi ajute să-mi cresc copiii și în starea în care mă aflam. Mi-a spus că nu sunt pierdută, că trebuie să-mi duc crucea, dându-mi poruncă să fiu cât mai des sub patrafir. A doua oară când am mers la Drăgănescu aveam 32 de ani. Mi-a zis să mai fac un copil: „Cu greu, o să mai ai un copil“. Așa a fost. După ce am rămas însărcinată, am mers iar la părintele și mi-a zis să fiu sub supravegherea medicilor. La naștere, însă, n-am avut nici un medic. Surorile se agitau, iar eu mi-am văzut moartea cu ochii. Am născut greu, prin declanșare de sarcină, o fetiță care, din cauza surorilor care au tras de ea, nu putea mișca mânuța dreaptă. Am fost cu ea la doctori la București, iar aceștia mi-au spus că mânuța nu se mai poate reface și că va rămâne cu ea așa (nemișcată și mai scurtă). Atunci, o soră a mea, Nela, a mers la Părintele Arsenie și mi-a adus mir de la Sfântul Maslu. Am uns fetița mereu cu mir și m-am rugat cu lacrimi la Dumnezeu și – minune – într-o bună zi fetița și-a mișcat mânuța. Am fost cu ea la control la doctorii din București, care au rămas uimiți zicând: „Numai printr-o minune dumnezeiască s-a putut vindeca“. Îi mulțumesc lui Dumnezeu, Măicuței Sfinte și Părintelui Arsenie, care m-au ajutat și mă ajută. De multe ori am fost la Părintele Arsenie cu surorile mele și de câte ori mergeam veneam de acolo cu o liniște sufletească și cu o putere pe care nu le pot descrie. Ne încărcam cu o putere care ne ajuta să ne ducem crucea. Un cumnat, Ovidiu, a fost închis, pe vremea lui Ceaușescu, pentru trecerea frauduloasă a graniței. Am fost cu sora mea Nela la Părintele Arsenie ca să-i spunem. Părintele ne-a zis: „Să-i pară bine că n-a fost împușcat“. Apoi s-a întors către lume și a zis: „Măi, să știți că mulți vor pleca din țară, dar puțini se vor întoarce. Va veni vremea când ar dori să se întoarcă și n-or mai putea, căci România va fi înconjurată de flăcări“. Părintele nu prea era de acord să-ți părăsești țara. Înainte de revoluția din 1989, Părintele ne-a spus că miroase a praf de pușcă și așa a fost. Ne-a mai spus că o să ne pască un mare cutremur și blocurile din București vor ajunge ca și cutiile de chibrituri. Părintele Arsenie a fost un sfânt și rămâne în inimile noastre ca un sfânt. Acum mergem la mormântul Părintelui Arsenie și ne rugăm acolo și de câte ori îl chemăm în rugăciune, el ne ajută și ne ocrotește. (**Viorica Farcaș**, 48 ani, Voila)*

❒ *Eram la Mânăstirea Brâncoveanu, unde am stat două săptămâni, prin 1943. Într-o zi, bucătăreasa a atras atenția Părintelui Arsenie că*

*s-au terminat alimentele. Părintele a zis: „Să trecem cu toții la rugăciune“. Astfel, a doua zi, dis de dimineață, a venit o căruță cu doi cai, încărcată cu pâine proaspătă, un sac de făină de grâu și un sac de făină de porumb. Spunea Părintele Arsenie să ne spovedim și împărtășim mai des, că va sosi timpul când se va lua Sfânta Liturghie la cer și nu se va mai săvârși pe pământ. Apoi a fost arestat și dus la Canal. Când s-a întors de la Canal l-am vizitat la Mânăstirea Prislop. Era foarte slăbit, tuns, bărbierit. Mi-a atras atenția că sunt securiști care-l urmăresc. Când l-am vizitat la Drăgănescu era tot urmărit de securiști și adesea era bătut. Părintele mergea într-un sat distrus și se ruga la un altar a cărui biserică a fost dărâmată de Ceaușescu. A fost urmărit de patru securiști, care l-au prins și l-au bătut rău de tot. După aceasta ne-a zis: „Nu vă necăjiți de mine, că eu astfel mă hrănesc cu mană cerească… Măi, să răbdați și voi prigonirile lui antihrist, că numai prima durere o simți, restul suporți cu ajutorul lui Dumnezeu“. (**Septimia Maniș**, 80 ani, Codlea)*

❐ *Părintele Arsenie nu era de acord cu prea multe construcții de ziduri, ci lupta sa era ca, prin munca sa, omul să se facă Biserică a Duhului Sfânt. Căci zicea: „Pe ziduri vor crește bălării dacă nu sunt biserici vii“. (**Maica Pahomia**)*

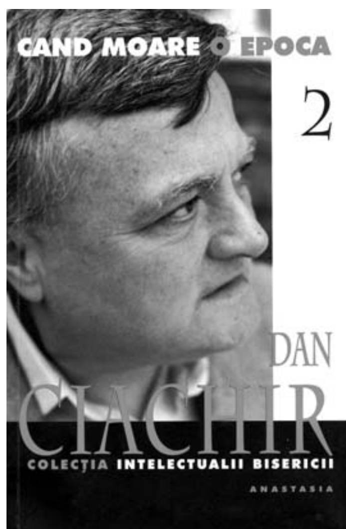
❐ *A venit Părintele la Brașov cu ocazia sfințirii Bisericii Sfântul Nicolae din Schei și a slujit și la biserica Blumăna. Acolo, în predică, printre altele, a spus: „Trebuie să ne întărim spiritualicește, fără de care viața noastră este moartă chiar dacă ne merge numele că trăim. Luați exemplu de la Ștefan cel Mare, care, cu o mână de oameni întăriți spiritualicește, ținea pe tătari la Nistru și pe Turci la Dunăre“ (**Nicolae Streza**, Făgăraș).* ■

Mircea **Platon**

Convorbiri cu Dan Ciachir

Piața literară românească e atît de săracă în succese de librărie încît mă mir că presa culturală nu acordă importanța cuvenită acelor rare volume care într-adevăr se vînd. Dincolo de arta pentru artă și de arta pentru prieteni, rude, vecini și cunoscuți aduși cu hapca la o lansare săracă în cumpărători și bogată în gustări, există și cărți care reușesc să-și identifice și mobilizeze un adevărat public. Printre ele se numără și *Cînd moare o epocă* 1 și 2 (Ed. Anastasia 2003 și 2004), volume prin care Dan Ciachir a reușit să-și cîștige o audiență literară pe care anterioarele sale preocupări teologice i-o descurajau. Deși s-a bucurat de două ediții, excelentul volum de eseuri *Luciditate și nostalgie* nu a fost complet digerat de cronicarii literari care au găsit în *Gînduri despre Nae Ionescu* și în *Cronica ortodoxă* prilej de locvace poticnire hermeneutică. Cu excepția lui Gheorghe Grigurcu, a lui Dan C. Mihăilescu, a lui Octavian Soviany și a lui Alexandru Cistelecan, criticii literari actuali nu par a avea sensibilitate teologică, scrisul lor plimbîndu-se între universitate și berărie fără a mai trece și pe la biserică. Acest fapt a făcut ca foarte bune volume de eseuri de obediență religioasă și cutezanță estetică semnate de Sorin Dumitrescu, Radu Preda, Costion Nicolescu, Răzvan Codrescu, sau Theodor Baconsky să nu aibă și în lumea literară ecoul meritat. Prins și el în această conjunctură, Dan Ciachir a reușit să răzbească datorită forței epice a *Cronicii ortodoxe*, bucoavnă de 600 de pagini și succesive ediții care a sfîrșit prin a impune. *Cînd moare o epocă* (și numesc astfel cele două volume) e o carte în care se simte verva autorului consecutivă încheierii unui ciclu de scris și poate și de viață. E un capriciu, o liberă degajare de energii scriitoricești, o sete de forfotă urbană și culoare locală tipică celui întors din izolarea muntoasă a subiectului teologic. Chemat, în *Cronica ortodoxă*, să edifice, să explice, să ilustreze, să polemizeze, Dan Ciachir se relaxează aici evocînd. Farmecul scriiturii vine din fragilitatea subiectului, din tranzitivitatea lui. Dacă în *Cronica ortodoxă*

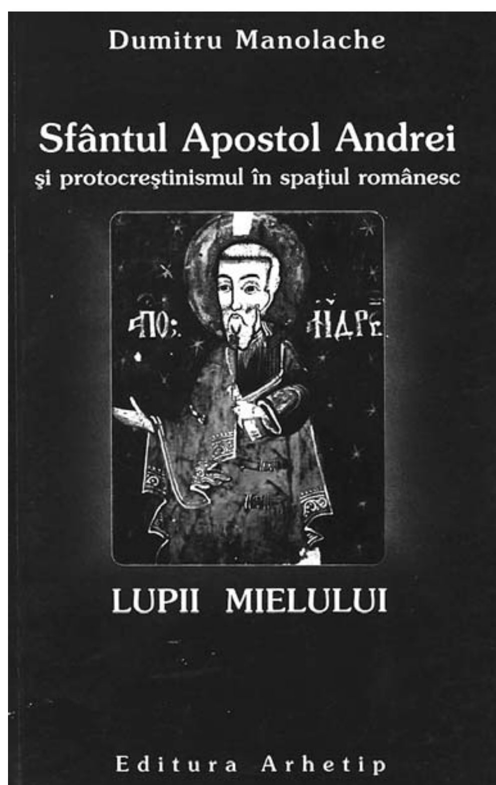

autorul scria dinlăuntrul subiectului, rămînînd în Biserică, prin lumea acestei cărți el trece. Evocîndu-i pe Nina Cassian sau pe Eugen Barbu, pe mandatarii anilor ’60 sau întunericul stradal al anilor ’80, Dan Ciachir evocă împrejurări, episoade, siluete, nu momente hotărîtoare, nașterea unor mari idei sau începutul unor lungi fidelități. Sigur că ceva din el a rămas într-o „Casă veche din Tulcea“, în perindările mateine cu Tascu Gheorghiu, în barul de noapte din anii ’60 în care cînta Aura Urziceanu, dar autorul acestor evocări nu mai e acolo și scrie ca și cum niciodată nu ar fi vrut să-i spună clipei să mai stea, să rămînă fixat în acel album. Mai degrabă decît cu melancolie, Dan Ciachir privește înapoi cu un fel de mirare nedureroasă rezultînd într-un ton limpede de artist care citește o partitură fără sughițuri sau răgușeli patetice. Conștient că aici nu are a face cu adevăruri eterne ci doar cu file de ierbar, Dan Ciachir nu se ambalează, explorînd, pentru prima dată în scrisul său, distanța. Și succesul pe care l-au avut aceste evocări (în care întîlnim lumea și bună și rea a epocii ‘60-’80, văzută mai mult ca o plajă după refluxul mării interbelice: cu crabi vînjoși, alge subtile dar și cochilii goale) se datorează faptului că scrisul său, remarcabil prin economia de metafore, e perfect potrivit acestui tip de literatură

în care scriitorul nu-și mai locuiește subiectul chiar dacă e bîntuit de el. Dan Ciachir nu e teleologic, nu își devansează personajele pentru a regăsi în trecut ceea ce se vede cel mai bine – sau doar – în prezent. Lumina e a epocii, nu a studioului. Dan Ciachir regăsește în *Pentru o ortodoxie realistă* (Ed. Anastasia, 2004) tonul polemicii de ținută și al apologeticii relaxate care îl prinde atît de bine. Pr. Prof. Radu Dorin Micu – un interlocutor informat și percutant care face ca această carte să fie într-adevăr una de convorbiri, nu doar un monolog, sporind astfel plăcerea și relevanța lecturii – îl incită pe Dan Ciachir la o analiză lucidă a unor atît de delicate chestiuni precum învățămîntul teologic (temă recent atacată și de Mihail Neamțu într-un energic articol din „Dilema veche"), raporturile dintre Biserică și puterea comunistă, ecumenismul și „duhul înnoirii". Acest volum de convorbiri cu Radu Dorin Micu e, într-un fel, aripa teologică a celor două volume de evocări „lumești". Dacă în *Cînd moare o epocă* îl regăsim, de exemplu, pe Dumitru Stăniloae evocat în contextul istoric al vieții la bloc, în *Pentru o ortodoxie realistă* găsim perspectiva nu întotdeauna teologică dar mereu bisericească asupra aceluiași context istoric. Intuiesc, dincolo de aceste două cărți, o reașezare de plăci tectonice care, sînt sigur, ne va mai aduce multe lucruri interesante din partea lui Dan Ciachir. ■

Lupii mielului

Lupii Mielului (Ed. Arhetip, 2004), recentul volum al colegului nostru Dumitru Manolache, completează firesc originala sinteză a cercetărilor globale privitoare la începuturile creștinismului în spațiul românesc, desfășurate de autor pe parcursul a 12 ani, și dezvoltate în volumele *Dervent, o poartă a creștinismului românesc, La porțile luminii- Miracolele de la Dervent, Andrei, Apostolul lupilor* și *Sfântul Andrei la Dunărea de Jos*.

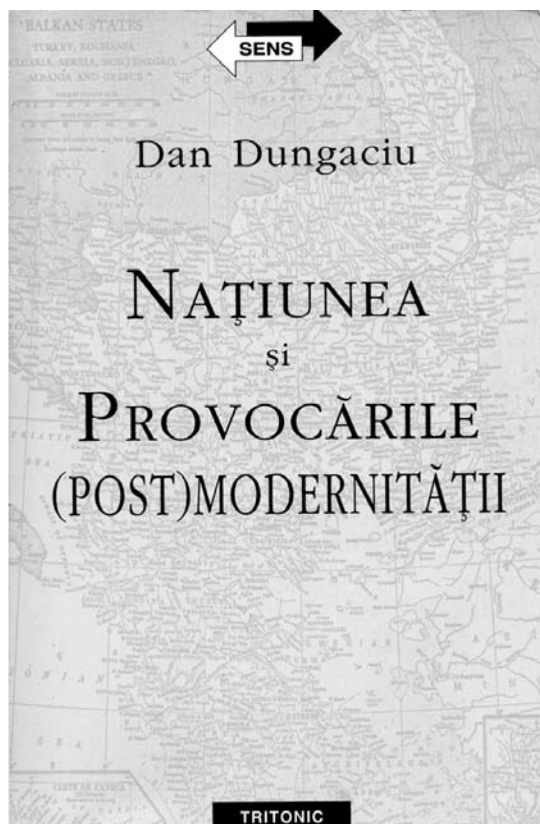
Lupii Mielului este o tulburătoare și inedită ipoteză a creștinării noastre prin lucrarea Celui dintâi chemat la apostolie, ale cărei dovezi sînt descoperite în tradițiile și obiceiurile despre Sfântul Andrei, pe Columna lui Traian, în reminiscența ritualică a „celui de-al doilea botez" de la Copuzu și în mai puțin cunoscutele miniaturi din Codexul Rohonczi.

Scrisă într-un limbaj accesibil, cu verva specifică gazetarului, *Lupii Mielului* așază încă o pagină la baza cunoașterii aspectelor de început ale misiunii Sfântului Apostol Andrei în „ținuturile lupilor" de la Istru. (**rost**)

Cristi **Pantelimon**

Națiunea și provocările (post) modernității

Națiunea și provocările (post) modernității (Ed. Tritonic, 2004), a lui Dan Dungaciu, este o extrem de bine informată istorie a sociologiei românești interbelice (dar și o „sociologie a sociologiei", ne previne autorul, adică o prezentare a mersului ideilor în fundal general-istoric și social) în context european, cu un puternic accent pus pe ideea națională. O istorie a sociologiei din perspectiva ideii naționale este, din câte știm noi, un demers unic până în acest moment în sociologia românească. Cartea are o mare deschidere nu numai spre teoriile românești despre națiune, dar și spre cele mai reprezentative surse europene ale chestiunii, cum ar fi Fichte sau Renan. Autorul este unul dintre cei mai aplicați cunoscători ai fenomenului sociologic european, dacă nu chiar cel mai aplicat. Acest avantaj de prim ordin îi permite să judece precis câmpul teoretic românesc al perioadei interbelice. De ce, ne putem întreba, perioada interbelică? Rațiunile sunt mai multe, din punctul nostru de vedere. Este, mai întâi, o chestiune ce ține de „afinitățile elective" ale autorului cu spiritele teoretice din perioada interbelică. Dan Dungaciu s-a ocupat vreme îndelungată de recuperarea ideilor majore ale sociologiei românești interbelice, idei care multă vreme au zăcut sub indexul fabricat de inchiziția comunistă de după 1944. Foarte puțini români știau înainte de 1989 de Ion Ionică, de Gheorghe Brătianu, de Ion Conea, de Mircea Vulcănescu chiar; nu mulți cunoașteau câte ceva despre Dimitrie Gusti și celebra lui școală sociologică, în fine, foarte puțini bănuiau că românii au avut reacții de ordin teoretic la toate marile provocări ale științelor sociale europene în perioada dintre războaie. Practic, de la istorici la geografi sau geopoliticieni, de la economiști atrași de teoria politică (cazul Mihail Manoilescu) la sociologi sau etnografi, o întreagă pleiadă de gânditori români era purtată de valul uitării, ca urmare a fracturii epocii comuniste. Meritul lui Dan Daugaciu este de a fi aruncat „colbul" de pe aceste vechi „cronici" și a le fi readus în circuitul de idei contemporan. Mai mult, el le-a trasat destinul la nivel european, arătând cum aceste teorii se încadrează (adesea, depășindu-l) în nivelul de performanță al sociologiei europene la vârf.

Foarte bogată ca documentație, cartea este la fel de bogată în plan strict ideatic. Diversitatea este aici la ea acasă, dar o idee este regină în cartea de față: ideea națională. Este aici nu numai reflexul perioadei studiate, dar și opțiunea majoră a autorului, pentru care, astăzi, într-o subepocă amețită de vertijul globalizării, valorile naționale reprezintă un reper constant și viu. Cei care au nevoie de astfel de repere pot găsi în cartea lui Dan Dungaciu temeiuri de renaștere interioară. ■

Ștefan **PAVEL**

Viața lui Ştefan cel Mare, folosită în susținerea

Înțelegerea semnificațiilor domniei lui Ștefan cel Mare a constituit un deziderat perpetuu al cunoașterii istoriei Țării Moldovei. Alături de contribuțiile mai vechi, noi lucrări vin să ridice vălul de negură ce încă mai acoperă anumite aspecte ale domniei și personalității marelui domn. Altele însă au rolul de a mări confuzia și de a interpreta ideologic istoria astfel încît să justifice pretențiile politice ale unor rusofili comuniști de la Chișinău. O astfel de carte este *Ștefan cel Mare. Voievodul Moldovei* (Chișinău, 2004) a lui Vasile Stati.

Apărută în stânga Prutului, în seria Biblioteca „Pro Moldova“, „monografia“ îi are ca recenzenți pe Petru Boico și Anatol Dubrovschi. Cartea lui Vasile Stati se dorește a cuprinde „concluzii și generalizări științifice (sic!), interpretări oricum netradiționale precum și mărturii înveșnicite în memoria istorică a moldovenilor“ (p. 9) cu privire la „Omul Moldovei, oștean a(l) pământului său moldovenesc“, „Simbol al Moldovei, patron al Republicii Moldovei“ (p. 7).

Numai că autorul – așa cum ne-a obișnuit și în alte lucrări – se folosește de comemorarea celor 500 de ani de la trecerea la Domnul a lui Ștefan cel Mare pentru a terfeli istoria națiunii/poporului din care se trage.

Dorind să demonstreze cu orice preț că moldovenii și românii sunt popoare/națiuni diferite, „istoricul“ V.S. apelează la tot felul de tertipuri deprinse din școala istorică (istoriografică) sovietică (U.A.M. Lazarev, *Organizarea statului sovietic moldovenesc și problema basarabeană*). Astfel, din arsenalul său nu lipsesc citarea trunchiată din lucrările înaintașilor săi, selectarea doar a istoricilor convenabili „construcțiilor“ sale; menționarea părtinitoare și sublinierea la nesfârșit a mărturiilor documentare ce întăresc „viziunea“ sa și ignorarea celorlalte surse ce vizează problema abordată. Pentru a nu da posibilitatea urmăririi în aparatul critic al spuselor sale, „cercetătorul“ se dispensează de notele de subsol, mărginindu-se la trimiteri lapidare după pasajul citat. Și aceasta nu întotdeauna.

În acest mod, dând dovadă de rea-credință și de măsluirea instrumentelor de lucru ale unui *istoric*, V.S. reușește nu numai falsificarea istoriei ci și mânjirea chipului celui mai mare domn al Țării Moldovei.

Nu ne propunem să subliniem toate erorile și ororile din cartea lui V.S., pentru că ar însemna să întocmim o nouă monografie dedicată energicului domn. Un asemenea demers nu-și are însă rostul, în condițiile în care există numeroase lucrări care au tratat acest subiect (v. *Ștefan cel Mare și Sfânt. Bibliografie*, Sfânta Mănăstire Putna, 2004), ignorate de „savantul“ V.S. De aceea ne-am hotărât să îndreptăm doar încălcările flagrante din „istoria“ propusă de falsificatorul din stânga Prutului. Avem în vedere, în primul rând, discreditarea

unității de neam dintre moldoveni și români, idee în jurul căreia V.S. pendulează pe tot parcursul „monografiei“ sale.

Privitor la originile lui Ștefan cel Mare, „cercetătorul“ scrie: „Născut la Borzești, pe Trotuș, în inima Moldovei istorice, moldovan de viță domnească moldovenească“ (p. 9). În primul rând, Borzeștiul pe Trotuș nu poate fi inima Moldovei în nici un chip geografic, politic, strategic, economic sau cultural. În al doilea rând, legenda cu stejarul din Borzești s-a dovedit a fi o creație cultă, aparținând lui N. Gane (v. Sorin Iftimi, *Ștefan cel Mare și Borzeștiul. Dincolo de legendă*, în vol. *Ștefan cel Mare la cinci secole de la moartea sa*, Iași, Ed. Alfa, 2003). În plus, studiul prin documente al regimului proprietății din zona Trotușului nu confirmă existența unor domenii/moșii ale familiei domnești.

Și, în al treilea rând, Ștefan cel Mare nu era doar de „viță domnească moldovenească“. Se știe că Bogdan al II-lea, tatăl lui Ștefan, s-a refugiat o vreme în Țara Românească, unde s-a căsătorit cu Maria Oltea, mama marelui domn (v. Ștefan S. Gorovei, *Mușatinii*).

De altfel, legăturile matrimoniale dintre cele două familii domnești din Țara Românească și Țara Moldovei sunt mai vechi. Avem în vedere aici legăturile dintre Roman I și Mircea cel Bătrân, cu sprijinul căruia Alexandru cel Bun a preluat domnia în Țara Moldovei. O fiică a lui Ilie voievod a fost căsătorită cu Vlad Dracul, iar între Petru al II-lea și Vladislav al II-lea se pare că au fost relații de rudenie. Faptul că Vlad Țepeș și-a găsit azil la curtea lui Bogdan al II-lea și Ștefan cel Mare în Țara Românească condusă de același Vlad Țepeș demonstrează strânse legături (posibile înrudiri) între conducătorii luptei antiotomane din această regiune (v. Ștefan Andreescu, *Vlad Țepeș. Dracula*).

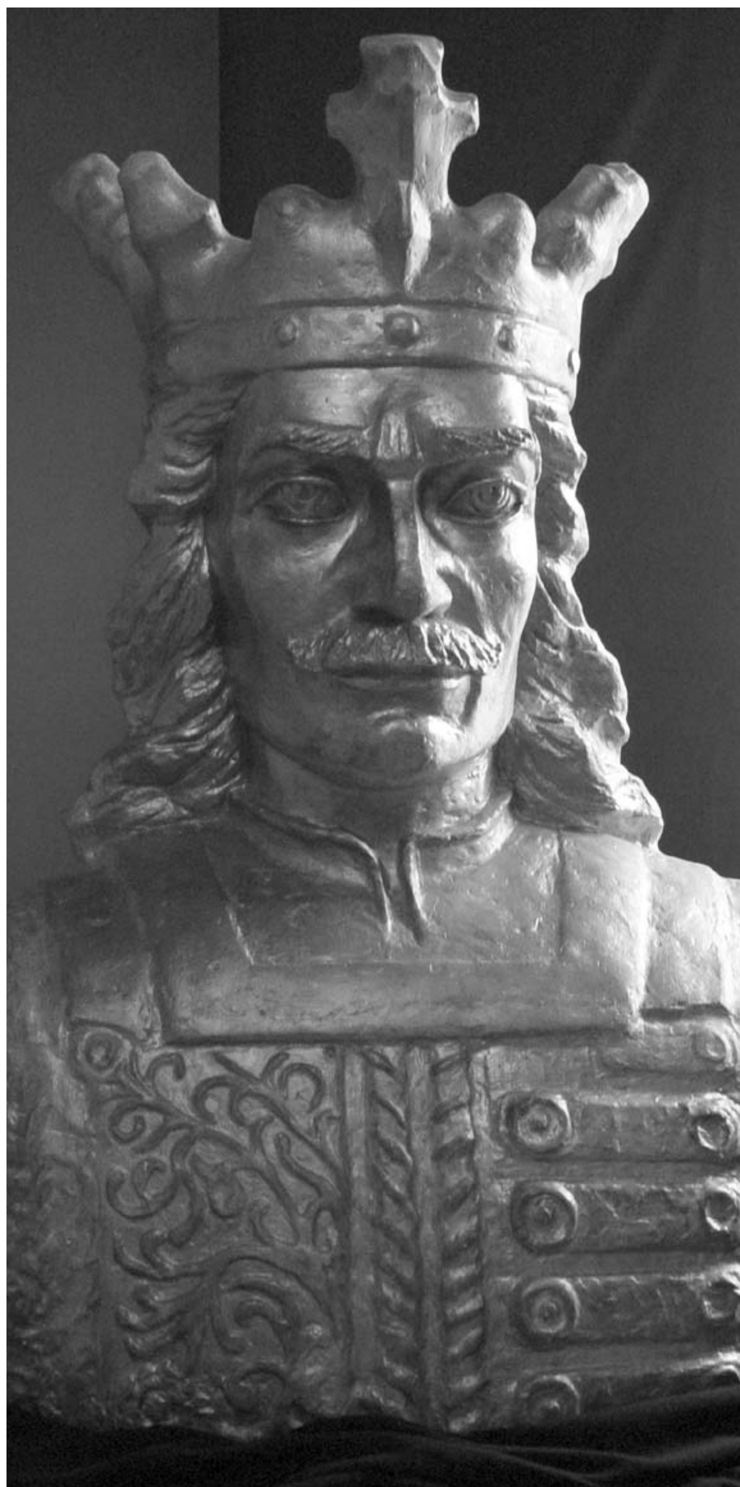
Desigur, la stadiul actual al demersurilor istoriografice, nu se poate lămuri pe de-a-ntregul problema înrudirilor dintre cele două dinastii românești. Dar, de aici până la a le nega cu totul doar pentru a demonstra „că Ștefan al III-lea cel Mare a trăit, a domnit și a murit știindu-se moldovan în țara sa – Moldova“ (p. 9) reprezintă o dovadă clară că unele cercuri – cel puțin politice – de la Chișinău caută cu disperare o legitimitate istorică.

De oferirea unei legitimități politico-istorice conducerii de la Chișinău țin și eforturile lui V.S. De a demonstra că moldovenii sunt diferiți de valahi, adică de românii de azi. Pentru a demonta o asemenea absurditate nu facem apel decât la o sursă documentară. Referindu-se la campania lui Mahomed al II-lea în Moldova în 1476 cronicarul polon Joannes Dlugoss relata: „*Oastea basarabilor având aceeași limbă ca și moldovenii și cunoscându-i pe ei în toate ale lor* (subl. n.) le da mai mult de lucru decât turcii“. Care diferențe, domnule Stati? E adevărat că N. Iorga a subliniat „caracterul osăbit al Moldovei“, însă marele istoric nu avea în vedere decât particularitățile procesului de întemeiere a Țării Moldovei, respectiv a condițiilor externe care au favorizat apariția celor două state medievale românești. Românești pentru că în secolul al XIV-lea se întemeiază statul moldovean și nu națiunea moldoveană. O națiune moldovenească n-a existat niciodată (poate doar în mintea bolnavă a unor răuvoitori pseudoistorici); a existat în schimb poporul român din Moldova, condus de o dinastie românească. Că avem de-a face cu conducători români în Țara Moldovei o demonstrează documentele maghiare. Întemeietorul dinastiei din Moldova, Bogdan I, apare la cronicarul Ioan de Târnave ca fiind român: „Bogdan, voievodul românilor din Maramureș, adunând pe românii acelui district a trecut în taină în Țara Moldovei, care era supusă coroanei ungurești, dar din cauza vecinătății tătarilor de mult timp părăsită de locuitori.“

Că această familie domnitoare cârmuia o țară românească ne-o arată o serie de documente externe și interne. În corespondența cu Suveranul Pontif, mama domnului Petru I apare în formula „*Margaritha di Cereth, domina Valahiae Minoris*“ (subl. n.) adică doamnă a Micii Valahii, a Țării Moldovei spre deosebire de „Magna Valahiae“, denumire dată Țării Românești. O titulatură asemănătoare găsim într-un act emis la Caffa în 1455, unde Petru III Aron apare ca fiind: „*voyvoda domini velachie inferioris et mocastri*“ (subl. n.) deci conducătorul unei Valahii. Paralel cu numele de Țara Moldovei, în documentele interne s-a folosit și Țara Moldovlahiei, adică Țara Românească a Moldovei (v. D.R.H., I și III, indice). Când se raportează la voievodatul de la sud de Carpați, Ștefan folosește – printre altele – sintagma „l'altra Vlahia“ (cealaltă Valahie), diferită de Valahia condusă de el.

Supușii domnului apar în unele izvoare ca fiind valahi, deci români. În faimoasa „Listă a

orașelor rusești“, târgurile țării Moldovei apar ca fiind valahe, de unde deducem că locuitorii erau români. Documentele date de Ștefan cel Mare ilustrează realitățile etnice de la est de Carpați. Cu toate că citează des documentul din 18.02.1470, V.S. folosește doar traducerea editorului I. Bogdan (p. 113–114), unde termenul de valah este tradus prin moldovean pentru a nu se face confuzie cu locuitorii Țării Românești. Însă editorii colecției „D.R.H.“ au îndreptat această traducere, ceea ce pseudoistoricul V.S. se face că nu cunoaște. Astfel, traducerea corectă capătă noi conotații care desființează teza „Ștefan cel Mare s-a știut moldovan, domnitor al moldovenilor din țara sa Moldova“ (p. 101–102). Prin documentul în cauză Ștefan scoate din robie pe tătarul Oană și copiii lui fugiți în Țara Leșească: „să șadă în țara noastră, el și cu copiii lui slobod și în bună voie și fără nici o siluire, cum șed și trăiesc în țara noastră *toți românii, după dreptul lor românesc* (...) și să plătească după *legea românească*, cum e *legea românească*“ (subl. n.).

Membrii familiei domnești din țara Moldovei apar ca fiind români. Pentru că ne aflăm în fața unei false cărți de istorie despre Ștefan cel Mare vom da un exemplu despre familia acestuia. Este cazul Elenei, căsătorită cu Ivan cel Tânăr, fiul lui Ivan al III-lea marele cneaz al Moscovei. Ea este numită în documentele rusești Elena voloșanca, prin urmare valaha/ românca și nu moldoveanca cum insinuează V.S. (p. 98).

Și cronicarii afirmă că moldovenii sunt români. La Grigore Ureche găsim scris: „Rumânii, câți se află lăcuitori în țara ungurească și la Ardeal și la Maramureșu, de la un loc suntu cu moldovenii și toți de la Râm se trag“. În fața unei asemenea declarații de identi-

tate națională, calificarea operei lui Grigore Ureche ca fiind „prima *cronică moldovenească, în limba moldovenească*“ (p. 42) demonstrează din plin profesionalismul „învățatului“ din stânga Prutului. Miron Costin în „Cronica Moldovei și Munteniei“ are un pasaj edificator: „Despre diferitele numiri ale poporului moldovean și muntean. Numele cel mai adevărat, autentic de la primul descălecat prin Traian este rumân sau romanus, care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna între dânșii... până astăzi; același nume este dat îndeobște și muntenilor și moldovenilor și celor care locuiesc în țara Transilvania. Rumân este un nume schimbat în curgerea anilor din roman și astăzi când întreb pe cineva dacă știe moldovenește spune: știu românește aproape ca *scis romanice*. Un alt nume ei nu au primit niciodată“. Nu-i așa că „geniala“ concluzie „cu acest nume (de moldovan) și numai cu acesta au fost înveșniciți în creația populară, în propriile documente ale Cancelariei de Stat, în toate cronicile moldo–slavone și letopisețele moldovenești în limba moldovenilor...“ (p. 52 – 53) e de neclintit? Să fim serioși! În „Hronicul vechimei a romano –moldo–vlahilor“, Dimitrie Cantemir întărește cele scrise de înaintașii săi și descalifică pe cei de-o teapă cu V.S.: „Arătă-să pre scurt“, citim în capitolul XII al acestei opere, „precum neamul moldovenilor, muntenilor și ardelenilor, cari cu toții de un nume de obște români se chiamă să fie rodul său firiși romani“. Poftim pe V.S. și pe ciracii săi să mai mediteze asupra uneia dintre trăsnitele încheieri cu referire la români: „Dacă pentru denumirea unui fenomen sau a unei comunități în anumite epoci sunt folosite (...) apelative diferite, înseamnă că denominarea acestui fenomen sau a comunității nu s-a statornicit încă, n-a devenit fapt de conștiință. Aceasta e o axiomă.“ (p. 52). Așa-i că sunteți istorici și filologi de două parale chioare?

Din cronicarii sus menționați, exponentul curentului pro-moldovenesc și antiromânesc nu pomenește nici un rând din cele spuse de noi, însă din „Istoria țării Românești“ de stolnicul C. Cantacuzino se grăbește să citeze: „Încă între dânșii (românii din Ardeal, moldovenii și ceștea de țara aceasta) mult se osăbesc, care aceasta iaste cum să vede din amestecătura vecinilor lor“ (p. 55). Nu am fi obiectivi dacă nu am admite unele deosebiri în cadrul provinciilor istorice românești. Diferențe există în rândul tuturor statelor naționale, din pricina condiției istorice în care au evoluat. A se vedea cazul Marii Britanii, Spaniei, Franței, Germaniei, Italiei, Rusiei etc. Însă nu au generat – decât în mod artificial – două state de aceeași națiune.

Astfel, „realitățile“ – surprinse de stolnicul C. Cantacuzino – „pe care astăzi la Chișinău te-ai mira de le-ar publica cineva“ (p. 55) sunt neconcludente. La o citire atentă a „Istoriei țării Românești“ se poate observa lesne viziunea unitară asupra spațiului românesc: „Însă Valahii, acești gheograri și mai toți istoricii câți scriu zicea și Moldovei și ce[teia țara Românească – n.m.]; apoi o împarte în două, una de sus; alta de jos îi zic.“

Având asemenea mărturii – extrase aleatoriu din scrierile cronicarilor români și străini, din actele oficiale interne și externe – cum poate U.S. să afirme existența unei națiuni și limbi moldovene? Chiar de la Ștefan cel Mare avem un document care denumește limba valahă, adică românească: „hec inscripsio ex valahico in latinum versa est...“ (din omagiul prestat de Ștefan regelui polon la 16.09.1485). Cu toate că citează acest document (p. 103), V.S. afirmă (preluând din comentariul lui I. Bogdan) că textul omagiului a fost redactat în moldovenește și apoi tradus în latină. Ca doctor în filologie, autorul ar fi trebuit să știe că „ex valahica“ se traduce *doar* prin formula „din valahă“, adică din românește. Dar când rațiunea este eclipsată de interes meschin nimic nu trebuie precupețit pentru satisfacerea stăpânilor care te hrănesc din banii contribuabililor din Republica Moldova.

În aceste condiții mai poate rezista concluzia tendențioasă că „Ștefan cel Mare […] vorbea limba poporului său, a moldovenilor, limbă pe care ei o numeau și o numesc și astăzi moldovenească“ (p. 103)?

Nu ne îndoim că asemenea elucubrații își vor găsi locul în marele coș de gunoi al istoriei, dar ne întristăm când șleahta alcătuită din Vasile Stati, Petru Boicu și Anatol Dubrovschi găsesc credibilitate și sprijin de la forurile care ar trebui să vegheze la respectarea adevărului. Lovind în istoria românilor și limba română, acești trei „corifei“ ai partidei pro-Moldova reușesc să falsifice identitatea cărții de căpătâi a propriei țări – Republica Moldova. Dacă ar fi fost cu adevărat istorici și-ar fi dat seama că o țară fără istorie sau cu una falsificată e sortită întotdeauna pieirii (v. Imperiul Țarist, U.R.S.S.). ■

Mircea **Platon**

De ziua republicii, acea abdicare de la adevăr

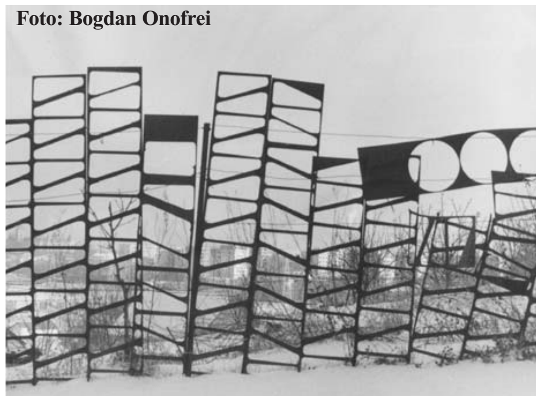
Mă gândesc de multe ori că cel mai bun mod de a demasca minciuna e să fii sec, să o prezinți cititorului într-un decor textual minimalist, astfel încât ornamentele prozei tale să nu abată atenția de la palorile ei. Această metodă funționează însă numai în cazul minciunii de tip vechi, turnată într-un singur lingou, fără meșteșug. Minciuna de tip nou, postmodern, e lucrată în mai multe fire, filigranată de persoane care au conștiință istorică, oameni care știu să amestece aliajele ideologice și planurile temporale astfel încât din ghemul strălucitor al tinichelei e mai greu de ghicit miezul calp.

Trăim, poate, în cel mai micinos dintre secole. Poate că, pe vremuri, se practica mai cu fervoare eroarea, dar azi se construiește mai lucid-inginerește minciuna. Rescriem istoria nu după ceea ce credem noi acum, sincer, că e adevărat, ci după ceea ce e la modă. Dacă v-ați întrebat de ce sunt atât de citite cărțile de memorii, răspunsul e pentru că publicul intuiește că istoricii de profesie știu să mintă fără să lase urme. Nu te mint în obrazul paginii, ci în subsol, în notele care susțin sau care surpă întregul argument. Acele mici rânduri, pe care nu le citește nimeni, înțesate de prescurtări, titluri obscure și conexiuni bizare, sunt genomul textului. Se minte îngropând adevărul sub bibliografii pletorice, se minte accentuând amănunte inutile, se minte folosind concepte nepotrivite cu realitatea, rebotezând incriminator sau izbăvitor anumite realități. Munții istoriei devin astfel aer ușurel care poate fi vânturat după nevoi. Într-un delir nominalist, boieria devine „asuprire feudală“, Shakespeare devine un „ideolog falocratic“, iar comunismul devine „comunism real“, adică „fascism“. Se minte prin omisiune și din interese ideologice. Se minte pios-fornăit, „strămoșește“. Se minte din beție de putere asupra cuvintelor.

Citim din ce în ce mai abitir cărți de memorii pentru că simțim că mărturia personală, fie ea și eronată sau mincinoasă, e de preferat pasteurizării academice. În cazul memoriilor, chiar și minciuna îți spune ceva despre un context existențial, descoperă un om într-o situație concretă, nu într-un alambic abstract. A minți pentru a-ți salva viața sau reputația poate fi uneori de înțeles. A minți din perversitate academică sau din frivolitate ideologică e de neiertat. A minți pentru că te înghiontește realitatea poate fi dezonorant, a minți sub zbârnâita poruncă a neonului din cabinetului tău de la etajul al treilea al unei universități e semn de deznădăjduită sterilitate.

De ce se minte? Pentru că se poate, pentru că se cere, pentru că se vinde, pentru că-i la modă, pentru a-ți spori bibliografia, pentru că nu-ți pasă, pentru că se uită, pentru că nu minți de vreme ce adevărul nu există, sau mai precis de vreme ce teoretizăm o diacronie de erori ca pe o sincronie de adevăruri care se neutralizează reciproc. Ni s-a dat, pentru prima dată-n istorie, un compas care dă roată întregul nostru parcurs. Avem arhive și arhivari specializați, facem arheologie cu ajutorul sofisticatelor analize chimice și genetice, cibernetice. Lipsindu-ne un mai degrabă esențial element al recuzitei, și anume

➪

Foto: Bogdan Onofrei

„bumbacul în urechi“ – care izolează de ispitele și distracțiile lăturalnicului –, avem totuși, asemenea înțeleptului eminescian, universul în degetul nostru mic. Și fix cu degetul ăla ne scobim în nas.

*

Născut în 1927 la Sevastopol ca fiu al unui ofițer de marină trecut de partea bolșevicilor și devenit comisar politic al flotei din Marea Neagră, Ilia Djirkvelov a lucrat vreme de 37 de ani pentru KGB. Și-a făcut platoșă de medalii urcând treptele ierarhiei KGB sub Stalin, Hrușciov și Brejnev. A străjuit conferința de la Yalta, a fost corespondent TASS specializat în campanii de dezinformare a Occidentului, a înțesat cu microfoane ambasade, a recrutat jurnaliști occidentali și a eliminat inamici ai Sovietelor în Rusia, Europa și Africa. În 1980, defectează și este luat sub protecție de serviciile secrete britanice. În 1987 publică lucrarea „**Seret Servant. My Life with the KGB & the Soviet Elite**“ (Londra, William Collins Sons & Co.) în care-și detaliază cu oarecare mândrie activitățile. Printre ele, și cele desfășurate pe teritoriul României, în 1947, unde a lucrat ca ofițer KGB atașat conducerii trupelor sovietice: „Primirea noastră în România a fost neprietenoasă și uneori chiar ostilă“, își amintește el. „O dată cu lăsarea întunericului, se întâmla să se mai tragă focuri de armă asupra ofițerilor sovietici; mi s-a întâmplat și mie când, într-o noapte, mă întorceam cu soția de la clubul ofițerilor. Ofițerii români își făceau un punct de onoare din a nu ne ceda loc de trecere pe trotuar și refuzau să ne salute în ciuda tratatului de prietenie care fusese semnat între țările noastre. Românii îi displăceau pe ruși atunci ca și acum (1980).“

Cât despre activitățile lui Djirkvelov, se ocupa cu epurarea: „Cele șase săptămâni petrecute în România (din mai 1947) au fost extrem de grele pentru că trebuia să lucrăm contra cronometru. Sarcina noastră era să depistăm și să arestăm agenții germani sau colaboratorii lor cunoscuți deja de KGB. Această misiune putea fi îndeplinită numai cu ajutorul românilor care, date fiind circumstanțele, ne-au făcut viața extrem de grea. Am arestat câțiva colaboratori, dar succesul nostru a fost limitat. România a fost primul meu post în străinătate, dar în ciuda a tot ceea ce era ciudat sau nefamiliar, nu ne simțeam cu adevărat pe pământ străin din cauză că toate vitrinele magazinelor și locurile publice afișau trei portrete: Stalin, Regele Mihai și mama sa. Fără a-i pune la socoteală pe ultimii doi, care aveau să dispară în curând, totul era așa cum eram obișnuiți.“

Regele Mihai urma într-adevăr să „dispară“, și aici Djirkvelov servește publicului occidental o poveste spectaculoasă: „Țara era încă sub conducerea Regelui Mihai, căruia guvernul sovietic îi acordase Ordinul Victoria. În schimb, Iosif Stalin avea să primească întreaga Românie, pe care Regele Mihai o va părăsi pentru totdeauna într-un avion sovietic de agrement – făcut, de asemenea, cadou.“

*

Că M.S. Regele Mihai nu a părăsit România într-un avionaș sovietic o știu și Majestatea Sa, și martorii oculari ai epocii, și istoricii onești, și monarhiștii, și „feseniștii“ care jură că a plecat cu un tren plin de aur. Întrebarea e, de ce acest om, care știa că România fusese procurată de sovietici la Yalta, și nu de la Regele Mihai, pe un avion și o decorație, de ce acest om, deci, minte? Minte trei decenii mai târziu și în condiții care nu l-ar fi obligat să o facă.

Să fie din dorința de a-și presăra cartea cu amănunte senzaționaliste care să-i asigure succesul de librărie? I-a jucat memoria o festă? Din reflexul de a dezinforma pe care și-l antrenase în seviciul TASS? Nu știu. Tot ceea ce știu e că, după 1989, povestea cu decorația am auzit-o preluată de unii istorici antimonarhiști români. Și mai știu că, parcurgând paginile lui Djirkvelov, gândul m-a dus către începutul „**Omului din subterană**“ al lui Dostoievski. Citez, din memorie, în traducerea lui Emil Iordache: „Sunt un om rău. Cred că sunt bolnav de ficat.“

Pusă în context, minciuna lui Djirkvelov îți spune ceva despre sistemul care l-a creat. Despre minciuna uriașă, endemică, originară și postum-îmbălsămată care a fost comunismul. Un regim al celor triști și sterpi chiar în victorie. Un regim al celor „bolnavi de ficat“. ■

Alexandru **Anghel**

Cocktail de tradiții în credința lui Vasile Andru

Mulți dintre contemporanii noștri țin să arate că sunt oameni moderni respingând ritualul. Întâlnim des oameni care pretind că nu au nevoie de intermediar în relația cu Dumnezeu, adică de preot, de Biserică, de ceremonial. Ei nu au nevoie de duhovnic, pentru că se mărturisesc direct Lui. Ei nu se împărtășesc, pentru că „acesta este doar o rememorare a Cine celei de Taină“. Ei nu nu vin la biserică, pentru că se roagă singuri. Nu le trebuie Sfânta Liturghie.

Mulți dintre semenii noștri care, fără a fi atei sau agnostici, resping tot ce ține de Biserică, s-au rătăcit pe căi străbătute intelectualicește, fără trăirea creștinească.

Grav este că unii dintre cei care pierd drumul, încearcă să-i ducă și pe alții prin mărăcini.

Domnul Vasile Andru este un om nehotărât. Nu poți determina pe ce poziție se află: domnia sa este creștin ortodox declarat dar refuză ritualul lăsat de Sfinții Părinți. Are aceeași atitudine și față de buddhism sau hinduism: „Omul vrea rit pentru că el este o sumă de nevoi și emoții. Omul vrea rit pentru că are două creiere vechi și numai unul nou. Creierele vechi (paleocefal, mezocefal) sunt lacome de rit, de ceremonial îndulcit. Hristos n-a lăsat ritual, ci a lăsat un nivel de trăire și niște revelații cutremurătoare“, spune într-un interviu[1].

Rămânând pe teren creștin, a refuza ritualul sau, ca să spunem un cuvânt evitat de dl. Andru, Liturghia înseamnă a respinge din Sfinții Părinți (Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Ioan Hrisostom, pentru a enumera doar doi Părinți inspirați de Duh în dezvoltarea ulterioară a Liturghiei) și, în ultimă instanță, a refuza însemnătatea de neegalat a Cinei cea de Taină ce reprezintă substanța cultului „Legii celei noi“ pe care o anunță însuși Hristos[2]. Nu tot El spunea că: „Unde sunt adunați doi sau trei în Numele Meu, acolo și Eu sunt în mijlocul lor“[3]?

Se pare că această atitudine de respingere a riturilor și dogmelor dl. Vasile Andru a preluat-o din buddhismul Zen, din care a luat ce i-a convenit, neconștientizând probabil faptul că această practică nu poate fi apanajul oricui[4] și, mai ales, nu poate fi importată și combinată cu alte practici, ca și ea, ireductibile, ca, de exemplu, isihasmul.

Isihasmul d-lui Andru poate fi rezumat doar în două cuvinte: *oratio mentis*, o minimalizare dăunătoare practicii isihaste adevărate, pentru care această tehnică a rugăciunii nu este decât un mijloc al cărui scop, în orice caz, depășește nivelul mental. Desigur poți opera, după cum am mai spus[5], rugăciunea inimii ducând o viață activă, dar de la acest lucru până la a o integra într-o triadă ca: „inițiere, asceză, realizare“ a d-lui Andru, este un drum foarte lung. Să speri la o realizare de tip spiritual folosind o tehnică decontextualizată (din mediul monastic), transpusă la nivel de grup în săli situate în cen-

[1] Vasile Andru, *India văzută și nevăzută*, Ed. Orfeu, 2000, p. 111.

[2] Cf. Pr. Petre Vintilescu, *Istoria Liturghiei în primele trei veacuri*, Ed. Nemira, 2001, p. 14 și urm.

[3] Matei 18:20.

[4] „Legea Zen este aceea de autonomie absolută: nici un zeu, nici un cult, nici un idol. Practic să te golești de tot, chiar și de Dumnezeu. «Dacă îl întâlnești pe Buddha în drum, omoară-l», spune o zicală. Este necesar să abandonezi totul, să nu mai depinzi de nimic și să continui, cu propria esență, până când este atins punctul critic (este vorba de satori, ce se poate traduce prin ‘trezire’, n. tr.)“, Julius Evola, Zen: *The Religion of the Samuri*, 1965; afirmații ce pot fi cu ușurință prost înțelese dat fiind raportarea noastră cosmologică, iar nu metafizică, la lume. „Zen-ul vrea să deschidă o cale directă către acele valori și forțe care sunt sursa vie a oricărei culturi, religii și tradiții. Dacă niște oameni care au pierdut legătura cu aceste forțe și valori încearcă să folosească metodele Zen într-un vid spiritual, ei cu greu vor putea trece dincolo de sacmatoria intelectuală și de esteticismul superficial. Zen va ajunge atunci o scuză pentru a trăi la fel ca întotdeauna, dând doar alte denumiri acelorași acțiuni: încăpățânarea va deveni spontaneitate, slăbiciunea principiu al nonviolenței, lenea ideal al nonacțiunii, lipsa logicii profunzime spirituală, iar emotivitatea inspirație“, Lama Anagarika Govinda, *Meditația creatoare și conștiință multidimensională*, Ed. Herald, București, p. 246.

[5] Vezi articolul meu „Chilia isihastului în lume“, *Puncte Cardinale*, anul XIV, nr. 1-2/157-158, ianuarie-februarie 2004.

➪

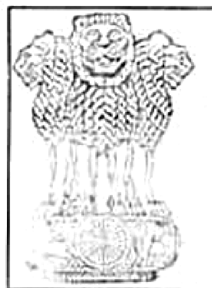
tre urbanistice, este același lucru cu a asculta muzică de Bach dansând în ritm merenghe.

Nu vreau să distrug speranțele nimănui dar, măcar înainte de a te apuca de isihasm, să citești cel puțin, pentru început, *Pelerinul rus* și să vezi dacă ai „stofă“ pentru ceva despre care azi se vorbește atât de mult, făcându-se atât de puțin. Isihasmul riscă să ajungă, dacă nu a ajuns deja, o modă – la fel cu pasiunea față de yoga pentru care, în occident, fiecare are un „guru“ tot așa cum are și un psiholog –, caz în care „achiziția“ unui „părinte spiritual“ pentru orele de timp liber va deveni un „sport“ monden.

În aceeași carte găsim: „Cu siguranță că psihanaliza vine de la Dumnezeu […] Vasistha[6], trăind în timpuri legendare, a fost primul psihanalist (*avant la lettre*), și a avut drept pacienți câțiva regi și câțiva zei. Căci zeii […] veneau la ședințe de psihanaliză, știindu-se refulați… Mai târziu, adică în veacul nostru, Freud a avut cu certitudine un dialog revalatoriu cu Dumnezeu…“. Iată-ne în fața unor explicații de o naivitate greu de imaginat. Metoda folosirii psihanalizei pentru a considera în bloc practicile și ideile vehiculate într-o religie nu îi aparține d-lui Andru. Există un curent destul de puternic la ora actuală în occident ce, de la Freud încoace (unele excepții făcându-le Jung), a psihanalizat tot ce se poate cunoaște în materie de spiritualitate. Apropierile făcute între anumite tehnici soteriologice de factură orientală și psihanaliză sunt forțate, chiar dacă la nivel exterior apar similitudini. Legat de aceasta Ananda K. Coomaraswamy spune: „După cum remarcă Jadunath Sinha […]: «Nu există nici o psihologie empirică în India. Psihologia indiană se bazează pe metafizică». Explicația acestui lucru este că «toate sistemele filozofiei indiene sunt totodată doctrine ale salvării». Cu alte cuvinte, filozofii indieni nu sunt interesați de date sau, mai degrabă, de probabilitățile statistice de dragul acestora, ci în primul rând pentru adevărul eliberator. […] S-ar putea obiecta că aplicarea atât a psihologiei empirice cât și a celei metafizice se face pentru a aduce salvarea […]. Sănătatea pe care pune accent psihoterapia empirică reprezintă o eliberare de condițiile patologice particulare; pe când cealaltă pune accentul pe eliberarea de tot ce ține de condiții și de dificultăți […].

În timp ce știința empirică este preocupată doar de omul ce se află „în căutarea unui suflet“ (C. G. Jung, *Modern Man in Search of a Soul* – „Omul modern în căutarea unui suflet“), știința metafizică se află în căutarea Sinelui nemuritor al sinelui, Sufletul sufletului. Sinele sau Persoana nu este o personalitate și nu poate deveni niciodată un subiect al cunoașterii, ci numai substanță a acesteia […]. De aici, numim psihologia tradițională mai degrabă pneumatologie [s.n.], decât o știință a «sufletului» [suflet ce trebuie înțeles aici drept latură psihică a omului, n. tr.]“[7].

Mai pot fi găsite multe exemple ale inconsecvenței d-lui Vasile Andru, domnia sa se găsește într-un spațiu „gri“ al lumii religioase de azi, la dânsul găsești din toate câte ceva, deși vorbește continuu de practică și iar de practică – o practică multicoloră pe care a constituit-o luând ce i-a convenit din marile tradiții, demers ce o face inaccesibilă altora deoarece este un produs al filtrului psihologic personal, fiind astfel o cale ce are pretenția falsă de universalitate. ■

[6] Înțelept întâlnit în mitologia vedică.

[7] „On the Indian and Traditional Psychology, or Rather Pneumatology“, Metaphysics-Coomaraswamy, 2, editat de Roger Lipsey, Bollingen Siries LXXXIX, Princeton Univ. Press, 2001, pp. 333, 334, 335.

Richard **Constantinescu**

„Obscenitatea publică" a pişcotarilor Europei

Simțiți-vă ticăloșia, tânguiți-vă și plângeți!
(Iacob 4,9)

Știu alții cum sunt, dar eu când mă gândesc la locul nașterii noastre, la faptul că ne apropiem de careul european și ne tragem unii altora tricoul, îi dau dreptate amicului care-mi spunea că vom intra și noi, românii, în Uniunea Europeană, dar o vom face precum pișcotarii la vernisaje: așteptând să treacă discursul oficial pentru a se repezi la înfulecat de pe masă.

Vă amintiți probabil serialul de televiziune „Adio, Europa!", adaptare după romanul cu același titlu al scriitorului I.D. Sârbu, recent difuzat de canalul național. Rețineți replica personajului – prototip al *omului nou* transformat, în prealabil, după binecunoscuta *revoluție*, în omul și mai nou, politicianul-om de afaceri și care îndărătul zâmbetului (atât de necesar) ne spune: „Bă, cu de-alde *Noi* o să intrați în Europa!"? Trist, dar încă adevărat! Nu știu cine este capabil să ducă această luptă a schimbării de paradigmă; elita alternativă a fost distrusă iar intelectualii se aliază tot mai mult (de nevoie, de teamă?) „elitei de pradă". Parcă și văd, titluri în presa internațională, precum: „Zgribuliți în Europa".

Dacă pentru unii multe discipline și (in)discipline au fost studiate la fără-frecvență, cu siguranță ticăloșia au urmat-o conștiincios, la zi. Și uneori au aprofundat-o, învățând, din *sceptici* să devină septici. Mai toți aveau scris în podul palmei: „Urâți! Urâți! Căci nimic nu-i mai sfânt / Ca ura strajă vieții pe pământ." (Eugen Frunză) Ticăloșia a devenit *Richtungsline*, o „direcție", adevărată condiție de existență.

O conspirație a mediocrității, când psitacismul joacă rolul autenticului, iar cei cu un grad avansat de necroză a scoarței cerebrale își descoperă pasiunea ideilor și o adevărată slăbiciune pentru „ideologie", având aspirația de a deveni doctrinari și misionari, creează și descoperă încă o nișă a posibilului. Ajungem să constatăm că scăderea coeficientului de inteligență (regăsită în acest tip de ideologie pozitivistă, superficială și binară) apropie de misterele lumii, iar scăderea acestuia îndepărtează. Se prind de câte un aspect favorabil lor pe care-l mitizează, pentru a-și contracara micimea. Ajung să poarte o mască, ce devine cu timpul de necontestat, pe care în final o acceptăm ca fiind chipul lor real.

Ticăloșia dobândită

Pretextul acestui material a fost cartea lui Andrei Pleșu, „Obscenitatea publică", faptul că atât de bine s-au obișnuit celulele românilor cu ticăloșia, încât aceasta a devenit *dobândită*, dacă ar fi să-i parafrazăm pe cercetătorii americani care afirmau că „poporul român suferă de o neputință dobândită". „Tot ce-i românesc nu piere", nu? Trăim într-o societate românească neoplazică, ce simulează normalul, o țară în care dacă emitanții sunt patologici, cum altfel ar trebui să fie receptorii?

Primul lucru care frapează la cartea „Obscenitatea publică“, apărută la Humanitas anul acesta, este coperta înfiorătoare. Aceasta reproduce un detaliu din lucrarea „Studiu, 35 de capete de expresie“ aparținând lui Louis Léopold Boilly. Acest risus sardonicus de pe copertă sugerează o transformare continuă până la spasm, care, continuând, duce la exitus. În fiecare din noi înainte de ’89 era o mare acumulare de devieri, de derapaje, de mutilări sufletești, care pe urmă au evoluat în puseu la suprafață, după ’89 apărând sub formă de crispare generală, de frustrare și de adversitate schimonositoare.

De ce „Obscenitatea publică“, ne-am întreba?

Răspunsul ni-l poate oferi Caragiale, autorul preferat al lui Andrei Pleșu, din care cităm: „Ramurile de activitate publică ale unei societăți se pot compara cu deosebitele organe de viață ale unui individ. […] Or, precum un individ nu se prezintă într-o societate decât cu fruntea înainte, iar nu cu burta sau altfel, asemenea o societate umană se prezintă în fața lumii întregi cu organele sale intelectuale, cu gândirea sa […]“. Pentru români, prezentarea în lume încă se face cu burta înainte. Ne-am transformat în simple tuburi digestive, „măruntaie ce pot fi umplute cu vinovăție“, iată adevărata *obscenitate publică*.

„Frecventăm, oricum, inevitabil, marele bordel al tranziției. Să ne luăm îndrăzneala de a-l povesti.“, scrie Andrei Pleșu, și chiar asta și face în această carte constituită din texte aparținând perioadei 1997-2004, publicate în diverse gazete, texte savuroase ale „celui mai strălucit stilist din literatura română de azi“ cum îl caracterizează Dan C. Mihăilescu.

Privind la inflația de referințe la morala creștină din discursul multor personaje rămase încă pe scenă, regăsite în parte și în „Obscenitatea…“, se observă falsificarea de sine și că situația noastră umană are această natură dramatică: ticăloșia. Întâlnim personaje care în alte vremuri au cultivat „ațipirea strategică“, iar acum sunt preocupate de „exigența și de prestigiul adevărului“. Pruteanu, intelectualul trăitor într-o „inflație a răspunsurilor“; Aurelian Bondrea, „unul din măcelarii cei mai venali ai Ministrului Învățământului de sub Ceaușescu“, „implicat în falsificări de acte publice cu greu mușamalizate“ (datorită contribuției sale la „legalizarea“ carierei științifice a „cabinetului 2“), practicant al unui dezmăț omagiant și a unei scatofagii lacome, multă vreme, care și-a întemeiat fundația „România de mâine“ și o televiziune (de apartament), „TVRM“. *Vulgus vult decipi, ergo decipietur*. Dedicațiile către „providențialul conducător care ne-a redăruit libertatea și conștiința națională“ și către „cea mai dreaptă cumpănă – susținătoarea puterii cârmaciului țării“ – în care, pe lângă cei obișnuiți într-ale odelor, întâlnim și pe Ioan Alexandru sau Zoe Dumitrescu-Bușulenga (despre dedicațiile „sforăitoare“ ale acesteia, pe un volum „Opere“ – Călinescu, amintește și Emilia Pătrașcu Bușe în cartea „Lumea pierdută“, Humanitas, 2003) – (curat *obscenitate*!), constituie drept o atmosferă a acestei cărți.

Despre catedrala Mântuirii Neamului

Chiar dacă la români există o „ispită a conflictului“, un „haos al criteriilor“ și „a bătut peste noi o adiere de iraționalitate și de sminteală“,

Andrei Pleșu crede că „trăim fiecare epocă pe care o merităm și care ne trebuie“, pledând pentru o nonpatologizare a situației și îndemnând spre o revenire la un minimum de cuviință și la o ieșire din această „nevroză a adevărurilor parțiale“ și de părăsire a sanctuarelor ticăloșiei. Românul, singur izvor de spaime și de obscenități, pentru care lipsa logosului a generat vid, indiferentism, este „posedat“ în continuare de ură și încă apără obstinant valori obsolescente și luptă pentru idealuri și cauze tranșate de mult.

Un subiect, să spunem „la modă“, este astăzi, și nu numai, cel privind Catedrala Neamului.

Nu pot să nu-mi amintesc de cartea lui Alexandru Horia „Vorbirea în șoaptă“ (Ed. Anastasia, 1999) din care citez: „Apusul și-a înălțat glasul spre tăriile cerului, a înălțat vârfurile catedralelor pentru a-L chema pe Dumnezeu. Catedrala e un strigăt de piatră, țipătul încremenit în materie. Catedralele sunt reci, sunt nelocuite de Dumnezeu. Creștinul apusean a trudit la cantitate, a muncit în afara lui însuși, a pus piatră peste piatră, clădindu-și o imensă lume a exteriorității, pentru a atrage atenția Părintelui Ceresc asupra sa. Ortodoxia este o religie a luminii interioare. La artiștii români se vede un cult al epifaniei, al «gingașei lucrări dumnezeiești în lume». Spiritul răsăritean poate oferi astăzi artei moderne un lucru esențial: estetica tainei. La creștinii răsăriteni casa are duhul unei biserici, așa cum biserica are căldura familiară a casei“. Oare nu același lucru spunea și Părintele Cleopa când se inițiase proiectului construirii Catedralei „Sf. Teodora de la Sihla“ în cadrul Mânăstirii Sihăstria: „Noi nu avem nevoie de mastodonți!“ Ce contează că mânăstiri și biserici monumente istorice se năruie, că nu sunt aziluri pentru bătrâni sau cantine pentru săraci, poporul are nevoie de Catedrala Mântuirii Neamului!

În același spirit, Andrei Pleșu afirmă: „Teza zidirii lăuntrice a devenit inactuală. Trebuie, mai degrabă, să transformăm credința în șantier național. Vrem să ridicăm mioriticul la proporții coreene, să arătăm lumii adevărata noastră față, elefantiaza noastră refulată, cea care, până acum, nu s-a putut afirma decât parțial, în «Casa Poporului». Vrem ca la Judecata de Apoi, Dumnezeu să ne măsoare cu șublerul, să ne mân-

Foto: Bogdan Onofrei

tuie la metru, să ne numere nu păcatele și virtuțile, ci sacii de ciment, cărămizile și fierul cornier oferite în dar slavei Sale. […] Să înlocuim «bisericuța» tradițională, cu catedrala neamului."

Ce *obscenitate* mai mare decât faptul că Biserica Ortodoxă acceptă lucruri precum cel întâlnit în comuna Padeș din județul Gorj, unde unul din baronii locali a fost pictat pe un perete al bisericii. Sub chipul zâmbitor al „sfântului" gorjean, imortalizat cu cravată și ținând mâna în dreptul inimii, scrie „Prof. univ. dr. Dan Ilie Morega". Pe același perete, mai sus, se află un sfânt adevărat, fără grade universitare: Sf. Proroc Ilie. Sau de ce să nu amintim că, nu mai departe de luna precedentă, la slujba de la Catedrala Mitropolitană din Iași la sărbătoarea Sfintei Parascheva, pelerinii veniți de departe au fost ținuți la mare distanță de biserică, neavând acces în interior pentru a asista la slujbă, fiind „acceptate" doar înalte oficialități, pe bază de invitație semnată de Înaltul! Bănuțul văduvei și al orfanului (și contribuția substanțială a Mitropolitului Iosif Naniescu, uitat, se pare astăzi) au construit Catedrala Mitropolitană, nu personaje de tipul celor invitate! Nu este exclus ca în curând să intrăm la liturghie cu abonament, iar cei care nu-și vor permite acest lux vor putea participa la slujbele din anumite zile (anunțate prin intermediul postului specializat), în care Mitropolia va face reduceri. Cei ce nu se pot deplasa își vor putea achiziționa carduri, pentru a urmări slujbele la anunțatul post (de asemenea specializat), întrucât acestea vor fi codate. Dar ce poate fi mai revoltător decât să-i sune preotului telefonul sub sutană, taman la săvârșirea Sfintei liturghii!? Așa că, vorba Mitropolitului Iosif Naniescu, „faceți cruci mari, că e bătrân dracul!"

Nevoia de recreștinare

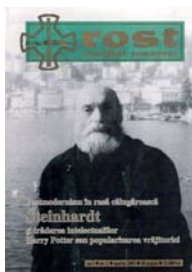
Pe preoții „michimaus", cum inspirat îi numea cineva, îi știți? Acei preoți simpatici, care doar de sărbători mai poposesc prin casele noastre, dar și atunci pentru a mai arunca câte un ochi în casa enoriașului să vadă dacă poate fi „bun contribuabil". Cei care sunt prezenți pretutindeni, la deschiderea vreunui boutique de cartier (sau de ce nu, cum am putut vedea la televizor, la „sfințirea" unui sex-shop, când busuiocul își făcea loc printre gonflabile sau vibratoare!), la inaugurarea unei noi toalete în vreo prefectură, la sfințirea vreunui grajd sau coteț cu păsări (sau chiar la sfințirea mobilei noi de bucătărie, la proaspătul întors din Italia), oriunde te duci, orice faci, ai ocazia să vezi câte un preot „michimaus". Îi vedem în fața magazinelor și, aiurea, cerșind pentru biserici fantomatice, mânăstiri municipale. „Biserica noastră se consacră rugăciunii", spun ierarhii, se roagă neîncetat… pentru bani! Vai celui fără bani, rămâne cu mortul în casă!

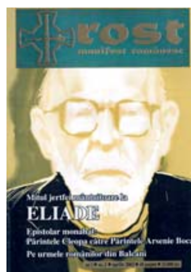
Mai zilele trecute, aflându-mă pe o stradă centrală a Iașului, îl zării pe preotul paroh, la o cinzeacă cu doi enoriași, drept în fața bisericii sfinției sale, care, în treacăt amintim, cam de mult așteaptă restaurarea. În căutarea bisericii pierdute… Este cunoscut foarte bine astăzi cameleonismul clericilor, dar n-am să citez decât ceea ce scria la 1821 G. Barițiu: „Un egumen, un arhimandrit, un episcop, deși era post, poruncia după un prânz de carne de vită, mânca supă și friptură, iar seara porunca după femeile cele mai frumoase și băutură"… Și nu le da lor, Doamne, ticăloșia cea de toate zilele!

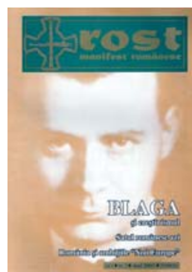
Urmărim statisticile, care arată că, de la revoluție, numărul ortodocșilor scade cu un procent anual. Ne-am declarat, în proporție masivă, creștini, dar încă nu ne-am pus în mod fundamental, dostoievskian, problema credinței. În Apocalipsă (21, 26), Sf. Apostol Ioan spune că la Judecata finală, neamurile își vor aduce „slava și cinstea" lor. Cum vom merge noi, oare, în fața Creatorului? Am ajuns, parafrazându-l pe Caragiale, o țară pe care „o spală ploaia și o mătură vântul". *Cinis et umbra*… Cred că ar trebui să fim recreștinați!

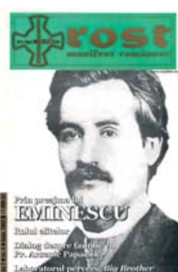
O mamă îl întreabă pe medic după ce semne poate fi sigură că fetița ei murise: „Un miros putred de pământ", fu răspunsul. (Guido Ceronetti – Tăcerea trupului, Humanitas, 2002) Mirosul la noi se simte, dar nu e atât de pătrunzător…Într-o țară în care normalitatea a devenit o utopie, o țară a dehiscenței conceptelor, integrarea europeană ar trebui văzută în termeni simpli, chiar și de a ne crea o cultură a vespasienelor, și „nu ne-ar prinde rău o scurtă epidemie de politețe", dar în primul rând de a pune un bemol propriilor orgolii.

Cred că o posibilă cheie a acestei cărți ar consta în afirmația următoare a lui Andrei Pleșu: „Dacă nu vom avea curajul de a ne confrunta cu realitatea toxinei, vom fi condamnați să trăim cu mitologia ei." ■

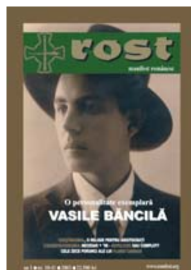

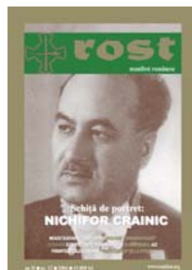

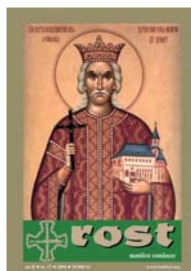

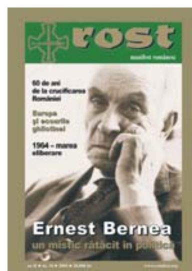

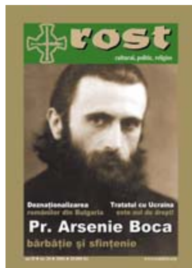
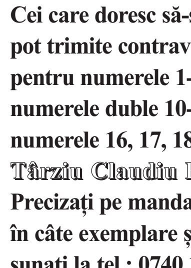
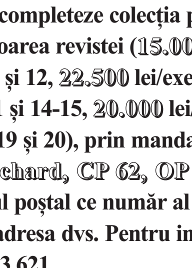
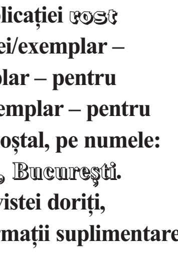

Cei care doresc să-și completeze colecția publicației rost pot trimite contravaloarea revistei (15.000 lei/exemplar – pentru numerele 1-9, și 12, 22.500 lei/exemplar – pentru numerele duble 10-11 și 14-15, 20.000 lei/exemplar – pentru numerele 16, 17, 18, 19 și 20), prin mandat poștal, pe numele: Târziu Claudiu Richard, CP 62, OP 66, București. Precizați pe mandatul poștal ce număr al revistei doriți, în câte exemplare și adresa dvs. Pentru informații suplimentare sunați la tel.: 0740.103.621

Abonamente rost

cultural, politic, religios

Abonamentele se fac trimițînd un mandat poștal (în care specificați citeț numele, adresa completă și perioada de abonament) pe numele Târziu Claudiu Richard, CP 62, OP 66, București.

Prețul unui abonament: ❍ 6 luni: 120.000 lei ❍ 12 luni: 240.000 lei.

Pentru abonații din Europa abonamentul este de 25 Euro, iar pentru cei de pe celelalte continente, 35 USD pe an. Taxele poștale sunt incluse în preț.

Naşterea Domnului, primăvară duhovnicească

Părintele Cleopa spunea că „Nașterea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos este primăvara cea duhovnicească. Ea pe toate le-a bucurat, cum a zis Arhanghelul Gavriil către păstori: «Iată, vă binevestesc vouă bucurie mare» (Luca 2,10). S-au bucurat cerul și pământul de această primăvară și înnoire a neamului omenesc.“

Fie ca marea sărbătoare a creștinătății să ne înnoiască sufletește pe toți întru credință, iubire și speranță.

Tuturor colaboratorilor și cititorilor noștri le dorim sărbători cu sănătate și bucurie. Și ne rugăm împreună: „Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștiinței. Ca întru dînsa cei ce slujeau stelelor de la stea s-au învățat să se închine Ție, Soarelui dreptății, și să Te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de sus, Doamne, slavă Ție!“